

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı

Yeni Sisteme Göre YASAMA EL KİTABI

2018

YAYINA HAZIRLAYAN
Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı

1. BASKI
Temmuz 2018

GRAFİK-TASARIM
Uğur SAÇI

BASKI
TBMM Basın, Yayın ve Halkla İlişkiler Başkanlığı Basımevi

İÇİNDEKİLER

TAKDİM	11
ÖN SÖZ	13
1. BÖLÜM	
YENİ SİSTEM: CUMHURBAŞKANLIĞI HÜKÜMET SİSTEMİ	15
A- Parlamenter Hükümet Sistemi	15
1. Parlamenter Hükümet Sistemi nedir?	15
a) Bu sistemde kuvvetler arasındaki etkileşim nasıldır?	15
b) Bu sistemde sorumsuz kanat var mıdır?	16
B- Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi	16
2. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi nedir?	16
a) Bu sistemde kuvvetler arasındaki etkileşim nasıldır?	16
b) Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminin getirdiği yenilikler nelerdir?	17
c) Bu sistemde sorumsuz kanat var mıdır?	18
2. BÖLÜM	
TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ VE MİLLETVEKİLLİĞİ	19
A- Parlamento Hukukunun Kaynakları	19
3. Parlamento hukukunun kaynakları nelerdir?	19
a) Anayasa	19
b) TBMM İçtüzüğü	20
c) Kanunlar	20
d) Anayasa Mahkemesi Kararları	22
e) Teamüller	22
f) Öğreti (Doktrin)	22
B- TBMM'nin Görev ve Yetkileri	22
4. TBMM'nin görev ve yetkileri nelerdir?	22
C- Milletvekilliği	24
5. Milletvekili seçilme şartları nelerdir, üyelik sıfatı ne zaman kazanılır?	24

6. Milletvekilliği sıfatının kaybedilme halleri nelerdir?	25
a) TBMM kararı olmaksızın milletvekilliği sıfatının sona erme halleri nelerdir?	25
b) TBMM kararı ile milletvekilliği sıfatının sona erme halleri nelerdir?	25
7. Yasama sorumsuzluğu ve dokunulmazlığı nedir?	26
8. Yasama dokunulmazlığı tezkerelerinin işlem süreci nasıldır?	27
9. Milletvekili devamsızlığı nedir?	28

3. BÖLÜM

YASAMAYA İLİŞKİN TEMEL KAVRAMLAR VE KURUMLAR

A- Yasamaya İlişkin Temel Kavramlar	29
10. TBMM'nin üye tamsayısı kaçtır?	29
11. Yasama dönemi nedir?	29
12. Yasama yılı nedir?	30
13. Tatil ve araverme nedir?	30
14. Olağanüstü toplantı nedir?	30
15. TBMM Genel Kurulu mutad olarak hangi gün ve saatlerde toplanır?	31
a) Birleşim nedir?	31
b) Oturum nedir?	31
16. Toplantı yeter sayısı ve yoklama nedir?	32
17. Karar yeter sayısı nedir?	32
18. Gelen kâğıtlar listesi nedir?	33
19. Sıra sayısı (komisyon raporu) nedir?	33
20. Kapalı oturum (gizli oturum) nedir?	34
21. Komisyonlarda kapalı oturum nasıl yapılır?	34
22. Hükümsüz sayılma (kadük) nedir?	34
B- Yasamaya İlişkin Temel Kurumlar	35
23. Genel Kurulun işlevi nedir?	35

24. Yürütmenin yasama sürecindeki işlevi nedir?	35
25. Komisyonların, yasama ve denetim sürecindeki işlevi nedir?	35
26. TBMM Başkanlık Divanı kimlerden oluşur, görevleri nedir?.....	36
27. TBMM Başkanının seçimi nasıl yapılır?	37
28. TBMM başkanvekilleri, kâtip üyeler ve idare amirleri nasıl seçilir?.....	37
29. Siyasi parti grupları nasıl kurulur, yetkileri nelerdir?.....	38
30. Danışma Kurulu kimlerden oluşur, görevleri nelerdir?.....	38

4. BÖLÜM

KANUN YAPIM SÜRECİ	41
31. Kısaca kanun yapım süreci nasıldır?.....	41
A- Kanun Önerme Yetkisi.....	41
32. Kanun nedir?.....	41
33. Kod kanun-çerçeve kanun ne demektir?	42
34. Geçici kanun-sürekli kanun ne demektir?	42
35. Kimler kanun önerebilir, Kanun tekliflerinde bulunması gerekli şartlar nelerdir?	42
36. Kod kanun niteliği taşıyan kanun teklifleri hangi bölümlerden oluşmalıdır?	44
37. Kanunun sistematığı nasıldır?	44
a) Bir kanunda bulunabilecek maddeler nasıl sınıflandırılır?	44
b) Ek madde nedir, bütün kanunlarda ek madde bulunur mu?	45
c) Bir kanun teklifi örneği nasıl olmalıdır?.....	46
38. Kanun teklifi hazırlanırken nelere dikkat edilmelidir?	48
B- Komisyonlar ve Komisyonlarda Görüşme	48
39. Komisyon nedir, komisyon türleri nelerdir?.....	48
a) Yasama komisyonları ve denetim komisyonları ayrımı neye göre yapılır?.....	48

b) Komisyonlar kurulma şekline göre nasıl sınıflandırılır?.....	49
c) Komisyonlar süre yönünden nasıl sınıflandırılır?.....	49
40. Komisyon üye sayıları nasıldır ve üyeler nasıl seçilir?	50
41. Dilekçe Komisyonunun görevleri nelerdir, nasıl çalışır?.....	51
42. Kamu İktisadî Teşebbüsleri (KİT) Komisyonunun görevleri nelerdir, nasıl çalışır?	53
43. İnsan Haklarını İnceleme Komisyonunun (İHİK) görevleri nelerdir, nasıl çalışır?	54
44. Avrupa Birliği (AB) Uyum Komisyonunun görevleri nelerdir, nasıl çalışır?	56
45. Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonunun (KEFEK) görevleri nelerdir, nasıl çalışır?	58
46. Güvenlik ve İstihbarat Komisyonunun görevleri nelerdir, nasıl çalışır?	59
C- Komisyonlarda Kanun Yapım Süreci.....	60
47. Esas komisyon ve tali komisyon ne demektir?.....	60
48. Kanun tekliflerinin komisyonlara havalesi nasıl yapılır?	61
49. Komisyon toplantı çağrısı nasıl yapılır, toplantı gündemi nedir?	61
50. Komisyonlarda yürütme organı nasıl temsil edilir?	62
51. Komisyonlara gönderilen işler için bir görüşme süresi var mıdır?	62
52. Komisyon toplantılarına kimler katılabilir?.....	63
53. Komisyon toplantılarında kimler söz alabilir?.....	63
54. Kanun teklifleri komisyonlarda nasıl görüşülür?.....	63
55. Komisyonlarda değişiklik önermeleri nasıl hazırlanır?	64
a) Değişiklik önermesi örneği nasıldır?	64
56. Komisyonların toplantı ve karar yeter sayısı nedir?	65
57. Alt komisyon nedir, kurulması zorunlu mudur?.....	65
58. Komisyon raporlarında (sıra sayılarında) neler bulunur?	65
59. Sıra sayısında (Basılmış Komisyon Raporunda) hangi bölümler yer alır?	67

a) Komisyon raporunda yer alan kanun teklifine ilişkin genel bilgiler nelerdir?	67
b) Komisyon raporunda yer alan teklifin konusuna ilişkin bilgiler nelerdir?	67
c) Komisyon raporunda yer alan komisyonda yapılan görüşmeler ve ileri sürülen görüşlere ilişkin bilgiler nelerdir?	68
ç) Komisyon raporunda yer alan komisyonca teklifte yapılan değişiklikler ve gerekçelere ilişkin bilgiler nelerdir?.....	68
60. Üyelerce Komisyon Raporu hangi ifadeler konularak imzalanabilir?.....	69
61. Kanun teklifleri komisyonlarda yeniden nasıl görüşülebilir?	69
Ç- Genel Kurul ve Genel Kurulda Görüşme	70
62. Kanun teklifleri Genel Kurul gündemine nasıl alınır?	70
63. Gündem dışı konuşma nedir?.....	70
64. Genel Kurul gündemi hangi kısımlardan oluşur?	71
65. Genel Kurulda Komisyon raporunun görüşmelerine nasıl başlanır?	73
66. Meclis Televizyonu hangi saatlerde Genel Kuruldan canlı yayın yapmaktadır?.....	73
67. Kanun tekliflerinin Genel Kurulda görüşülme süreci nasıldır?	74
68. Söz talebi nedir, konuşma sırası nasıldır?	75
a) Söz talebi örneği nasıldır?.....	76
69. Değişiklik önergesi nasıl hazırlanır ve nasıl işlem görür?.....	76
a) Değişiklik önergesi örneği nasıldır?	78
70. Genel Kurulda yeniden görüşme nasıl yapılır?.....	79
71. Genel Kurulda kanun tekliflerinin maddeleri veya tümü nasıl oylanır?	79
72. İşaretle oylama nasıl yapılır?.....	79
73. Açık oylama nasıl yapılır?	80
74. Gizli oylama nasıl yapılır?	80
75. Temel kanun nedir?	80

76. Temel kanunların görüşmeleri özetle nasıldır?	81
77. Anayasa değişiklikleri nasıl yapılır?	82
78. Olağanüstü hal döneminde çıkarılan Cumhurbaşkanlığı kararnamesi nedir?	83
79. Genel Kurulda sataşma nedir?	84
80. Genel Kurulda disiplin cezaları nelerdir?	84
a) Uyarma Cezası nedir?	84
b) Kınama Cezası nedir?	85
c) Meclisten Geçici Olarak Çıkarma Cezası nedir?	85
D- Bütçe Süreci	87
81. Bütçe kanunu nedir?	87
82. Merkezî yönetim bütçesi kapsamında hangi bütçe türleri yer alır?	87
83. Merkezi yönetim bütçe kanun teklifi nasıl kanunlaşır?	88
84. Kesin hesap kanunu nedir, merkezi yönetim kesin hesap kanunu teklifi nasıl kanunlaşır?	89
E- Kanunların Cumhurbaşkanınca Yayımlanması ve Yürürlüğe Girmesi	89
85. Kanunlar nasıl yayımlanır?	89
86. Kanunlar ne zaman yürürlüğe girer?	90

5. BÖLÜM

BİLGİ EDİNME VE DENETİM YOLLARI	91
A- Yazılı Soru	91
87. Yazılı soru nedir?	91
88. Yazılı soru önergelerinin taşınması gereken şartlar nelerdir?	91
89. Yazılı soru önergesi nasıl hazırlanır ve işleme alınır?	92
a) Yazılı soru önergesi örneği nasıldır?	93
90. Yazılı soru önergeleri nasıl cevaplandırılır?	94
91. Yazılı soru önergesi nasıl geri alınır?	94
a) Yazılı soru önergelerini geri alma dilekçesi örneği nasıldır?	95

92. TBMM Başkanından yazılı soru nedir?	95
a) TBMM Başkanından yazılı soru önergesi örneği nasıldır?.....	96
B- Genel Görüşme	97
93. Genel görüşme ne demektir?.....	97
94. Genel görüşme önergesinin taşınması gereken şartlar nelerdir?....	97
a) Genel görüşme önergesi örneği nasıldır?.....	98
95. Genel görüşme önergesi nasıl işleme alınır?	98
96. Genel görüşme önergesinin öngörüşmesi nasıl yapılır?	99
97. Genel görüşme nasıl yapılır?.....	99
98. Genel görüşme önergesi nasıl geri alınır?.....	100
a) Genel görüşme önergesinin geri alınması örneği nasıldır?	100
b) Genel görüşme önergesinden imza çekilmesi örneği nasıldır?	101
C- Meclis Araştırması.....	102
99. Meclis araştırması ne demektir?	10
100. Meclis araştırması önergesinin taşınması gereken şartlar nelerdir?	102
a) Meclis araştırması önergesi örneği nasıldır?.....	103
101. Meclis araştırması önergesi nasıl işleme alınır?	103
102. Meclis araştırması komisyonu nasıl kurulur ve çalışır?	104
Ç- Meclis Soruşturması.....	105
103. Meclis soruşturması ne demektir?	105
104. Meclis soruşturması önergesinin taşınması gereken şartlar nelerdir?	105
a) Meclis soruşturması önergesi örneği nasıldır?.....	106
105. Meclis soruşturması önergesinin izlediği süreç nedir?	106
106. Meclis soruşturması komisyonu nasıl kurulur ve çalışır?.....	107
107. Meclis soruşturması komisyonu raporu nasıl görüşülür ve hukuki sonucu nedir?.....	108
D- Cumhurbaşkanı'nın Cezai Sorumluluğu.....	110
108. Cumhurbaşkanı'nın cezai sorumluluğuna ilişkin usul ve esaslar nelerdir?	110

6. BÖLÜM

TBMM'DE YAPILAN SEÇİMLER, TUTANAKLAR VE PARLAMENTER DİPLOMASI	111
A- TBMM'de Yapılan Seçimler	111
109. TBMM'nin yaptığı seçimler nelerdir?	111
110. Hâkimler ve Savcılar Kuruluna üye nasıl seçilir?	112
111. Anayasa Mahkemesine üye nasıl seçilir?	112
112. Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) üyeleri nasıl seçilir?	113
113. Sayıştay Başkanı ve üyeleri nasıl seçilir?	113
114. Kamu Başdenetçisi ve kamu denetçileri nasıl seçilir?	114
115. Kişisel Verileri Koruma Kurulu üyeleri nasıl seçilir?	116
B- Tutanaklar	116
116. Tutanak nedir ve nasıl tutulur?	116
117. Tutanakta düzeltme nasıl yapılır?	117
C- Parlamenter Diplomasi	117
118. Parlamenter diplomasi nedir?	117
119. TBMM'nin dış ilişkiler faaliyetleri nelerdir?	118
120. TBMM'nin dış ilişkilerinde TBMM Başkanının rolü nedir?	119
121. Parlamenter asamble nedir, parlamenter asambleye nasıl üye olunur ve TBMM hangi parlamenter asamblelere üyedir?	120
122. Türkiye Avrupa Birliği Karma Parlamento Komisyonu nedir ve bu Komisyona nasıl üye olunur?	123
123. Parlamentolar arası dostluk grupları nelerdir?	124
DİZİN	125

TAKDİM

Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında 6771 Sayılı Kanunla yapılan değişiklik, birlikte yapılan Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Cumhurbaşkanlığı seçimleri sonucunda Cumhurbaşkanının göreve başladığı tarihte tamamen yürürlüğe girmiş bulunmaktadır.

Bu köklü değişikle “Parlamentar Hükümet Sisteminden” “Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine” geçilmiştir. Yapılan düzenlemeyle, yürütme ve yasamanın keskin ayrılığı düzenlenmiş, yürütme yetki ve görevinin Cumhurbaşkanı tarafından yerine getirilmesi hükmü getirilmiştir. Cumhurbaşkanı yardımcılarını ile bakanlar; Cumhurbaşkanı tarafından atanacak, görevden alınacak ve ona karşı sorumlu olacaklardır. Bu doğrultuda parlamentonun içinden çıkan kurul halinde bir hükümet bulunmadığı için, hükümetin Meclise kanun tasarısını sunması söz konusu olmadığı gibi, hükümet üyelerinin Mecliste hükümeti temsili de mümkün değildir. Fakat yürütmenin temsili mümkün olabilecektir.

Anayasa, Türkiye Büyük Millet Meclisinin çalışmalarını, kendi yaptığı içtüzük hükümlerine göre yürütmesini düzenlemiştir. Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü, bu hüküm doğrultusunda Meclisin işleyişi ile ilgili olarak Başkanlık Divanı, Danışma Kurulu, komisyonlar ve Genel Kurul gibi kurumların yapı ve işleyişini ayrıntılı olarak ortaya koymuştur. Meclisimiz, Anayasada gösterilen kanun koyma, yürütmeyi denetleme ve diğer işlevlerini içtüzükte düzenlenen bu usul ve esaslara dayanarak yerine getirmektedir. Ancak bazı kuralların içtüzük yerine kanunlarda düzenlendiği ve bazı hallerde teamüllerin uygulandığı görülmektedir.

Meclisin verimli bir Şekilde çalışabilmesi, milletvekillerimizin kanun yapım ve denetim süreçlerine etkin bir Şekilde katılımlarıyla mümkündür. Yürürlükteki İçtüzük ve kanun hükümleri ile teamüllerin bilinmesi ve isabetli bir Şekilde yorumlanması, Meclisin işleyişinde verimlilik sağlayacaktır.

Yeni Sisteme Göre Yasama El Kitabında; kanun yapım ve denetim süreçleri, önerge örneklerini de içerecek Şekilde sistematik, yalın ve anlaşılır bir Şekilde yer almaktadır.

Yeni Sisteme Göre Yasama El Kitabı başta milletvekillerimiz olmak üzere Meclis çalışmalarıyla ilgilenen herkes için bir rehber niteliğindedir. Kitabın yasama ve denetim süreçlerine katılanlar için faydalı olmasını niyaz ediyor, başta Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı alışanları olmak üzere emeiği geçenleri tebrik ediyorum.

Milletvekillerimize hayırlı çalışmalarında başarılar diliyorum.

İsmail KAHRAMAN

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı

ÖN SÖZ

Türkiye Büyük Millet Meclisinin yapısı, görevleri ve yetkileri ile kanun yapım ve denetim süreçlerine ilişkin hükümler Anayasa, İçtüzük ve ilgili kanunlarda yer almaktadır. Ayrıca teamüller de yasama çalışmalarını için yol gösterici niteliktedir.

6771 Sayılı Kanunla Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nda yapılan değişiklikler, Türk Parlamento Hukuku alanında önemli değişiklikler getirmiştir. Yeni sistemde parlamentonun içinden çıkan bir hükümet bulunmamaktadır.

Değişikle; “güvenoyu”, “gensoru”, “sözlü soru”, “olağan dönem Kanun Hükümünde Kararnamesi” gibi araçlar Meclis uygulamalarından çıkarılmıştır. Anayasa'da yapılan önemli değişikliklerden birisi de Cumhurbaşkanına nitelikli geri gönderme (veto) yetkisinin verilmesidir.

Yeni sisteme uyumla ilgili İçtüzük değişiklikleri bu kitap yayına hazırlandığı sırada henüz yapılmadığı için yürütme organının; komisyonlarda ve Genel Kurulda bulunması, temsili ve söz hakkı konuları kıyasen anlatılacaktır.

Bu Eser, Meclis yayınları arasında yer alan “Yasama El Kitabı” isimli kitap esas alınarak hazırlanmıştır. Bahsedilen kitabın yayınından sonra yıllar içerisinde yapılan İçtüzük değişiklikleri ile Cumhurbaşkanlığı sistemiyle ilgili Anayasa değişikliği ışığında hazırlanan ve “Yeni Sisteme Göre Yasama El Kitabı” ismi verilen bu Kitabın ilgililer için pratik bir başvuru kaynağı olması hedeflenmiştir.

Kitabın kullanımını kolaylaştırmak için önceki kitapta olduğu gibi bu Eser de soru ve cevap şeklinde düzenlenmiştir. Kitaptan faydalanacak kişiler, içindekiler bölümünden istedikleri bilgiye kolayca erişebilecektir. Soruların cevapları ayrıntıya girmeden, kısmi ve mümkün olduğunca açık bir şekilde anlatılmıştır. Kitapta kullanıcılara yardımcı olmak gayesiyle önerge örneklerine de yer verilmiştir.

Kitap altı bölümden oluşmaktadır.

Kitabın ilk bölümünde, yeni sistem konusu ele alınmıştır. Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi ile parlamento hukukunda yaşanacak değişiklikler hakkında kısa bilgiler verilmiştir.

İkinci bölümde genel olarak TBMM'nin görev ve yetkileri ele alınmıştır. Öncelikle bu görev ve yetkilerin dayanağını oluşturan hukuki kaynaklar verildikten sonra görev ve yetkiler sıralanmıştır. Bu bölümde milletvekilliği statüsüyle ilgili hususlara da değinilmiştir.

Üçüncü bölümde yasamaya ilişkin temel kavramlar ve kurumlar tanımlanmıştır. Parlatentonun temel kavramlarının ne anlama geldikleri ve kurumların hangi görevleri yürüttükleri bu bölümde açıklanmıştır.

Dördüncü bölüm, kanun yapım sürecini anlatmaktadır. Bu bölümde kanun önerme yetkisinden başlayarak komisyonlar ve Genel Kurulun çalışma usul ve esasları ele alınmıştır. Bütçe süreci ile kanunların Cumhurbaşkanınca yayımlanması ve yürürlüğe girmesi de yine bu bölümün konuları arasındadır.

Meclisin, Yürütmeden bilgi isteme ve Yürütmeyi denetleme yollarının nasıl işletildiği beşinci bölümde aktarılmıştır.

Altıncı ve son bölümde ise TBMM'nin gerçekleştirdiği seçimler, parlamento tutanakları ve parlamenter diplomasi konularına değinilmiştir.

Unutulmamalıdır ki bu eser El Kitabı olarak tasarlanmış, bilgiler kısa ve öz olarak verilmiştir. Bir konu hakkında detaylı bilgi alınmak isteniyorsa konuya ilişkin kaynak nitelikteki diğer Meclis yayınlarından yararlanılabilir.

Kitabın başta milletvekilleri olmak üzere kanun yapımı ve denetim çalışmalarında doğrudan veya dolaylı olarak görev alan herkese faydalı olmasını niyaz ederim. Kitabın hazırlanmasından basımına kadar emeği geçenlere, bilhassa bu Kitabı yayına hazırlayan Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı personeline teşekkür ederim.

Mehmet Ali KUMBUZOĞLU

Genel Sekreter

1. BÖLÜM

YENİ SİSTEM: CUMHURBAŞKANLIĞI HÜKÜMET SİSTEMİ

A- Parlamenter Hükümet Sistemi

1. Parlamenter Hükümet Sistemi nedir?

Parlamenter Hükümet Sistemi; bakanlar kurulu üyelerini bizzat belirleyen Başbakanın parlamento üyeleri arasından çıktığı, yönetim yetkisini kullanan erklerin (kuvvetlerin, kurumların) etkileşimli (yumuşak) ayrılığını ihtiva eden yönetim sistemidir.

a) Bu sistemde kuvvetler arasındaki etkileşim nasıldır?

Bu sistemde yasama ve yürütme erkleri birbirinden tam olarak ayrı değildir, birbiriyle etkileşim içindedirler.

Başbakan, Cumhurbaşkanı tarafından Meclis üyeleri arasından atanmak zorundadır. Başbakanın başkanlığındaki Bakanlar Kurulu parlamentoya karşı sorumludur.

Meclisin, güvenoyu ve gensoru gibi yöntemlerle hükümete işten el çektirmesi mümkündür. Hükümet kanun tasarısı hazırlayıp Meclise sevk edebileceği gibi Meclis tarafından KHK çıkarma yetkisi verilmesi halinde doğrudan yasama yetkisi de kullanabilmektedir.

b) Bu sistemde sorumsuz kanat var mıdır?

Parlamentar Hükümet Sisteminde, Cumhurbaşkanı yürütmenin sorumsuz kanadını oluşturur. Karşı imza kuralı geçerlidir. Vatana ihanetle suçlandırma hariç Cumhurbaşkanı sorumsuzdur.

B- Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi

2. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi nedir?

Doğrudan halk tarafından seçilen ve tüm yürütme görev ve yetkisine sahip olan Cumhurbaşkanının bulunduğu, millet adına yetki kullanan kuvvetlerin sert ayrılığına dayanan yönetim sistemidir. Bu sistemde yürütme yasamadan tümden ayrılmaktadır.

Bir kişi seçim döneminde ya Cumhurbaşkanı adayı ya da milletvekili adayı olabilecektir. Yürütme makamı, seçim dönemi dışında boşalmışsa ve yeni seçilen Cumhurbaşkanı milletvekili ise milletvekilliği düşecektir. Benzer şekilde bakanlar da milletvekili sıfatını taşıyamayacaktır.

Cumhurbaşkanı, Cumhurbaşkanlığı yardımcılarını ve bakanları doğrudan atayacaktır.

Yeni sisteme uyumlu ilgili içtüzük değişiklikleri bu kitap yayına hazırlandığı sırada henüz yapılmadığı için yürütme organının komisyonlarda ve Genel Kurulda bulunması, temsili ve söz hakkı konuları kıyasen anlatılacaktır.

a) Bu sistemde kuvvetler arasındaki etkileşim nasıldır?

Cumhurbaşkanı bütçe kanunu teklifi dışında kanun teklifi verememektedir. Bu durumun milletvekillerini ve yasamayı güçlendireceği düşünülmektedir.

Cumhurbaşkanı, yürütme yetkisine ilişkin konularda Cumhurbaşkanlığı kararnamesi çıkarabilecektir. Ancak Anayasada münhasıran kanunla düzenlenmesi öngörülen konular ile kanunda açıkça düzenlenen konularda Cumhurbaşkanlığı kararnamesi çıkarılamayacaktır.

Erklere karşılıklı fesih yetkisi verilmiştir, bu da Devletin kilitlenmesini önleyecek çok önemli bir mekanizmadır. Seçimlerin yenilenmesi kararı ister Cumhurbaşkanı ister Meclis tarafından alınsın, her iki karar hem yasama hem de Cumhurbaşkanı için geçerli olmakta, ikisinin de görevi beraber sona ermektedir.

Güvenoyu ve gensoru gibi hükümete işten el çektirme, yürütmeye KHK çıkarma yetkisi verilmesi gibi müesseseler yoktur.

b) Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminin getirdiği yenilikler nelerdir?

Yukarıda anlatılanlar dışında bu sistem, tüm yürütme yetki ve görevini bir kişide topladığı için koalisyon hükümetlerini tamamen ortadan kaldırmış, istikrarlı bir yürütme modelini ortaya koymuştur.

Cumhurbaşkanı aday gösterme süreci halka açılmıştır, 100 bin seçmen Cumhurbaşkanı adayı teklif edebilmektedir.

Yeni sistemin getirdiği önemli değişikliklerden birisi de Cumhurbaşkanına nitelikli geri gönderme (veto) yetkisinin verilmesidir.

Ayrıca Cumhurbaşkanına, yürütme yetkisine ilişkin konularda Cumhurbaşkanlığı kararnamesi çıkarılma yetkisi verilmiştir.

Cumhurbaşkanı sadece bütçe ve kesinhesap kanun teklifi sunabilir. Cumhurbaşkanının Meclise sunduğu bütçe kanun teklifi süresinde yürürlüğe konulamazsa, geçici bütçe kanunu çıkarılır. Geçici bütçe kanununun da çıkarılamaması durumunda, yeni bütçe kanunu kabul edilinceye kadar, bir önceki yılın bütçesi yeniden değerlendirilerek uygulanır.

Olağanüstü hal sırasında çıkarılan Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri Resmî Gazetede yayımlandıkları gün TBMM'nin

onayına sunulmak ve yayım tarihinden itibaren üç ay içinde görüşülüp sonuçlandırılmak zorundadırlar. 3 aylık sürede sonuçlandırılmayan olağanüstü hal sırasında çıkarılan Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri yürürlükten kalkmaktadır.

Cumhurbaşkanı ülkenin iç ve dış siyaseti hakkında Meclise mesaj verebilir.

Ayrıca gensoru, sözlü soru, güvenoyu, güven istemi, kanun hükmünde kararname ve kanun tasarısı müesseseleri hukuk sistemimizden çıkarılmıştır.

c) Bu sistemde sorumsuz kanat var mıdır?

Bu sistemde yürütme tek kanattan oluşmaktadır. Yürütme yetkisini kullanan Cumhurbaşkanının sorumsuzluğu kaldırılmış; belli şartlarla cezai sorumluluğu getirilmiştir.

2. BÖLÜM TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ VE MİLLETVEKİLLİĞİ

A- Parlamento Hukukunun Kaynakları

3. Parlamento hukukunun kaynakları nelerdir?

Parlamento hukukunun kaynakları; Anayasa, TBMM İçtüzüğü, kanunlar, TBMM teamülleri, Anayasa Mahkemesi Kararları ve öğretisi (doktrin) olarak sayılabilir.

a) Anayasa

Devlet organlarının temel yapısı ve işleyişi ile insan haklarını ve özgürlüklerini düzenleyen Anayasa, normlar hiyerarşisinde en üstte yer alır. Anayasa hükümleri; yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını, diğer kuruluş ve kişileri bağlayan temel hukuk kurallarıdır.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası 7 kısımdan oluşmaktadır. “Cumhuriyetin Temel Organları” başlıklı 3. Kısımın “Yasama” başlıklı 1. Bölümünde 75 ila 100. maddeler arasında TBMM ile ilgili düzenlemeler yer almıştır. Anayasanın diğer bazı maddelerinde de TBMM ile ilgili hükümler bulunmaktadır.

7.11.1982 tarihinde kabul edilen Anayasamız bugüne kadar 19 kez değiştirilmiştir.

b) TBMM İçtüzüğü

TBMM'nin yapısını ve işlevlerini düzenleyen kurallar bütünü olan İçtüzükte; Meclis Başkanlığı, Başkanlık Divanı, Danışma Kurulu, komisyonlar ve Genel Kurul gibi kurumların yapısı ve işleyişleri düzenlenmekte, kanun yapım süreci, denetim yolları ve Meclisin diğer faaliyetlerine ilişkin hükümler yer almaktadır.

Hukuki niteliği itibarıyla parlamento kararı olan TBMM İçtüzüğü, dayanağını Anayasadan alır. Anayasanın 95. maddesine göre TBMM çalışmalarını kendi yaptığı içtüzük hükümlerine göre yürütür. Parlamentoların kendi içtüzüklerini yapması kuvvetler ayrılığı ilkesi doğrultusunda yönetsel bağımsızlıklarının bir gereğidir.

Yürürlükteki TBMM İçtüzüğü 186 maddeden oluşmaktadır. 5.3.1973 tarihinde kabul edilen İçtüzükte bugüne kadar 15 kez değişiklik yapılmıştır.

c) Kanunlar

Parlamento hukukunun diğer bir kaynağını kanunlar oluşturmaktadır. TBMM üyeleri ve TBMM'nin faaliyetleri ile ilgili başlıca kanunlar şunlardır:

- İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Kanunu,
- Avrupa Birliği Uyum Komisyonu Kanunu,
- Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu Kanunu,
- Dilekçe Hakkının Kullanılmasına Dair Kanun,
- Kamu İktisadi Teşebbüsleri ile Fonların TBMM'ce Denetlenmesinin Düzenlenmesi Hakkında Kanun,

- Devlet İstihbarat Hizmetleri ve Milli İstihbarat Teşkilatı Kanunu,
- Milletlerarası Antlaşmaların Yapılması, Yürürlüğü ve Yayınlanması ile Bazı Antlaşmaların Yapılması İçin Cumhurbaşkanına Yetki Verilmesi Hakkında Kanun,
- Kalkınma Planlarının Yürürlüğe Konması ve Bütünlüğünün Korunması Hakkında Kanun,
- TBMM Üyeliği ile Bağdaşmayan İşler Hakkında Kanun,
- TBMM'nin Dış İlişkilerinin Düzenlenmesi Hakkında Kanun,
- Sayıştay Kanunu,
- Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu,
- Siyasi Partiler Kanunu,
- Milletvekili Seçimi Kanunu,
- TBMM Başkanlığı İdari Teşkilatı Kanunu,
- TBMM Başkanı ve Divan Üyelerinin Temsil Ödenekleri ile TBMM Hesaplarını İnceleme Komisyonunca Seçilen Denetçi Üyenin Ödeneği Hakkında Kanun,
- Başbakan ve Bakanların Temsil Ödenekleri ile Dışarıdan Atanan Bakanların Ödenek ve Yollukları Hakkında Kanun,
- Mal Bildiriminde Bulunulması, Rüşvet ve Yolsuzluklarla Mücadele Kanunu,
- TBMM Üyelerinin Ödenek, Yolluk ve Emekliliklerine Dair Kanun,
- Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun,
- Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun,
- Kişisel Verilerin Korunması Kanunu,
- Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu.

d) Anayasa Mahkemesi Kararları

Anayasa Mahkemesi kararları benzer uygulamalarda kural olarak bağlayıcı nitelik taşımamakla birlikte yardımcı bir kaynak olarak büyük önem taşır. Anayasa Mahkemesi, kanunların, Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin ve TBMM İçtüzüğü'nün Anayasaya şekil ve esas bakımından uygunluğunu denetler ve bireysel başvuruları karara bağlar. Anayasa değişikliklerini ise sadece şekil bakımından inceler ve denetler. Anayasa Mahkemesi ayrıca, yasama dokunulmazlığının kaldırılması veya milletvekilliğinin düşmesi kararlarının Anayasaya, kanuna veya İçtüzüğe aykırılığı iddiasıyla iptali istemlerini karara bağlamaktadır. Anayasa Mahkemesinin, denetimine tabi olmayan TBMM kararlarını ve işlemlerini, "eylemli İçtüzük kuralı" olarak değerlendirip Anayasaya uygunluk açısından denetlediği kararların da bulunduğunu belirtmek gerekir.

e) Teamüller

Uzun zamandan beri sürekli ve muntazam bir biçimde uygulanmış ve genel kabul görmüş kurallara teamül denilmektedir. Teamüller genellikle uzlaşmanın ürünüdür.

Uygulamada Meclis Başkanvekilleri ve siyasi parti grup başkanvekilleri tarafından Genel Kuruldaki uygulamalar ve usule ilişkin imzalanan mutabakat metinleri ile Genel Kuruldaki usul tartışmaları bu kapsamda değerlendirilebilir.

f) Öğreti (Doktrin)

Parlamento hukuku alanında yazılmış bilimsel eserler yol gösterici niteliğiyle yardımcı kaynaklar arasında yer alır. Dünyadaki parlamentolarda karşılaşılan benzer durumlarda nasıl hareket edildiğini gösteren karşılaştırmalı çalışmalar da bu alanda değerlendirilebilir.

B- TBMM'nin Görev ve Yetkileri

4. TBMM'nin görev ve yetkileri nelerdir?

Türkiye Cumhuriyetinde hiçbir kimse veya organ kaynağını Anayasadan almayan bir Devlet yetkisi kullanamaz. Egemenlik,

kayıtsız şartsız Millete ait olup, Anayasanın koyduğu esaslara göre yetkili organlar eliyle kullanılır. Yasama yetkisi Türk Milleti adına TBMM tarafından kullanılır ve bu yetki devredilemez.

Anayasanın 87. maddesinde TBMM'nin görev ve yetkileri aşağıdaki şekilde sayılmıştır:

- Kanun koymak, değiştirmek ve kaldırmak,
- Cumhurbaşkanı yardımcılarını ve bakanları denetlemek,
- Bütçe ve kesin hesap kanun tekliflerini görüşmek ve kabul etmek,
- Para basılmasına karar vermek,
- Savaş ilânına karar vermek,
- Milletlerarası andlaşmaların onaylanmasını uygun bulmak,
- Genel ve özel af ilânına karar vermek,
- Anayasanın diğer maddelerinde öngörülen yetkileri kullanmak ve görevleri yerine getirmek.

Anayasanın diğer maddelerinde ise TBMM'ye aşağıdaki görev ve yetkiler verilmiştir,

- Anayasayı değiştirmek,
- Kalkınma planlarını onaylamak,
- TBMM İçtüzüğünü yapmak,
- Olağanüstü hal sırasında çıkarılan Cumhurbaşkanlığı kararnamelerini onaylamak, değiştirmek veya reddetmek.
- Olağanüstü hâl kararını onaylamak, süresini her defasında 4 ayı geçmemek üzere uzatmak, kaldırmak,
- TBMM Başkanını ve Başkanlık Divanı üyelerini seçmek,
- Anayasa Mahkemesine üye seçmek,
- Hâkimler ve Savcılar Kurulu üyelerinin bir kısmını seçmek,
- Radyo ve Televizyon Üst Kurulu üyelerini seçmek.
- Sayıştay Başkan ve üyelerini seçmek.
- Kamu Başdenetçisini ve kamu denetçilerini seçmek,
- Süresi dolmadan TBMM seçimlerinin yenilenmesine karar vermek,

- Cumhurbaşkanını, Cumhurbaşkanı yardımcılarını ve bakanları Yüce Divana sevk edebilmek,
- Milletvekili dokunulmazlığını kaldırmak,
- TBMM üyeliğinin düşmesine karar vermek,
- Türk Silahlı Kuvvetlerinin yabancı ülkelere gönderilmesine ve yabancı silahlı kuvvetlerin Türkiye’de bulunmasına izin vermek,
- Kamu iktisadî teşebbüslerini denetlemek.

C- Milletvekilliği

5. Milletvekili seçilme şartları nelerdir, üyelik sıfatı ne zaman kazanılır?

Anayasanın 76. maddesinde milletvekili seçilme yeterliliği düzenlenmiştir. Buna göre, “On sekiz yaşını dolduran her Türk milletvekili seçilebilir. En az ilkokul mezunu olmayanlar, kısıtlılar, askerlik ile ilişkili olanlar, kamu hizmetinden yasaklılar, taksirli suçlar hariç toplam bir yıl veya daha fazla hapis ile ağır hapis cezasına hüküm giymiş olanlar; zimmet, ihtilas, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, inancı kötüye kullanma, dolanlı iflas gibi yüz kızartıcı suçlarla, kaçakçılık, resmi ihale ve alım satımlara fesat karıştırma, Devlet sırlarını açığa vurma, terör eylemlerine katılma ve bu gibi eylemleri tahrik ve teşvik suçlarından biriyle hüküm giymiş olanlar, affa uğramış olsalar bile milletvekili seçilemezler” Milletvekili seçilme yeterliliğini oluşturan şartlardan birinin kaybı veya bu şartlardan birinin taşınmadığının sonradan anlaşılması hallerinde üyelik düşmektedir.

Yüksek Seçim Kurulunun 27.7.2007 tarihli ve 716 sayılı Kararında millet iradesinin, milletvekili genel seçiminde oy kullanma işleminin bittiği an tecelli ettiği ve bundan sonra yapılacak tüm işlemlerin tamamlayıcı ve şekli işlemler olduğu belirtilmiştir.

Milletvekilleri andiçerek göreve başlarlar ve milletvekili sıfatından kaynaklanan haklardan yararlanırlar.

6. Milletvekilliği sıfatının kaybedilme halleri nelerdir?

Milletvekilliği sıfatını sona erdiren hallerin bir kısmı TBMM'nin kararına bağlıdır. Bazı durumlarda ise TBMM kararına gerek kalmadan milletvekilliği sona erer. Ayrıca seçilmeye engel bir suçtan kesinleşen yargı kararının Genel Kurulda bilgiye sunulmasıyla da milletvekilliği sona erebilmektedir.

a) TBMM kararı olmaksızın milletvekilliği sıfatının sona erme halleri nelerdir?

- 1) Ölüm.
- 2) Yasama döneminin sona ermesi.
- 3) Cumhurbaşkanı seçilme.
- 4) Cumhurbaşkanı yardımcısı olarak atanma.
- 5) Bakan olarak atanma.
- 6) Mahallî idare organlarına seçilme. Mahallî idare organlarına seçilen milletvekili, Mahalli İdareler ile Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanununun 17. maddesine göre 15 gün içinde tercih hakkını kullanmalıdır. Tercihini mahallî idare organları lehine kullanan milletvekilinin milletvekilliği sona erer.
- 7) Vatandaşlığın kaybı. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığını kaybeden bir milletvekilinin milletvekilliği sıfatı da sona erer.

b) TBMM kararı ile milletvekilliği sıfatının sona erme halleri nelerdir?

- 1) İstifa. İstifa eden milletvekilinin milletvekilliğinin düşmesi, istifanın geçerli olduğunun TBMM Başkanlık Divanınca tespit edilmesinden sonra, TBMM Genel Kurulunca kararlaştırılır.
- 2) Üyelikle bağdaşmayan görevi sürdürmekte ısrar. Anayasanın 82. maddesinde belirtilen milletvekilliği ile bağdaşmayan bir görev veya hizmeti sürdürmekte ısrar eden milletvekilinin

üyeliğinin düşmesine, Anayasa ve Adalet Komisyonları Üyelerinden Kurulu Karma Komisyonun bu durumu tespit eden raporu üzerine Genel Kurul gizli oyla karar verir.

- 3) Devamsızlık. Meclis çalışmalarına özürsüz veya izinsiz olarak 1 ay içerisinde toplam 5 birleşim günü katılmayan milletvekilinin milletvekilliğinin düşmesine, durumun Meclis Başkanlık Divanınca tespit edilmesi üzerine, Genel Kurulca üye tamsayısının salt çoğunluğunun oyuyla (301) karar verilebilir.
- 4) Mahkeme kararı ile milletvekilliği sıfatının sona ermesi. TBMM üyeliğine seçilmeye engel bir suçtan dolayı kesin hüküm giyen veya kısıtlanan milletvekilinin, hakkındaki kesinleşmiş mahkeme kararının Genel Kurula bildirilmesiyle üyelik sıfatı sona erer.

7. Yasama sorumsuzluğu ve dokunulmazlığı nedir?

Milletvekilleri, görevleri gereği yasama sorumsuzluğu ve yasama dokunulmazlığına sahiptir.

Yasama sorumsuzluğu; milletvekillerinin yasama ve denetim faaliyetlerindeki oy ve sözlerinden ve Mecliste ileri sürdükleri düşüncelerinden, Genel Kurulca başka bir karar alınmadıkça bunları Meclis dışında tekrarlamalarından dolayı sorumlu tutulamayacaklarını ifade eder. Yasama sorumsuzluğu mutlak ve süreklidir. Görevi sona erse de milletvekili, görevi sırasındaki oy, söz ve düşüncelerinden dolayı sorumlu tutulamaz. Ancak, yerleşik Yargıtay içtihatlarına göre yasama sorumsuzluğu tazminat hukuku bakımından sorumluluğu ortadan kaldırmamaktadır.

Yasama dokunulmazlığı; seçimden önce veya sonra bir suç işlediği öne sürülen milletvekilinin, Meclis kararı olmadıkça tutulamaması, sorguya çekilememesi, tutuklanamaması ve yargılanamamasını ifade eder. Yasama dokunulmazlığı, yasama sorumsuzluğundan farklı olarak mutlak ve sürekli değildir.

Bir milletvekili hakkında, seçimden önce veya sonra verilmiş bir ceza hükmünün yerine getirilmesi, üyelik sıfatının sona ermesine bırakılır, üyelik süresince zamanaşımı işlemez.

Bazı suçlar dokunulmazlık kapsamında bulunmamaktadır. Ağır cezayı gerektiren suçüstü hali ve seçimden önce soruşturmasına başlanılmış olması kaydıyla Anayasanın 14. maddesindeki durumlar yasama dokunulmazlığı kapsamının dışındadır. Ancak, bu halde yetkili makam durumu hemen ve doğrudan doğruya TBMM'ye bildirmek zorundadır.

Milletvekilliğinin sona ermesiyle dokunulmazlık da sona ermektedir. Tekrar seçilen milletvekili hakkında soruşturma ve kovuşturma yapılabilmesi, Meclisin yeniden dokunulmazlığını kaldırmasına bağlıdır.

8. Yasama dokunulmazlığı tezkerelerinin işlem süreci nasıldır?

Hakkında suç isnadı bulunan milletvekillerinin dokunulmazlığın kaldırılıp kaldırılmamasına ilişkin istemler, soruşturma evresinde Ankara Cumhuriyet Başsavcılığınca, kovuşturma evresinde ise Ankara Ağır Ceza Mahkemesince bir fezleke ve ara karara bağlanarak; kamu kurum ve kuruluşlarının teftiş raporları da bir üst yazı ekinde Adalet Bakanlığına sunulur. Bakanlık, istemi gerekçeli bir yazıyla Cumhurbaşkanlığına, Cumhurbaşkanlığı ise TBMM Başkanlığına iletir. Meclis Başkanlığı yasama dokunulmazlığı dosyasını Anayasa ve Adalet Komisyonları Üyelerinden Kurulu Karma Komisyona havale eder.

Karma Komisyon bünyesinde ad çekme suretiyle oluşturulan 5 üyeli bir hazırlık komisyonu, kuruluşundan itibaren 1 ay içerisinde dosyayı inceleyerek rapora bağlar. Karma Komisyon da 1 ay içerisinde hazırlık komisyonu raporunu görüşerek sonuçlandırmak durumundadır. Karma Komisyon dokunulmazlığın kaldırılmasına veya kovuşturmanın milletvekilliği sıfatının sona ermesine kadar ertelenmesine karar verir.

Karma Komisyon kovuşturmanın ertelenmesini kararlaştırmışsa, bu yöndeki raporu Genel Kurulda okunarak bilgiye sunulur. Bu rapora milletvekilleri tarafından 10 gün içinde itiraz edilmezse kesinleşir; itiraz edilmesi halinde ise rapor Genel Kurul gündemine alınır. İtiraz edilmeyen dosyalar Cumhurbaşkanlığına gönderilir.

Dokunulmazlığın kaldırılması yönündeki Karma Komisyon raporları, doğrudan Genel Kurul gündemine girer. Genel Kurul, raporu kabul ederek dokunulmazlığın kaldırılmasını kararlaştırabileceği gibi, raporu reddederek yargılamanın dönem sonuna ertelenmesine de karar verebilir.

Kovuşurma ertelenmiş ve bu karar Genel Kurulca kaldırılmamış ise, dönem yenilenmiş olsa bile milletvekilliği sıfatı devam ettiği sürece ilgili hakkında kovuşturma yapılamaz.

9. Milletvekili devamsızlığı nedir?

Milletvekilleri, üyesi oldukları komisyonlar ile Genel Kurul toplantılarına katılmak zorundadırlar. Genel Kurula devamsızlık milletvekilliğinin düşmesi sonucunu doğurabilir.

TBMM Başkanı yazı ile başvuran bir milletvekiline 10 günü aşmamak üzere izin verebilmektedir.

Milletvekilleri, Meclis çalışmalarına özürsüz veya izinsiz olarak 1 ay içinde toplam 5 birleşim günü katılmazsa devamsızlığı Başkanlık Divanınca tespit edilir ve Anayasa ve Adalet Komisyonları Üyelerinden Kurulu Karma Komisyona gönderilir. Karma Komisyonun raporunu görüşen Genel Kurul, milletvekilliğinin düşmesi gerektiğine üye tamsayısının salt çoğunluğu (301) ile karar verebilir.

Komisyon üyelerinin komisyon toplantılarına katılım durumlarını gösteren komisyon devam cetvelleri, TBMM Başkanlığına ve siyasî parti grubu başkanlıklarına gönderilir. İzinsiz veya özürsüz olarak üst üste 3 toplantıya veya 1 yıl içindeki toplantıların 1/3'üne katılmayan komisyon üyesi, mensubu olduğu siyasî parti grubunca komisyondan geri çekilebilir.

Milletvekillerinin Genel Kurul ve komisyonlara devamını gösteren "TBMM Genel Kurul ve Komisyonlar Devamsızlık Cetveli" ortalama 3 ayda bir basılarak üyelere gönderilir. Bir milletvekili kendisi ile ilgili devamsızlık durumuna, cetveli aldığı günden itibaren 7 gün içinde yazı ile itiraz edebilir. İtirazı Başkanlık Divanı inceler.

3. BÖLÜM

YASAMAYA İLİŞKİN TEMEL KAVRAMLAR VE KURUMLAR

A- Yasamaya İlişkin Temel Kavramlar

10. TBMM'nin üye tamsayısı kaçtır?

TBMM'nin üye tamsayısı 600'dür. Anayasa, İktüzük ve kanunlarda bazı hususlarda öneride bulunulması, toplantı yapılması veya karar alınmasında üye tamsayısının esas alınacağı düzenlenmiştir. Örneğin, TBMM'nin toplantı yeter sayısı üye tamsayısının 1/3'ü olan 200'dür.

Dönem içinde vefat, istifa gibi çeşitli nedenlerle üye sayısında azalma olması, üye tamsayısını değiştirmemektedir.

11. Yasama dönemi nedir?

Yasama dönemi, iki milletvekili genel seçimi arasındaki 5 yıllık süredir. Ancak bu süre dolmadan erken seçimle dönem sona erebileceği gibi, savaş nedeniyle dönemin uzatılması da mümkündür. Dolayısıyla TBMM üyeleri 5 yıl için seçilmesine rağmen, yasama dönemi 5 yıldan kısa ya da uzun olabilmektedir.

12. Yasama yılı nedir?

Yasama dönemi, yasama yıllarından oluşur. Yasama yılı, takvim yılından farklı olup 1 Ekim’de başlayıp 30 Eylül’de sona eren süredir. Ancak, milletvekili genel seçimi dolayısıyla ilk yasama yılının başlangıcı ile son yasama yılının bitişi farklı tarihlerde olabilmektedir. Bu durumda ilk yasama yılı milletvekili genel seçiminin yapıldığı tarihten başlayarak 30 Eylül’e kadar, son yasama yılı ise 1 Ekim’den başlayarak seçimlerin yapılmasına kadar sürmektedir. Dolayısıyla bir yasama dönemi 5 takvim yılından oluşmasına rağmen, 6 yasama yılı olabilmektedir.

13. Tatil ve araverme nedir?

Tatil; TBMM’nin çalışmalarının belli bir süre ertelenmesidir. TBMM her yıl kendiliğinden 1 Temmuz günü, 30 Eylül’e kadar tatile girer. Ancak, Danışma Kurulunun önerisi üzerine Genel Kurul, tatile girilmeyip 1 Temmuz’dan sonra da çalışmalara devam edilmesi kararı alabilir. Bir yasama yılı içinde 3 aydan fazla tatil yapılamaz.

Araverme; TBMM’nin tatil dışında 15 günü geçmemek üzere çalışmalarını ertelemesidir. TBMM’nin araverme kararı alması, Danışma Kurulunun bu konudaki önerisinin Genel Kurulca oylanıp kabul edilmesi suretiyle olmaktadır.

TBMM tatil ve aravermede iken, İhtüzükte öngörülen süreler işlemez; Genel Kurul ve komisyonlar çalışmaz. Ancak Meclis Başkanının teklifi üzerine Genel Kurulca izin verilen komisyonlar tatil ve ara verme sırasında da çalışmalarını sürdürebilir.

14. Olağanüstü toplantı nedir?

TBMM, tatil veya araverme sırasında belli bir konuyu görüşmek için Cumhurbaşkanı veya Meclis Başkanının çağrısı üzerine toplanabilir. Bu toplantılar olağanüstü toplantı olarak adlandırılır. Cumhurbaşkanı, toplantı çağrısını doğrudan doğruya yapar. TBMM Başkanı da doğrudan toplantı çağrısında bulunabileceği gibi, üyelerin 1/5’inin (120) imzasını taşıyan gerekçeli önergedeki çağrı istemini en

geç 7 gün içinde yerine getirir. TBMM, Cumhurbaşkanı veya Meclis Başkanınca yapılan çağrıda belirtilen gün ve saatte toplanır.

Olağanüstü toplantının başlayabilmesi için birleşimin başında yapılan açılış yoklamasında en az 200 milletvekilinin Genel Kurulda hazır olması gerekmektedir. Aksi halde çağrı düşer.

Olağanüstü toplantıda birleşim yeterli çoğunlukla açılabilirdiği takdirde, Meclis Başkanı, ilk önce çağrı yazısını okutur ve bu toplantıyı gerektiren konu görüşülür. Konu üzerinde gerekli işlemler tamamlanınca, TBMM çalışmalarına devama karar vermediği takdirde, tatile veya aravermeye devam olunur.

15. TBMM Genel Kurulu mutat olarak hangi gün ve saatlerde toplanır?

İçtüzüğe göre genel kural, TBMM Genel Kurulunun Salı günü saat 15.00'ten 21.00'e, Çarşamba ve Perşembe günleri saat 14.00'ten 21.00'e kadar toplanmasıdır. Ancak, Danışma Kurulunun önerisi üzerine Genel Kurulun kararıyla farklı saatlerde ve haftanın diğer günlerinde de toplanılabilir.

Uygulamaya bakıldığında, Genel Kurulun 14.00'ten daha erken bir saatte toplandığı ve 21.00'den daha geç saate kadar çalıştığı da görülmektedir. Özellikle bütçe görüşmeleri sırasında Genel Kurul hafta sonu dâhil diğer günlerde de çalışmaktadır.

a) Birleşim nedir?

Genel Kurulun belirli bir günde açılan toplantısına birleşim denir. Her birleşim bir numara alır. Örneğin milletvekili genel seçiminden sonra toplanan TBMM'nin ilk toplantısı 1. Birleşim, bir sonraki toplantısı 2. Birleşimdir. Birleşim numaraları her yasama yılında 1'den başlar.

b) Oturum nedir?

Genel Kurul toplantılarına çeşitli nedenlerle ara verilebilir. Bir birleşimin ara ile bölünen her kısmına oturum denir. Her aradan sonra Genel Kurulu yöneten Başkan o birleşimin kaçınıcı oturumunu açtığını ifade eder.

16. Toplantı yeter sayısı ve yoklama nedir?

Toplantı yeter sayısı, Genel Kurul toplantısının başlayabilmesi ve yoklama istemi halinde sürdürülebilmesi için hazır bulunması gereken en az üye sayısıdır. Bu sayı üye tamsayısının 1/3'ü olan 200'dür.

Başkan, birleşimi açtıktan sonra Genel Kurulda yeter sayıda milletvekilinin bulunduğunu gözlemlerse yoklama yapmaksızın görüşmeleri başlatabilir. Ancak tereddüde düşmesi halinde elektronik cihazla yoklama yapar. Yapılan yoklamada toplantı yeter sayısının olmadığı anlaşılırsa birleşime en fazla 1 saat ara verilir. Aradan sonra yapılan ikinci yoklamada da toplantı yeter sayısı yoksa birleşim kapatılır.

Görüşmeler başladıktan sonra da yoklama isteminde bulunulabilir. Görüşmeler sırasında yoklama yapılabilmesi için teklifin maddelerine geçilmesinde ve teklifin tümünün işaretle oylamaya geçilmesinden önce 20 milletvekili tarafından ayağa kalkmak veya önerge vermek suretiyle istemde bulunulması gerekir. Görüşmeli tezkerelerin oylaması sırasında da aynı usulle yoklama talep edilebilir.

17. Karar yeter sayısı nedir?

Karar yeter sayısı, Genel Kurulda bir konuda karar alınabilmesi için gerekli olan sayıdır.

Genel Kurul, toplantıya katılanların salt çoğunluğu yani yarısından fazlası ile karar alır. Ancak karar yeter sayısı hiçbir şekilde üye tamsayısının 1/4'ünün bir fazlası olan 151'den az olamaz.

Örneğin, 400 milletvekilinin katıldığı bir toplantıda karar alınabilmesi için en az 201 milletvekilinin kabul ya da ret yönünde oy kullanması gerekir. 140 kabul, 130 ret oyunun bulunduğu bir oylamada ise asgari karar yeter sayısı olan 151 bulunmadığı için karar alınamaz.

Katılımın 500 olduğu bir toplantıda ise karar alınabilmesi için 251 kişinin aynı yönde oy kullanması gerekir.

Karar yeter sayısının bulunmadığı durumda oylama tekrarlanır. Üst üste yapılan üç oylamada da karar yeter sayısı yoksa birleşim kapatılır.

18. Gelen kâğıtlar listesi nedir?

Gelen kâğıtlar listesi, TBMM Başkanlığına sunulan kanun teklifleri, resmî tezkereler ve komisyon raporları ile soru, genel görüşme, Meclis araştırması ve Meclis soruşturması önergelerine ilişkin referans bilgileri ile hangi aşamada bulunduğu bilgilerinin yayımlandığı belgedir. Gelen kâğıtlar listesi, tatile rastlamadığı takdirde, Cumartesi ve Pazar hariç her gün yayımlanır, milletvekillerine dağıtılır ve TBMM internet sayfasında yer alır.

Gelen kâğıtlar listesinden Meclis Başkanlığına hangi işlerin geldiği, bunların hangi komisyonlara havale edildiği, hangilerinin Genel Kurul gündemine girdiği güncel olarak takip edilebilir.

19. Sıra sayısı (komisyon raporu) nedir?

Meclis Başkanlığınca bastırılıp dağıtılmış komisyon raporlarına sıra sayısı denilmektedir. Kanun tekliflerine ilişkin esas komisyon raporları ile Meclis araştırması, Meclis soruşturması ve diğer komisyon raporları, bir sıra numarası verilerek basılır. Komisyon raporları basımından sonra sıra sayısı olarak adlandırılan bu numara ile anılır. Sıra sayısı her yasama dönemi başında 1'den başlamaktadır.

Kanun tekliflerine ilişkin sıra sayısında, tekliflerin gerekçesi ve metni, varsa tali komisyon raporu, esas komisyon raporu, varsa rapora muhalefet şerhi ve komisyonun kabul ettiği metin yer alır.

Meclis araştırması ve Meclis soruşturması komisyonlarına ilişkin sıra sayılarında, komisyonun kuruluşuna dayanak teşkil eden önergeler, komisyon raporu ve varsa rapora muhalefet şerhi yer alır.

Sıra sayıları, TBMM internet sayfasında yayımlanmakta ve talep eden milletvekillerine dağıtılmaktadır.

20. Kapalı oturum (gizli oturum) nedir?

Genel Kurulda milletvekilleri, bakanlar, Cumhurbaşkanı ve yeminli görevliler dışında kimsenin katılamadığı gizli toplantıya kapalı oturum denir.

Kapalı oturum, bir siyasî parti grubunun ya da 20 milletvekilinin yazılı istemi üzerine yapılabilmektedir. Kapalı oturum önergesi verildiğinde, kapalı oturumda bulunabilecekler dışında herkes Genel Kurul salonundan çıkarılır. Salon boşaltıldıktan sonra kapalı oturum önergesinin gerekçesi okunur. Bu gerekçe siyasî parti grubu sözcüsü, önergedeki birinci imza sahibi milletvekili veya onun göstereceği bir diğer imza sahibi milletvekili tarafından açıklanır. Daha sonra kapalı oturum yapılıp yapılmayacağına Genel Kurul işaret oyuyla karar verir.

Kapalı oturum sırasındaki görüşmeler hakkında, oturumda bulunanlar ve bulunma hakkına sahip olanlar tarafından hiçbir açıklama yapılamaz. Bunlar Devlet sırrı olarak saklanır.

Kapalı oturumu gerektiren sebep ortadan kalktığıında Başkan, açık oturuma geçilmesini teklif eder ve Genel Kurul işaret oyuyla karar verir. Kapalı oturum tutanakları ve özetlerinin yayımlanmasına, Danışma Kurulunun teklifi üzerine Genel Kurulca işaret oyuyla karar verilir.

21. Komisyonlarda kapalı oturum nasıl yapılır?

Komisyonlarda kapalı oturum yapılmasını komisyon üyelerinin 1/3'ü isteyebilir. Kapalı oturumda komisyon üyelerinden ve bakanlardan başkası bulunamaz.

22. Hükümsüz sayılma (kadük) nedir?

Bir yasama dönemi içerisinde sonuçlandırılmayan kanun teklifleri, yazılı soru önergeleri ile Meclis araştırması ve genel görüşme önergeleri dönem sonunda hükümsüz (kadük) sayılır. Hükümsüz kalan kanun teklifleri bir sonraki yasama döneminde milletvekilleri tarafından yenilenebilir.

B- Yasamaya İlişkin Temel Kurumlar

23. Genel Kurulun işlevi nedir?

Genel Kurul, yasama, denetim ve diğer faaliyetlerinin yürütüldüğü nihai karar organıdır. Komisyonlarca görüşülen kanun teklifleri Genel Kurulda kabul edilerek kanunlaşmaktadır. Yazılı soru önergesi dışındaki bilgi edinme ve denetim yollarına ilişkin önergeler Genel Kurulda bilgiye sunulmakta veya görüşülmektedir. Ayrıca Genel Kurulda Anayasa, İçtüzük ve kanunlarda öngörülen çeşitli konularda kararlar alınmakta ve seçimler yapılmaktadır.

24. Yürütmenin yasama sürecindeki işlevi nedir?

Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde yürütmenin parlamentoya karşı sorumluluğu bulunmamaktadır. Yürütme ve TBMM, çeşitli şekillerde birbirini etkileyebilmektedir. Kanun yapım sürecinde Cumhurbaşkanlığı tarafından hazırlanan bütçe kanun teklifi ve kesinhesap kanun teklifi özel bir öneme sahiptir. Parlamento denetim yolları ile yürütme, TBMM tarafından denetlenmektedir.

Genel Kurulda ve komisyonlardaki görüşmelerde yürütme genellikle bir bakan tarafından temsil edilmektedir. Görüşmelerde yürütmeye söz verilebilir.

25. Komisyonların, yasama ve denetim sürecindeki işlevi nedir?

Belirli sayıda milletvekilinden oluşan komisyonların, yasama ve denetim faaliyetlerinde önemli işlevleri bulunmaktadır.

Kanun yapım sürecinin mutfağını oluşturan komisyonlar, kendilerine havale edilen kanun tekliflerini rapora bağlayarak Genel Kurulda görüşülmeye hazır hale getirirler. Uygulamada konunun daha ayrıntılı incelenebilmesi için zaman zaman ilgili komisyon bünyesinde alt komisyonlar kurulabilmektedir.

Bazı komisyonların, kanun tekliflerini inceleme görevlerinin yanı sıra kanunlarla verilmiş başka görevleri de bulunmaktadır.

Kanun yapım sürecinde yer almayan bazı daimi komisyonlar denetim işlevi görmektedir.

Meclis araştırması ve Meclis soruşturması komisyonları ise geçici denetim komisyonlarıdır.

26. TBMM Başkanlık Divanı kimlerden oluşur, görevleri nedir?

TBMM Başkanlık Divanının, hem yasama faaliyetlerinde hem de idari işlerin düzenlenmesinde önemli işlevi vardır. Başkanlık Divanı; TBMM Başkanı, başkanvekilleri, idare amirleri ve kâtip üyelerden oluşur.

Başkanlık Divanının, siyasi parti gruplarının güçleri oranında temsili sağlanmak suretiyle 1 başkan, 4 başkanvekili, 3 idare amiri ve 7 kâtip üye olmak üzere toplam 15 üyeden oluşması genel kuraldır. Genel Kurul, gerektiğinde Danışma Kurulunun önerisi üzerine idare amirlerinin veya kâtip üyelerin sayısını artırabilir. Ancak başkanvekillerinin sayısı 4'ten fazla olamaz.

Genel Kurul birleşimleri, TBMM Başkanınca belirlenen haftalık nöbet sırasına göre başkanvekilleri tarafından yönetilmektedir. Meclis Başkanı gerekli gördüğü birleşimlerde Genel Kurul toplantılarını yönetir. Toplantı süresince iki kâtip üyenin de yerlerinde hazır bulunması gerekir.

Başkanlık Divanının görevlerinden bazıları şunlardır;

- Komisyonların Genel Kurulun toplantı saatlerinde görüşme yapmalarına izin vermek,
- Devamsızlığa ilişkin işlerde karar almak,
- Üyelikten istifa eden milletvekilinin istifa yazısını inceleyerek gerçek olup olmadığına karar vermek,
- Milletvekilliği ile bağdaşmayan bir görevi sürdürmekte ısrar eden milletvekilinin durumunu incelemek,
- Genel Kurulda tutulan ve dergide basılan tutanağın düzeltilmesi için yapılan başvurular üzerine gerekli incelemeleri yapmak,

- Saygı duruşunu gerektirecek halleri kararlaştırmak,
- TBMM Başkanlığı İdari Teşkilatı ile ilgili kararlar almak.

27. TBMM Başkanının seçimi nasıl yapılır?

TBMM Başkanlığı için bir yasama dönemi içinde iki defa seçim yapılmaktadır. İlk seçilen Başkanın görev süresi 2 yıldır.

Meclis Başkanlığı için yapılacak ilk seçimde, TBMM Başkan adayları Meclis üyeleri arasından Meclisin ilk toplandığı günden itibaren 5 gün içinde Başkanlık Divanına bildirilir. Başkan seçimi gizli oyla yapılır. İlk iki oylamada üye tamsayısının 2/3'ünün (400), üçüncü oylamada üye tamsayısının salt çoğunluğunun (301) oyu aranır. Üçüncü oylamada salt çoğunluk sağlanamazsa bu oylamada en çok oy alan iki aday için dördüncü oylama yapılır. Dördüncü oylamada en çok oy alan üye Başkan seçilir.

Başkan seçimi, aday gösterme süresinin bitiminden itibaren 5 gün içinde tamamlanır. İkinci devre için yapılacak seçimde ise ilk devre için seçilen Başkanın görev süresinin dolmasından 10 gün önce başlamak üzere yine 5 gün içinde adayların Başkanlık Divanına bildirilmesi gerekir. İkinci devre için seçilen Başkanın görev süresi yasama döneminin sonuna kadar devam eder.

28. TBMM başkanvekilleri, kâtip üyeler ve idare amirleri nasıl seçilir?

Başkanlık Divanı üyelikleri için bir yasama dönemi içinde iki defa seçim yapılır. İlk seçilenlerin görev süresi 2 yıldır. İkinci devre için seçilen Başkanlık Divanı üyelerinin görev süreleri yasama döneminin sonuna kadar devam eder. TBMM Başkanı siyasi parti gruplarının parti grupları toplam sayısı içindeki yüzde oranlarını ve bu oranlara göre her siyasi parti grubuna düşen Başkanlık Divanındaki görev yeri sayısını tespit eder ve Danışma Kuruluna bildirir.

Başkanlık Divanındaki görev yerleri başkanvekillikleri için iki adedi TBMM üye tamsayısının salt çoğunluğuna sahip siyasi parti grubuna ait olmak üzere oranı en yüksek olandan başlayarak sıra ile dağıtılır. Kâtip üyeliklerle idare amirlikleri için görev yerleri

dağılımı Danışma Kurulunun görüşü alındıktan sonra Genel Kurulca kararlaştırılır.

Siyasi parti grupları, kendilerine düşen Başkanlık Divanı üyelikleri için adaylarını liste halinde gösterir. Listenin Genel Kurulca işaret oyuyla oylanması suretiyle seçim tamamlanır.

29. Siyasi parti grupları nasıl kurulur, yetkileri nelerdir?

Siyasi partiler, demokratik siyasi hayatın vazgeçilmez unsurlarıdır. Bir siyasi partinin grup kurabilmesi için en az 20 milletvekiline sahip olması zorunludur. Siyasi parti gruplarının Meclisin bütün faaliyetlerine üye sayıları oranında katılmaları Anayasada öngörülmüştür. Yasama ve denetim faaliyetlerinde siyasi parti gruplarına bazı ayrıcalıklar tanınmıştır.

Bir siyasi partinin genel başkanı, genelde Meclisteki siyasi parti grubunun da başkanıdır. Genel başkan milletvekili değilse grup başkanı, grup üyesi milletvekilleri arasından seçilir. Grubun yine kendi üyeleri arasından seçilen grup başkanvekilleri, parti grubunu temsil etmeye ve parti grubu adına önerge vermeye yetkili olup yasama ve denetim faaliyetlerinin yürütülmesinde etkin rol oynamaktadırlar.

Siyasi parti gruplarının çalışmalarına ilişkin esaslar, grup iç yönetmeliklerinde düzenlenmektedir. Grup iç yönetmeliklerinde grup üyesi milletvekillerinin hazırladıkları kanun teklifleri ve denetim yollarına ilişkin önergelerin grup başkanlığı aracılığıyla TBMM Başkanlığına gönderilmesi yönünde düzenlemeler bulunmaktadır.

Siyasi partilerin grup toplantıları genelde haftada bir kez salı günü yapılmaktadır.

30. Danışma Kurulu kimlerden oluşur, görevleri nelerdir?

Danışma Kurulu, TBMM Başkanının veya görevlendireceği bir başkanvekilinin başkanlığında, siyasî parti grup başkanları veya

vekillerinden birisi ya da onların yazılı olarak g6revlendirdiği birer milletvekilinden oluşur. Gerektiğinde Danışma Kuruluna y6r6tme temsilcisi ile Meclis başkanvekilleri de ağrı 6zerine katılabilmekte, ancak oy kullanamamaktadırlar.

Danışma Kurulu, siyasi parti gruplarının TBMM çalışmalarına katılmalarında uyum sağlamak ve bu çalışmalara y6n vermek amacıyla oluşturulmuş bir kuruldur. Danışma Kurulu, Genel Kurulun alışma g6n ve saatlerini d6zenleme, Genel Kurul g6ndemini belirleme ve değişiklik yapma, komisyon 6ye sayılarının tespiti gibi hususlarda Genel Kurula 6neride bulunmaktadır.

Danışma Kurulu, Başkanın gerekli g6rmesi veya bir siyasi parti grubu başkanlığının istemi 6zerine en geç 24 saat içinde Başkan tarafından toplantıya çağrılır. Danışma Kurulu yapılan ilk çağrıda toplanamaz, oybirliğiyle tespit, teklif yapamaz veya g6r6ř bildiremezse, Meclis Başkanı veya siyasi parti grupları ayrı ayrı, istemlerini doğrudan Genel Kurula sunabilirler. Bu durumda istem, ilk birleşimin g6ndemindeki “Başkanlığın Genel Kurula Sunuşları” kısmında işlem g6r6r. 6neri sahibi siyasi parti grubu temsilcisinin 5 dakika 6nergeyi açıklama hakkı vardır. Diğer siyasi parti grubu temsilcilerinin de 3'er dakika konuşma hakları vardır. Konuşmalardan sonra Genel Kurul işaret oyuyla karar verir.

4. BÖLÜM

KANUN YAPIM SÜRECİ

31. Kısaca kanun yapım süreci nasıldır?

- 1) Kanun teklifinin TBMM Başkanlığına sunulması
- 2) Teklifin komisyonlara havalesi ve komisyonlarda görüşülmesi
- 3) Komisyon raporunun Genel Kurulda görüşülmesi
- 4) Kanunun Cumhurbaşkanınca yayımlanması ve yürürlüğe girmesi

A- Kanun Önerme Yetkisi

32. Kanun nedir?

Kanun kavramı, şekli ve maddi açıdan tanımlanabilir. Şekli anlamda kanun, TBMM'nin usulüne uygun olarak kabul ettiği yasama işlemidir.

Maddi anlamda kanun, "genel, nesnel ve kişilik dışı hukuk kurallarının bütünü" biçiminde tanımlanmaktadır.

Kanunlar; kod kanun-çerçeve kanun, geçici kanun- sürekli kanun gibi çeşitli açılardan sınıflandırılabilir.

33. Kod kanun-çerçeve kanun ne demektir?

Kod kanun belirli bir alanı yeni baştan tümüyle düzenleyen kanunu ifade eder. Çerçeve kanun, kod kanunlarda değişiklik yapan kanundur. Bir kanunun kod kanun mu yoksa çerçeve kanun mu olduğuna karar vermek için kanunun yürürlükteki bir kanunda değişiklik yapıp yapmadığına bakmak gerekir. Örneğin, Türk Ceza Kanunu bir kod kanun iken, bu Kanunun bir veya birkaç maddesinde değişiklik öngören kanun, bir çerçeve kanundur.

34. Geçici kanun-sürekli kanun ne demektir?

Geçici kanun belirli bir süre uygulandıktan sonra yürürlükte kalmakla birlikte, etkisi sona eren kanundur. Sürekli kanun ise hükümleri süreklilik arz eden kanundur. Kanunlar kural olarak süreklidir. Ancak, yeni çıkarılan kanun dolayısıyla eski durumla yeni durum arasında uyum sağlamak, af çıkarmak gibi amaçlarla geçici nitelikli kanunlar çıkarılabilir. Örneğin bir kurumun teşkilat yapısı yeniden düzenlenirken kurumda eskiden beri çalışmakta olan personelin intibaklarının sağlanması veya yükseköğrenim kurumlarıyla ilişkisi kesilenlerin yeniden öğrenim hakkı kazanmalarına yönelik bir düzenleme geçici kanunla yapılmaktadır. Kanunun tamamı veya birkaç maddesi geçici nitelikte olabilir.

Geçici kanunlar genellikle “bu Kanunun yayımı tarihine kadar” veya “....tarihine kadar” gibi işin geçiciliğine işaret eden tarihler içerir. Ancak içinde tarih bulunan her düzenleme geçici madde olmadığı gibi, her geçici düzenleme mutlaka tarih içermeyebilir. Kanunda süre bulunsun veya bulunmasın belirli süreler geçtikten ya da belli işler yapıldıktan sonra kanunun/maddenin uygulaması sona eriyor ve sürekli bir kanunun maddeleri yürürlüğe giriyorsa burada bir geçici kanun ya da maddeden söz edilebilir.

35. Kimler kanun önerebilir, Kanun tekliflerinde bulunması gereken şartlar nelerdir?

Kanun önermeye milletvekilleri ve Cumhurbaşkanı yetkilidir. Milletvekillerinin vermiş oldukları kanun önerisine kanun teklifi denir. Kanun teklifi bir veya daha fazla milletvekilinin imzasıyla

verilebilir. Cumhurbaşkanı bütçe kanun teklifi ve kesinhesap kanun teklifi verebilmektedir.

Kanun teklifleri Meclis Başkanlığına (TBMM Genel Evrakına) sunulur. Kanun teklifleri (2/...) iki taksim esas numarası alırlar.

Kanun tekliflerinin hazırlanmasına ilişkin olarak İçtüzükte öngörülen şartlar şunlardır:

- **İmza:** Bütçe kanun teklifi ile kesinhesap kanun teklifinde Cumhurbaşkanı'nın, kanun tekliflerinde ise en az bir milletvekilinin imzasının bulunması gerekir. TBMM Başkanlığına hitaben yazılan takdim sayfasında teklif sahibinin/sahiplerinin imzası yer alır.
- **Gerekçe:** Kanun teklifleri gerekçeleri ile birlikte sunulur. Genel gerekçede teklifin hazırlanmasını gerektiren genel nedenler açıklanırken, madde gerekçelerinde her maddenin düzenleniş nedenleri, kaldırılması, değiştirilmesi veya eklenmesi istenen hükümlerin neler olduğu ve kaldırma, değiştirme veya ekleme sebepleri açıkça belirtilir. Varsa madde gerekçeleri, her madde için ayrı ayrı düzenlenir.
- **Teklif metni:** Kanun tekliflerinin metni, maddelerden oluşan ve kabul edilmesi halinde kanun metnini oluşturacak bölüm olup gerekçeden sonra yer alır. Metin, içeriği yansıtan bir başlık altında bulunur.
- **Kaba ve yaralayıcı ifade içermeme:** Kanun tekliflerinin kaba ve yaralayıcı sözler içermemesi gerekir.
- **Reddedilen kanun tekliflerinin yeniden verilememesi:** Genel Kurulca reddedilmiş olan kanun teklifleri, ret tarihinden itibaren 1 tam yıl geçmedikçe aynı yasama dönemi içerisinde verilemez.
- **Tekliflerde imzanın yer aldığı takdim sayfası, gerekçe ve metin bölümleri genelde ayrı sayfalarda düzenlenir.**

36. Kod kanun niteliği taşıyan kanun teklifleri hangi bölümlerden oluşmalıdır?

Kod kanun niteliği taşıyan bir teklif metni, şekli olarak belirli bir sistematığe bağlı olmak durumundadır. Kanun tekliflerinde bulunması gereken bölümler şunlardır,

Teklif metninin bölümlendirilmesinde, her bölüme numaralar verilmeli ve her bölüm kendi içerisinde konu bütünlüğü taşımalıdır.

Bir kanun içinde rakamlarla ardışık olarak tanımlanan, içerik bakımından birbirinden ayrı düzenlemeler içeren bölümlere madde denir. Maddeler; fıkra, bent, alt bent, cümle veya ibareden oluşur. Kod kanunlarda her fıkra parantez içinde “()” bir numara alır. Eski tarihli kanunların bazıları burada anlatılanın dışında sistematığe sahip olabilmektedir.

Çerçeve kanunlarda, değişiklik yapılmak istenilen yürürlükteki kanunun fıkraları numaralı değil ise fıkralar numaralandırılmaz. Bentler harfle gösterilir. Bentlerin sıralamasında Türkçe alfabede yer alan bütün harfler kullanılır. Alt bentler fıkralarda olduğu gibi numara ile gösterilir ancak fıkralardan farklı olarak yarım parantez ile “)” kapatılır.

37. Kanunun sistematığı nasıldır?

Kanun metinleri belli ilke ve esaslara uyularak düzenlenir. Kanun metninde yer alacak maddeler konunun gelişimine göre sıralanır. Kapsamına göre değişmekle birlikte bir kod kanunda ihtiyaca göre sırasıyla amaç, kapsam, tanımlar, kuruluş, organlar, nitelikler, görev, yetki ve sorumluluklara ilişkin hükümler, cezai hükümler, düzenleyici işlemlere ilişkin hükümler, yürürlükten kaldırılan hükümler, geçici hükümler, yürürlük ve yürütme maddesi ile varsa düzenlemelerin tablo, liste, şema gibi ekleri yer alır.

a) Bir kanunda bulunabilecek maddeler nasıl sınıflandırılır?

Bir kanunda bulunabilecek maddeler ve bir maddenin alt bölümleri aşağıdaki şekilde gösterilebilir.

..... DAİR KANUN TEKLİFİ (Kanun Teklifinin İsmi)

MADDE 1- (1) fıkra,
 (2) fıkra
 a) bent,
 b) bent,
 1) alt bent, cümle ve ibare
 2) alt bent, cümle ve ibare
 (3) fıkra

EK MADDE 1-

GEÇİCİ MADDE 1-

MADDE ...- Yürürlük maddesi.

MADDE ...- Yürütme maddesi.

b) Ek madde nedir, bütün kanunlarda ek madde bulunur mu?

Kod kanunların ilk halinde olmayan, ancak daha sonra sıkça karşılaşılan madde türlerinden biri de ek maddedir. Kod kanunların ilk halinde hükümler sistematığe uygun olarak numaralandırılan maddelerle düzenlenir. Ek madde uygulamasına ancak, kod kanunlarda değişiklik yapılmak istendiğinde ve bu değişikliğin mevcut maddelerden birinde yapılmasının mümkün olmadığı durumlarda başvurulur.

Kanun tekliflerinde yukarıda belirtilen maddelerin tümü bulunmayabilir. Ancak, teklifler en az üç maddeden oluşur ve tekliflerde ana maddenin yanında yürütme ve yürürlük maddeleri

bulunur. Üç maddelik bir kanun teklifinde, ilk madde esas düzenlemenin yer aldığı 1'inci madde, yürürlük ve yürütmeye ilişkin düzenlemeler ise 2 ve 3'üncü maddeler olarak yer alır.

Yürürlük maddesinde, kanunun yürürlüğe gireceği tarihin açıkça belirtilmesi gerekir. Yürürlük maddesi bulunmayan kanunlar, Resmî Gazetede yayımlanmasından itibaren 45 gün sonra yürürlüğe girer.

c) Bir kanun teklifi örneği nasıl olmalıdır?

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

..... Dair Kanun Teklifim ve gerekçesi ekte Başkanlığınıza sunulmuştur.

Gereğini arz ederim.

Saygılarımla.

(imza)

Milletvekilinin Adı ve Soyadı
Seçim Çevresi

GENEL GEREKÇE- Bu teklifin hazırlanmasındaki esas gaye yazılır.

MADDE GEREKÇELERİ

MADDE 1- Bu maddenin neden kaleme alındığı ayrıntılı olarak izah edilir.

MADDE 2-

MADDE 3-

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

..... Dair Kanun Teklifim ve gerekçesi ekte Başkanlığınıza sunulmuştur.

Gereğini arz ederim.

Saygılarımla.

(imza)

Milletvekilinin Adı ve Soyadı
Seçim Çevresi

GENEL GEREKÇE- Bu teklifin hazırlanmasındaki esas gaye yazılır.

MADDE GEREKÇELERİ

MADDE 1- Bu maddenin neden kaleme alındığı ayrıntılı olarak izah edilir.

MADDE 2-

MADDE 3-

KANUNUNDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA İLİŞKİN KANUN TEKLİFİ

MADDE 1- Kanun değişikliği metni yazılır.

MADDE 2- ...

...

MADDE ... - Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE ... - Bu Kanun hükümlerini Cumhurbaşkanı yürütür.

38. Kanun teklifi hazırlanırken nelere dikkat edilmelidir?

Kanun teklifleri hazırlanırken bir ön araştırma ve inceleme yapılması gerekir. Bu doğrultuda ilk olarak teklifin Anayasaya ve yürürlükteki uluslararası antlaşmalara uygunluğu araştırılmalıdır.

Kanun yapım tekniği açısından; maddelerde genel kural ve istisna ilişkisine, maddenin fıkra ve bent şeklindeki yapısına, madde numaraları ve kenar başlıklarına, konunun genelden ayrıntıya doğru giden maddelerle düzenlenmesine, maddelerin sistematiğine ve birbirleriyle bağlantısına dikkat edilir.

Kanun tekliflerinde mümkün olduğunca ayrıntıya girilmeden genel düzenlemelere yer verilmelidir. Kanun yapımında açık ve anlaşılır bir dil kullanılır. Kanun teklifi metni hazırlanırken ilgili kanun incelenmeli, dil ve terim birliği sağlanmalı, konu bütünlüğü göz önünde bulundurularak çelişik hükümlere yer verilmemelidir. Ayrıca Anayasa Mahkemesinin konuyla ilgili kararları dikkate alınmalıdır.

TBMM Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı Araştırma ve İnceleme Bürosu tarafından milletvekillerinin isteği üzerine kanun teklifi taslağı hazırlanmakta ya da hazırlanmış kanun teklifi taslakları kanun yapım tekniği açısından değerlendirilmektedir.

B- Komisyonlar ve Komisyonlarda Görüşme

39. Komisyon nedir, komisyon türleri nelerdir?

Komisyonlar; uzmanlıkları dikkate alınarak seçilen belirli sayıda milletvekilinden oluşan ve Genel Kurulda görüşülecek metinleri olgunlaştıran kurullardır.

Kanun yapım sürecinin mutfağını oluşturan komisyonlarda gerekli inceleme ve görüşmeler yapıldıktan sonra kanun teklifleri, Genel Kurulda görüşmeye hazır hale getirilmektedir.

a) Yasama komisyonları ve denetim komisyonları ayrımı neye göre yapılır?

Kanun yapım sürecinde görev alan komisyonlara yasama komisyonları denir. Yürütmeyi doğrudan veya dolaylı olarak denetleyen komisyonlara denetim komisyonu denir.

b) Komisyonlar kurulma şekline göre nasıl sınıflandırılır?

Anayasa, İçtüzük veya kanunla kurulan komisyonlar olarak sınıflandırılabilirler.

c) Komisyonlar süre yönünden nasıl sınıflandırılır?

Daimi komisyonlar ve geçici komisyonlar olmak üzere ikiye ayrılırlar. Daimi komisyonlar “ihtisas komisyonu” olarak da bilinirler. Geçici komisyonlar ise bilgi edinme ve denetim amacıyla belirli bir süre için kurulan komisyonlardır.

Daimi komisyonların bir kısmı sadece kanun yapımı ile ilgilendirler. Bazılarının bu görevin yanı sıra birtakım özel yetki ve görevleri vardır. Bazı komisyonlar ise kanun teklifleri görüşmemekte, kuruluş kanunlarında kendilerine yüklenen görevleri yerine getirmektedirler.

İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, Dilekçe Komisyonu ve Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonuna bireysel başvurular yapılabilmektedir.

Daimi komisyonlar şunlardır;

- 1) Anayasa Komisyonu
- 2) Adalet Komisyonu
- 3) Millî Savunma Komisyonu
- 4) İçişleri Komisyonu
- 5) Dışişleri Komisyonu
- 6) Millî Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor Komisyonu
- 7) Bayındırlık, İmar, Ulaştırma ve Turizm Komisyonu
- 8) Çevre Komisyonu
- 9) Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonu
- 10) Tarım, Orman ve Köyişleri Komisyonu
- 11) Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonu
- 12) Dilekçe Komisyonu
- 13) Plan ve Bütçe Komisyonu

- 14) Kamu İktisadî Teşebbüsleri Komisyonu
- 15) İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu
- 16) Avrupa Birliği Uyum Komisyonu
- 17) Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu
- 18) Güvenlik ve İstihbarat Komisyonu

Bilgi edinme ve denetim amacıyla belirli bir süre için kurulan Meclis Araştırması Komisyonu ile Meclis Soruşturma Komisyonu ise geçici komisyonlardır.

40. Komisyon üye sayıları nasıldır ve üyeler nasıl seçilir?

Daimi komisyonların üye sayısı, siyasi parti gruplarının güçleri oranında temsiline imkân tanıyacak biçimde her yasama dönemi başında Danışma Kurulunun önerisi üzerine Genel Kurulca belirlenmektedir. Ancak Kamu İktisadî Teşebbüsleri Komisyonunun üye sayısı kuruluş kanununda 35, Güvenlik ve İstihbarat Komisyonunun üye sayısı ise kuruluş kanununda 17 olarak düzenlenmiştir.

Anayasa, İktüzük hükümlerinin siyasi parti gruplarının Meclisin bütün faaliyetlerine üye sayısı oranında katılmalarını sağlayacak yolda düzenleneceğini hüküm altına almıştır. İktüzükte de, komisyonlarda her siyasi parti grubuna düşen üyelik sayısının siyasi parti gruplarının parti grupları toplam sayısı içindeki yüzde oranlarına göre tespit edileceği düzenlenmiştir. Ayrıca bazı komisyonların kuruluş kanunlarında, siyasi parti gruplarının yanı sıra bağımsız veya grup kuramamış siyasi parti üyesi milletvekillerinin de komisyonlarda güçleri oranında temsil edilmesi esası benimsenmiştir. Bu çerçevede, komisyonlardaki üye dağılımı, TBMM Başkanının tespiti ve Danışma Kurulunun önerisi üzerine Genel Kurulca kararlaştırılmaktadır.

TBMM Başkanı, siyasi parti gruplarına her bir komisyon için kendilerine düşen üyelik sayısını bildirerek adaylarını belli bir süre içerisinde bildirmelerini ister. Siyasi parti grupları milletvekillerinin

uzmanlık alanlarını da dikkate alarak komisyon üyelerini belirler. Gruplarca bildirilen üye listeleri Genel Kurulda oylanır.

TBMM’de grup kuramamış siyasi parti üyesi milletvekilleri ile bağımsız milletvekilleri güçleri oranında Plan ve Bütçe Komisyonu, İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, Avrupa Birliği Uyum Komisyonu, Kamu İktisadî Teşebbüsleri Komisyonu ile Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonuna üye olabilirler.

Bağımsızlar ve grubu bulunmayan siyasi partilere mensup milletvekillerine düşen komisyon üyelikleri için duyuru yapılarak, adaylık için belli bir süre belirlenir. Sadece bir adayın bulunduğu durumlarda işaret oyuyla, birden fazla aday bulunması halinde ise birleşik oy pusulası kullanılarak seçim yapılır.

Başkanlık Divanı üyeleri hiçbir komisyona; Plan ve Bütçe Komisyonu ve Dilekçe Komisyonu üyeleri ise diğer komisyona üye olamazlar.

Üye seçimleri tamamlanan komisyonlar, Meclis Başkanı tarafından kendi üyeleri arasından başkan, başkanvekili, sözcü ve kâtip üyelerini seçmek üzere toplantıya çağırılırlar. Bu seçim için komisyonun üye tamsayısının salt çoğunluğuyla toplanması ve seçilmek için toplantıda hazır bulunanların salt çoğunluğunun oyu gereklidir. Seçim gizli oyla yapılır.

Komisyonlar için bir yasama dönemi içerisinde iki seçim yapılır. Yasama döneminin başında seçilen komisyon üyelerinin görev süresi 2 yıl olup bu sürenin sonunda seçimler yenilenir.

41. Dilekçe Komisyonunun görevleri nelerdir, nasıl çalışır?

Anayasaya göre vatandaşlar ve karşılıklılık esası gözetilmek kaydıyla Türkiye’de ikamet eden yabancılar kendileriyle veya kamu ile ilgili dilek ve şikâyetleri hakkında yetkili makamlara ve TBMM’ye yazı ile başvurma hakkına sahiptir. Dilekçe Komisyonu, Anayasada tanımlanmış olan dilekçe hakkının kullanımını sağlayan bir komisyon olup, TBMM’ye gönderilen dilek ve şikâyetleri inceler. Dilekçe

sahiplerine, başvurularının sonucu gecikmeksizin yazılı olarak bildirilir.

Dilekçe Komisyonunun; başkan, başkanvekili, sözcü ve kâtibinden oluşan Başkanlık Divanı, Komisyona gelen dilekçeleri inceleyerek;

- Belli bir konuyu ihtiva etmeyen,
- Yeni bir kanunu veya bir kanun değişikliğini gerektiren,
- Yargı mercilerinin görev alanına giren konularla ilgili olan veya haklarında bu merciler tarafından verilmiş bir karar bulunan,
- Yetkili idarî makamlarca verilen kesin cevap suretini ihtiva etmeyen,
- Kanunun dilekçede bulunmasını zorunlu gördüğü şartlardan herhangi birini taşımayan,

dilekçelerin görüşülemeyeceğini karara bağlar.

Bu kararlar Komisyon Başkanlık Divanınca ilan edilir ve ayrıca TBMM üyelerine dağıtılır. Dağıtım tarihinden itibaren 15 gün içinde itiraz olunmayan Başkanlık Divanı kararları kesinleşir ve durum dilekçe sahiplerine yazılı olarak bildirilir. Komisyon Başkanlık Divanı; görüşülemeyeceğini karara bağladığı dilekçelerden, kanun olarak düzenlenmelerinde toplumsal yarar gördüklerinin birer örneğini TBMM Başkanlığına ve Cumhurbaşkanlığına bilgi olarak gönderir.

Komisyon Başkanlık Divanının görüşülmesini uygun gördüğü dilekçeler ile uygun görmediklerinden süresi içinde itiraza uğrayanlar Komisyon Genel Kuruluna sevk edilir. Komisyon Genel Kurulu, kendisine gönderilen dilekçeleri inceleyerek karar konusu olup olamayacakları yönünde bir karar verir.

Komisyon Başkanlık Divanı, Komisyon Genel Kurulunca alınan kararları milletvekillerine ve bakanlara dağıtır. TBMM üyeleri Komisyon Genel Kurulunun kararına, kararın dağıtım gününden itibaren 30 gün içinde gerekçeli bir yazıyla itiraz edebilir. Aksi halde, dilekçe hakkındaki karar kesinleşir.

Komasyon Genel Kurulu, itiraz edilen dilekçeler için, itiraz tarihinden itibaren 30 gün içinde bir rapor düzenleyerek TBMM Başkanlığına sunar. TBMM'nin alacağı karar kesindir. Kesinleşen kararlar, dilekçe sahiplerine ve ilgili bakanlıklara bildirilir.

Bakanlar, kesinleşen kararlar hakkında yaptıkları işlemi, kendilerine yapılan bildiri tarihinden itibaren 30 gün içinde, Komasyon Başkanlığına yazıyla bildirirler. Komasyon Genel Kurulu, bunlardan gerekli gördüklerinin Genel Kurulda görüşülmesini isteyebilir. Bu takdirde, Komasyon kendi görüşünü belirten bir rapor hazırlayarak TBMM Başkanlığına sunar.

Dilekçe Komasyonu, görevleri ile ilgili olarak, kamu kurum ve kuruluşları, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ile özel kuruluşlardan her türlü bilgi ve belgeyi almak, ilgilileri çağırıp bilgi almak, idari denetimin yapılmasını istemek, bilirkişi görevlendirmek ve yerinde inceleme yapmak yetkisine sahiptir. Bu yetkinin kullanılması durumunda kamu kurum ve kuruluşları ile kamu personeli, talep edilen bilgi ve belgeyi vermek, idari denetimi yapmak ve yerinde inceleme için gerekli tedbirleri almakla yükümlüdür. Komasyona posta ve faks yoluyla, elden veya elektronik ortamda başvuru yapılabilir.

Ayrıca, Kamu Başdenetçisi adayları ile kamu denetçilerini seçen ve Kamu Denetçiliği Kurumunun yıllık raporunu görüşen Dilekçe ve İnsan Haklarını İnceleme Komasyonu üyelerinden oluşan Karma Komasyonun sekreteryasını da Dilekçe Komasyonu yürütmektedir.

42. Kamu İktisadî Teşebbüsleri (KİT) Komasyonunun görevleri nelerdir, nasıl çalışır?

KİT Komasyonu, sermayesinin yarısından fazlası devlete ait olan kamu kuruluş ve ortaklıklarının, bir başka deyişle kamu iktisadî teşebbüslerinin (KİT) TBMM'ce denetlenmesini sağlamak üzere 2.4.1987 tarihli 3346 sayılı Kamu İktisadi Teşebbüsleri İle Fonların TBMM'ce Denetlenmesinin Düzenlenmesi Hakkında Kanunla kurulmuştur. 3346 sayılı Kanuna göre 35 üyeden oluşan KİT Komasyonunun kuruluş amacı; kamu kaynağı kullanan KİT'lerin

durumunu, ulusal ekonomiye faydalı olabilmeleri için özerk bir tarzda, ekonominin kuralları ve gerekleri dâhilinde, verimlilik ve karlılık ilkeleri doğrultusunda yönetilerek kuruluş amaçlarına ulaşıp ulaşılmadığını, faaliyetlerinin mevzuata, kalkınma planına ve yıllık programlara uygunluğunu denetlemektir.

KİT Komisyonu, Sayıştay raporları ve kendi belirlediği konular üzerinden incelemesini yapar. Bu raporlar, her teşebbüsün bilançosu, mali tabloları ve netice hesaplarıyla birlikte sektör analizi içerisinde performans değerlendirmesini kapsar.

KİT Komisyonunun denetlediği KİT'lerin bir kısmı statülerine göre "ibra" edilir; genel kurulları Türk Ticaret Kanununa veya özel kanunlara bağlı şirket ve kurumlar üzerinde ise Komisyonunda sadece "genel görüşme" yapılır. Komisyonun çalışmaları sırasında denetlenen kuruluşların yöneticileri, ilgili buldukları bakanlık temsilcileri ve ilgili kurum ve kuruluş yetkilileri ile Sayıştay, Hazine Müsteşarlığı ve Kalkınma Bakanlığı yetkilileri bulunur ve gerekirse dinlenir.

KİT'lerin durumu, seçilen raportörler ve kurulan alt komisyonlar eliyle incelenebilir ve kuruluşlarda yerinde inceleme yapılabilir. Komisyon, alt komisyonların ve raportörlerin raporlarını, Sayıştay raporlarını, ilgili kuruluş ve bakanlıkların görüşleriyle denetlenen kuruluşların cevaplarını birlikte ele alarak kuruluşların durumlarını inceler. Bunların bilanço ve netice hesaplarını tasvip ederek veya etmeyerek yönetim kurullarının ibra edilmesine veya edilmemesine gerekçeli olarak karar verir.

Komisyonun, bütün KİT'leri kapsayan raporları basılıp milletvekillerine dağıtılır, TBMM tutanağına eklenir ve yürütmeye iletilir. Dağıtılan rapora itiraz edilirse, Komisyonun itiraza yönelik görüşünü içeren rapor üzerinde Genel Kurulda genel görüşme açılır. Genel görüşme sonunda yönetim kurullarının ibra edilmesine veya edilmemesine karar verilir. İbra edilmeyen kuruluşların sorumluları hakkında genel hükümlere göre adli kovuşturma veya işlem yapılabilmesi için karar, TBMM Başkanlığınca Cumhurbaşkanlığına ve ilgili adli mercie bildirilmektedir.

43. İnsan Haklarını İnceleme Komisyonunun (İHK) görevleri nelerdir, nasıl çalışır?

İHK, dünyada ve ülkemizde insan haklarıyla ilgili konulardaki gelişmeleri izlemek, uygulamaların ilgili düzenlemelerle uyumunu sağlamak ve başvuruları incelemek amacıyla 5.12.1990 tarihli 3686 sayılı İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Kanunuyla kurulmuştur. Komisyonun görevleri, 3686 sayılı Kanunda şöyle sayılmıştır,

- İnsan hakları konusunda uluslararası düzeyde gerçekleşen gelişmeleri takip etmek,
- Ülkemizce onaylanan uluslararası antlaşmalar ile mevzuatın uyumunu sağlamak için ulusal mevzuatta gerekli değişiklikleri önermek,
- TBMM Başkanlığınca havale edilen kanun teklifleriyle, olağanüstü hal sırasında çıkarılan Cumhurbaşkanlığı kararnamelerini görüşmek,
- İstem üzerine, diğer komisyonların gündemlerinde bulunan konular hakkında görüş ve öneri bildirmek,
- Türkiye'nin insan hakları uygulamalarının, taraf olduğu uluslararası antlaşmalara, Anayasa ve kanunlara uygunluğunu incelemek ve bu amaçla araştırmalar yapmak, bu konularda iyileştirmeler, çözümler önermek,
- İnsan hakları ihlalleri ile ilgili bireysel başvuruları incelemek,
- Gerektiğinde diğer ülkelerde gerçekleşen insan hakları ihlallerini incelemek,
- İnsan hakları ihlalleri ile ilgili yıllık raporlar hazırlamak.

Komisyon kişi ve kuruluşlardan gelen ve hak ihlali içeren başvurular hakkında işlem yapar. Temel hak ve özgürlüklerinden birisinin ihlal edildiğine inanan her birey Komisyona başvuru yapabilir. Başvurularda dikkat edilmesi gereken husus ulusal ve uluslararası insan hakları belgelerinde yer alan temel hak ve özgürlüklerden birisine yönelik bir ihlalin var olması iddiasıdır.

Komisyon, başvuruların sonucu veya yapılmakta olan işlem hakkında başvuru sahibine en geç 60 gün içinde bilgi verir.

Komasyon yapılan başvurular üzerine veya resen çalışma başlatabilmektedir. Komasyona posta ve faks yoluyla veya elden başvuru yapılabilir.

Komasyon, incelemelerini alt komasyonlar kurmak suretiyle de yapabilir. Komasyon, görevleri ile ilgili olarak hazırladığı raporları TBMM Başkanlığına sunar. Bu raporlar Danışma Kurulunun önerisi üzerine Genel Kurulca gündeme alınabilir ve okunmak suretiyle veya üzerinde görüşme açılarak bilgi edinilir. Komasyon raporları Cumhurbaşkanlığına ve ilgili bakanlıklara Başkanlıkça gönderilir.

Komasyonun gerekli görmesi halinde; inceleme konusunun sorumluları hakkında genel hükümlere göre kovuşturma veya işlem yapılabilmesi için, Meclis Başkanlığınca Komasyon raporu ilgili mercie bildirilir.

6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanununa göre, Kişisel Verileri Koruma Kurumu yıllık faaliyet raporunu Cumhurbaşkanlığının yanı sıra İHİK'e de sunar. Yine 6701 sayılı Kanuna göre, Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu insan haklarının korunması ve geliştirilmesi, işkence ve kötü muameleyle mücadele ve ayrımcılıkla mücadele alanlarında hazırladığı yıllık raporları TBMM Başkanlığına ve Cumhurbaşkanlığına sunar. Kurum, görev ve yetkilerine ilişkin olarak İHİK ve KEFEK'i yılda en az bir defa bilgilendirir.

İHİK, görevleri ile ilgili olarak, bakanlıklardan, genel ve katma bütçeli dairelerden, mahalli idarelerden, muhtarlıklardan, üniversitelerden ve diğer kamu kurum ve kuruluşları ile özel kuruluşlardan bilgi istemek ve buralarda inceleme yapmak, ilgililerini çağırıp bilgi almak yetkisine sahiptir. Komasyon, gerekli gördüğünde uygun bulacağı uzmanların bilgilerine başvurabilmekte ve Ankara dışında da çalışabilmektedir.

44. Avrupa Birliği (AB) Uyum Komasyonunun görevleri nelerdir, nasıl çalışır?

AB Uyum Komasyonu, Türkiye'nin AB'ye katılım sürecine ilişkin gelişmeleri izlemek ve müzakere etmek, AB'deki gelişmeleri takip etmek ve bu gelişmeler konusunda TBMM'yi bilgilendirmek, kanun

tekliflerinin AB mevzuatına uygunluğunu incelemek üzere 15.4.2003 tarihli 4847 sayılı Kanunla kurulmuştur. Komisyonun görevleri, 4847 sayılı Avrupa Birliği Uyum Komisyonu Kanununda şöyle sayılmıştır,

- Kanun tekliflerinin AB mevzuatına uygunluğunu inceleyerek komisyonlara görüş sunmak,
- Türkiye'nin AB'ye katılım sürecine ilişkin gelişmeleri izlemek ve müzakere etmek,
- Her yasama yılının sonunda Türkiye'nin AB'ye katılım sürecindeki gelişmelere ve Komisyonun o yılki faaliyetlerine ilişkin bir değerlendirme raporu hazırlamak ve TBMM'nin ve yürütmenin bilgisine sunmak,
- AB'deki gelişmeleri takip etmek, gerektiğinde yurt dışında incelemelerde bulunmak ve bu gelişmeler konusunda TBMM'yi bilgilendirmek,
- AB kurumları ile diğer üye ve aday ülke eş parlamentoları ve AB komisyonlarıyla ilişkileri yürütmek,
- AB'ye katılım konusunda TBMM'nin çalışmalarına ilişkin gerekli bilgi ve dokümanları temin etmek,
- AB'ye katılım konusunda kamuyu bilgilendirici etkinlikler düzenlemek.

Komisyonun üyeleri belirlenirken İngilizce veya Fransızcaı anlama, konuşma ve yazma düzeylerinde iyi bilen, AB hukuku alanında uzman milletvekillerine öncelik tanınmaktadır.

Komisyon, AB mevzuatına uygunluk yönünde Avrupa Birliği Bakanlığından görüş isteyebilmektedir.

Komisyon hazırladığı yıllık faaliyet ve değerlendirme raporunu Meclis Başkanlığına sunar. Danışma Kurulunun önerisi üzerine söz konusu rapor, Genel Kurulca gündeme alınabilir ve okunmak suretiyle veya üzerinde görüşme açılarak bilgi edinilir. Komisyon raporu, Cumhurbaşkanlığına ve ilgili bakanlıklara Başkanlıkça gönderilmektedir.

Komisyon, görevleri ile ilgili olarak, bakanlıklardan, genel ve katma bütçeli dairelerden, mahalli idarelerden, üniversitelerden ve diğer kamu kurum ve kuruluşları ile özel kuruluşlardan bilgi istemek

ve ilgililerini çağırıp bilgi almak yetkilerine sahiptir. Komisyon gerekli gördüğünde uygun bulacağı uzmanların bilgilerine başvurabilmekte; Ankara dışında ve yurt dışında da çalışabilmektedir.

45. Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonunun (KEFEK) görevleri nelerdir, nasıl çalışır?

KEFEK, kadın haklarının korunması ve geliştirilmesine, kadın erkek eşitliğinin sağlanmasına yönelik çalışmalar yürütmek, ülkemizdeki ve uluslararası alandaki gelişmeleri izlemek, kanun tekliflerini incelemek ve istenildiğinde komisyonlara görüş sunmak üzere 25.2.2009 tarihli 5840 sayılı Kanunla kurulmuştur. Komisyonun görevleri, 5840 sayılı Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu Kanununda şöyle sayılmıştır,

- Kadın erkek eşitliği konusunu ilgilendiren kanun tekliflerini görüşmek; Anayasaya, uluslararası gelişmelere ve yükümlülüklerle uygunluğunu inceleyerek komisyonlara görüş sunmak,
- Her yasama yılı sonunda ülkemizde kadın erkek eşitliğinin sağlanmasına yönelik gelişmelere ve Komisyonun o yılki faaliyetlerine ilişkin bir değerlendirme raporu hazırlamak,
- Kadın hakları ile kadın erkek eşitliğini sağlamaya yönelik olarak diğer ülkelerdeki ve uluslararası kuruluşlardaki gelişmeleri takip etmek ve TBMM'yi bilgilendirmek,
- Kadın erkek eşitliği konusunda TBMM'nin çalışmalarına ilişkin gerekli bilgi ve dokümanları sağlamak,
- Taraf olunan uluslararası anlaşmaların kadın erkek eşitliği ve kadın hakları konusundaki hükümleri ile Anayasa ve diğer ulusal mevzuat arasında uyum sağlamak için yapılması gereken değişiklikleri ve düzenlemeleri belirlemek,
- Kadın erkek eşitliğinin ihlaline ve toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılığa dair iddialar ile ilgili başvuruları incelemek ve gerekli gördüğü hallerde ilgili mercilere iletmek,
- Kadın erkek eşitliği konusunda kamuoyunu bilgilendirici etkinlikler düzenlemek.

Komisyunun üyeleri belirlenirken kadın milletvekilleri ile insan hakları konusunda uzman milletvekillerine öncelik tanınır.

Komasyon yıllık faaliyet ve değerlendirme raporunu TBMM Başkanlığına sunar. Bu rapor, Danışma Kurulunun önerisi üzerine Genel Kurulca gündeme alınabilir ve üzerinde görüşme açılabilir. Komasyon raporu, Cumhurbaşkanlığına ve ilgili bakanlıklara Başkanlıkça gönderilir.

Komasyon Meclis Başkanlığınca kendisine havale olunan başvurularla ilgili başvuru sahibine, yapılan işlem ve başvurunun sonucu hakkında havale tarihinden itibaren en geç 3 ay içinde bilgi verir.

Komasyon görevleri ile ilgili olarak; kamu idareleri ile gerçek ve tüzel kişilerden bilgi isteyebilir, ilgililerini çağırarak bilgi alabilir.

Görev alanıyla ilgili faaliyet gösteren kamu kurum ve kuruluşları, üniversiteler, sivil toplum kuruluşları ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının çalışmalarından yararlanabilir. Komasyon uygun bulacağı uzmanların bilgisine başvurabilir ve Ankara dışında çalışabilir.

46. Güvenlik ve İstihbarat Komisyununun görevleri nelerdir, nasıl çalışır?

Güvenlik ve İstihbarat Komasyonu, 2937 sayılı Devlet İstihbarat Hizmetleri ve Milli İstihbarat Teşkilatı Kanununa 17.04.2014 tarihli 6532 sayılı Kanunla eklenen ek 2. madde ile kurulmuştur. MİT Müsteşarlığı tarafından yürütülen Devlet İstihbarat Hizmetleri ile Emniyet Genel Müdürlüğü, Jandarma Genel Komutanlığı ve Mali Suçları Araştırma Kurulu Başkanlığı tarafından görevleri gereği yürütülen güvenlik faaliyetlerine ve istihbari nitelikteki faaliyetlere ilişkin olarak İçişleri Bakanlığı, Maliye Bakanlığı ve MİT Müsteşarlığınca hazırlanacak yıllık raporlar Cumhurbaşkanlığına gönderilir. Cumhurbaşkanlığınca bu raporlar üzerine hazırlanacak yıllık rapor mart ayı içinde Güvenlik ve İstihbarat Komasyonuna sunulur. Komasyon, incelemelerini ve görüşmelerini raporun kendisine intikalinden itibaren 90 gün içinde tamamlar ve hazırlayacağı raporu bu süre içinde TBMM Başkanlığına sunar.

Komisyunun görevleri 2937 sayılı Kanunda şöyle sayılmıştır,

- Millî güvenliğe ilişkin konularda görüş ve öneriler sunmak.
- Güvenlik ve istihbarat konularında uluslararası alanda kabul gören gelişmeleri izlemek.
- Kendi faaliyetlerine ilişkin rapor hazırlamak.
- Güvenlik ve istihbarat hizmetleri sırasında elde edilen kişisel verilerin güvenliğini ve bireyin hak ve özgürlüklerini koruyucu öneriler geliştirmek.

Komisyunun üye sayısı 17 olup üye dağılımı siyasi parti gruplarının parti grupları toplam sayısı içindeki yüzde oranlarına göre yapılır.

Komiyon görüşmeleri kapalı oturumla yapılır. Kapalı oturumda Komiyon üyeleri, ilgili bakanlar, görevli yürütme temsilcileri ve Komiyonda görev yapan yasama uzmanları ile stenograflardan başkası bulunamaz.

Komiyon çalışmalarına ilişkin bilgi ve belgelerin saklanması ve korunmasında gizlilik esastır. Komiyon görüşmelerine katılanlar ile bu görüşmelere herhangi bir suretle vâkif olanlar, Komiyon çalışmaları ve görüşülen konular hakkında hiçbir açıklama yapamaz ve bunları sır olarak saklamakla yükümlüdür.

İlgili kurumlar ve Cumhurbaşkanlığınca hazırlanacak raporlarda, Komiyon raporlarında ve bunların ekleri ile Komiyon tutanaklarında, Devlet sırrı niteliğindeki bilgi ve belgelere yer verilmez.

C- Komiyonlarda Kanun Yapım Süreci

47. Esas komiyon ve tali komiyon ne demektir?

Kanun tekliflerini inceleyen komiyonlar, esas komiyon ve tali komiyon olarak iki gruba ayrılmaktadır. Raporu ve metni Genel Kurul görüşmelerine esas alınmak üzere havale yapılan komiyona esas komiyon denir. Esas komiyona görüş bildiren komiyon veya komiyonlar tali komiyon olarak adlandırılır. Bir başka deyişle esas komiyon, nihai kararı veren; tali komiyon ise esas komiyona görüş bildiren komiyondur. Teklifler, ilgisine göre birden çok komiyona tali olarak havale edilebilirken, esas komiyon olarak sadece bir komiyona havale edilir.

Esas komisyon teklifin tümünü görüşmek zorundadır. Tali komisyonlar, hangi yönden veya hangi maddeler hakkında görüş bildirecekleri havale sırasında belirtilmemiş ise, teklifin kendilerini ilgilendiren yönü veya maddeleri üzerinde görüş bildirirler.

48. Kanun tekliflerinin komisyonlara havalesi nasıl yapılır?

Kanun tekliflerinin hangi komisyonlarda görüşüleceği, esas ve tali komisyonların hangisi olacağı, Meclis Başkanlığınca tespit edilir. Esas ve tali komisyonlara havale birlikte yapılır. Başkanlık havaleyi, teklifin konusu, amacı ve kapsamını dikkate alarak komisyonların görev alanlarına göre, mevzuat ve teamüller doğrultusunda gerçekleştirir. Tali komisyona havale edilen bir konu, bu komisyonca 10 gün içinde sonuçlandırılır. Bu süre Başkanlıkça kısaltılabileceği gibi komisyonun müracaatı halinde en çok 10 gün daha uzatılabilir. Tali komisyonlarca süresi içinde görüş bildirilmemesi, esas komisyonun raporunu hazırlamasına engel değildir.

49. Komisyon toplantı çağrısı nasıl yapılır, toplantı gündemi nedir?

Komisyonlar, TBMM Başkanlığınca kendilerine havale edilen işleri görüşmek üzere komisyon başkanı tarafından, doğrudan ya da komisyon üyelerinin 1/3'ünün istemi üzerine toplantıya çağrılır. Komisyonlar, başkan tarafından toplantıya çağrılırken bu çağrıda komisyon başkanınca tespit edilen gündem de belirtilir. Ancak komisyon gündemine hâkimdir. Üyeleri tarafından gündeme alınması teklif edilen işler hakkında komisyon karar verir.

Toplantı çağrısı ve gündemi komisyon üyelerine, Cumhurbaşkanlığına, ilgili bakanlıklara, siyasi parti grupları ile diğer ilgili komisyonların başkanlıklarına ve teklifleri gündemde yer alan kanun teklifi sahibi milletvekillerinden ilk imza sahibine gönderilir ve elektronik ilan panosu ile TBMM İnternet sayfasında duyurulur.

Komisyonlara havale edilen işlerin görüşülmesi için belirli süreler bulunmaktadır. Zorunluluk olmadıkça komisyon toplantısı için çağrı en az 2 gün önceden yapılır.

Komisyonlara havale edilen işlerin görüşülmesine, havale tarihinden itibaren 48 saat sonra başlanabilir. Komisyona havale edilen evrak, komisyon başkanlığınca resen veya komisyon üyelerinden beşi tarafından yazıyla istenirse, bastırılarak komisyon üyelerine dağıtılır. Bu takdirde, söz konusu süre, dağıtım tarihinden itibaren başlar.

50. Komisyonlarda yürütme organı nasıl temsil edilir?

Komisyon toplantılarına yürütmeyi temsilen Cumhurbaşkanı yardımcısı veya bir bakan katılabilir. Cumhurbaşkanı yardımcısı veya bakan, gerekli görürse, kendi yerine yüksek dereceli bir kamu görevlisine yazılı temsil yetkisi verebilir.

Yürütme temsilcisinin bulunmaması durumunda komisyon, toplantıya devam edebilir. Temsilcinin bulunmaması nedeniyle ertelemeye bir defa karar verilebilir. Buna karar verilmesi halinde durum ilgili bakanlığa bildirilir ve gelecek toplantıda temsilcinin hazır bulunması istenir. Bu toplantıda da temsilci olmazsa, temsilci bulunmaksızın görüşmelere devam edilir.

51. Komisyona gönderilen işler için bir görüşme süresi var mıdır?

Komisyona havale edilen tekliflerin görüşülmesine, havale tarihinden itibaren en az 48 saat sonra başlanabilir. İşin 48 saatten önce görüşülebilmesi için Danışma Kurulu tavsiyesinin alınması zorunludur.

Teklifler esas komisyonlara havale gününden itibaren en geç 45 gün içinde sonuçlandırılmalıdır. Bu süre içinde görüşülmeyen teklif için teklif sahipleri bir dilekçeyle TBMM Başkanlığına başvurarak teklifin doğrudan Genel Kurul gündemine alınmasını isteyebilir. Bu istemler Genel Kurul gündeminin "Başkanlığın Genel Kurula Sunuşları" kısmında yer alır. Genel Kuruldaki görüşmelerde komisyon, Yürütme, teklif sahibi milletvekili 5 dakikayı geçmemek üzere söz alabilir. Görüşmelerden sonra işin Genel Kurul gündemine

alınır alınmamasına işaret oyuyla karar verilir. Genel Kurulca teklif sahibinin istemi kabul edilirse, söz konusu teklif komisyonda görüşülmeksizin doğrudan Genel Kurul gündemindeki yerini alır.

52. Komisyon toplantılarına kimler katılabilir?

Komisyon toplantısı komisyon üyelerinin yanı sıra tüm milletvekillerine, Cumhurbaşkanı yardımcılara, bakanlara ve yürütmenin temsilcilerine açıktır.

Komisyon toplantılarına ayrıca komisyon başkanınca davet edilen ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum kuruluşlarının temsilcileri ve görüşüne başvurulacak uzmanlar katılabilir.

TBMM yasama uzmanları da komisyon toplantılarına katılarak hukuki ve teknik destek sağlamaktadır.

53. Komisyon toplantılarında kimler söz alabilir?

Komisyonlarda istem sırasına göre söz verilir. Komisyon başkanı söz sırasına bağlı değildir. Komisyonca çağrılmış uzmanlara komisyon başkanı, gerekli gördüğü zaman söz verebilir.

Komisyon üyesi olmayan milletvekilleri ile yürütmenin temsilcileri komisyonda söz alarak konuşabilirler; ancak oy kullanamaz ve değişiklik önergesi veremezler. Milletvekilleri, üyesi olmadığı bir komisyonun belgelerini görüp okuyabilirler.

54. Kanun teklifleri komisyonlarda nasıl görüşülür?

Komisyon gündemine alınan bir kanun teklifinin önce tümü üzerinde görüşme açılır. Görüşmelerin ardından işin maddelerine geçilmesi oylanır. Maddelerine geçilmesi kabul edilmeyen teklifler reddedilmiş olur. Maddelerine geçilmesi kabul edilen işlerin her maddesinin ayrı ayrı görüşülmesine başlanır. Bir madde üzerinde konuşmalar yapıp, değişiklik önergeleri işleme alındıktan sonra o madde oylanır. Kabul edilmeyen maddeler metinden çıkarılmış olur. Tüm maddelerin görüşmeleri ve oylamaları tamamlandıktan sonra işin tümü oylanır.

Komisyonlar, teklifleri aynen veya değiştirerek kabul edebilir veya reddedebilirler.

Komisyonlarda her madde üzerinde komisyon üyelerince verilen değişiklik önergelerinin kabul edilmesiyle, teklif metinleri değiştirilebilir. Bu değişiklikler yapılırken görüşülmekte olan teklife konusu dışında diğer kanunlarda ek ve değişiklik öngören yeni bir kanun teklifi niteliğindeki önergeler verilemez. Teklife konu kanunun, teklifte bulunmayan ancak çok yakın ilgisi bulunan diğer maddelerinde değişiklik yapılabilir.

Komisyonlarda değişiklik önergesi verme ve oy kullanma hakkı yalnızca o komisyon üyelerine aittir.

55. Komisyonlarda değişiklik önergeleri nasıl hazırlanır?

Değişiklik önergeleri ilgili komisyon başkanlığına yazılmış bir dilekçe şeklinde hazırlanır. Önergenin komisyon üyelerinden en az birisi tarafından imzalanmış olması gerekir. Önergede ayrıca yapılmak istenen değişikliğin gerekçesi de bulunur.

Bir önerge ile sadece bir maddede değişiklik yapılması teklif edilebilir. Önergelerde bir maddenin metinden çıkarılması, tamamen veya kısmen değiştirilmesi veya metne ek veya geçici madde eklenmesi istenebilir.

a) Değişiklik önergesi örneği nasıldır?

KOMİSYONU BAŞKANLIĞINA

Görüşülmekte olan 2/..... esas numaralı Kanun Teklifinin'inci maddesinin aşağıdaki şekilde değiştirilmesini arz ve teklif ederim.

Gereğini arz ederim.

Saygılarımla.

(İmza)

Milletvekilinin Adı ve Soyadı
Seçim Çevresi

"MADDE ...- İstenen değişiklik metni yazılır."

GEREKÇE- Değişikliğin ne için istendiği izah edilir.

56. Komisyonların toplantı ve karar yeter sayısı nedir?

Komisyonların toplantı yeter sayısı, üye tamsayısının 1/3'üdür. Örneğin 26 üyeli bir komisyonun toplanabilmesi için en az 9 üyesinin hazır bulunması gerekir. Komisyonlar toplantıya katılanların salt çoğunluğu ile karar alırlar. Örneğin 9 üye ile toplanan bir komisyon en az 5 üyesinin aynı yönde oy kullanması halinde karar alır. Ancak toplantıya katılan üye sayısı arttıkça, karar alınabilmesi için gerekli olan sayı da yükselmektedir. 20 üyenin katıldığı bir toplantıda karar alabilmek için en az 11 üyenin aynı yönde oy kullanması gerekir.

Ancak, KİT Komisyonu, İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, Avrupa Birliği Uyum Komisyonu ve Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonunda karar yeter sayısı için toplantıya katılanların salt çoğunluğunun yanı sıra bu sayının komisyon üye tamsayısının 1/4'ünün 1 fazlasından az olamayacağı hususu kuruluş kanunlarında düzenlenmiştir.

57. Alt komisyon nedir, kurulması zorunlu mudur?

Komisyonlar, görüşülen kanun tekliflerinin kapsamlı veya tartışmalı olması yahut ayrıntılı şekilde incelenmesi gerektiği durumlarda alt komisyon kurabilmektedirler. Alt komisyonlar, kanun tekliflerinin olgunlaştırılması yönünde daha detaylı ve teknik çalışma yapılmasına ve üzerinde uzlaşılan bir metnin hazırlanmasına ortam oluşturabilmektedir. Alt komisyon çalışmalarında ihtisas komisyonlarında uygulanan Anayasa ve İçtüzük hükümleri ile teamüller kıyasen uygulanmaktadır. Komisyonlar genellikle, alt komisyonun kabul ettiği rapor ve metin üzerinden çalışmalarına devam etmektedir.

58. Komisyon raporlarında (sıra sayılarında) neler bulunur?

Komisyonlar, karara bağladıkları işler için rapor düzenlerler. Komisyon, görüştüğü işle ilgili olarak kabul veya ret yönünde iki farklı karar verebilir; her iki durumda da rapor düzenlemek zorundadır.

İçtüzükte, raporların başkan veya komisyon sözcüsü yahut o iş için seçilen özel sözcü tarafından yazılacağı öngörülmüştür. Uygulamada komisyonda görevli yasama uzmanları komisyon raporlarının hazırlanmasına katkı sağlamaktadır. Hazırlanan komisyon raporları Meclis Başkanlığına sunulur.

Raporlar konu hakkındaki son oylamaya katılan komisyon üyelerince imzalanır. Daha önceki toplantılara katılmış olup teklifin tümünün son oylamasında hazır bulunamayan komisyon üyeleri varsa gerekçeli muhalefetlerini de yazarak raporu imzalayabilirler. Bu durumda olan üyelerin son toplantıya katılmadıkları belirtilir. Komisyon raporunda imzası bulunan komisyon üyesi, diğer komisyonlarda ve Genel Kurulda, çekimser veya aykırı olduğunu rapor metninde yazıyla belirttiği hususlar dışında, sözcüden soru soramaz ve komisyon raporuna aykırı konuşma yapamaz.

Komisyon raporu iki bölümden oluşur. Birinci bölüm olan rapor bölümünde teklif hakkında komisyonda ileri sürülen görüşler, komisyonca yapılan değişiklikler ve gerekçeleri, son oylamada üyelerin hangi yönde oy kullandığı gibi hususlar yer alır. Ayrıca komisyon raporuna muhalif olan üyelerin muhalefet şerhleri de raporun sonunda yer alır.

Raporun ikinci bölümünü, teklif metni ile komisyonun kabul ettiği metin oluşturur. Komisyon maddede hiçbir değişiklik yapmadıysa metinde sadece maddenin aynen kabul edildiği belirtilir. Değişiklik yapılan maddeler ise değiştirilmiş haliyle yeniden yazılır.

Komisyon raporları sıra sayısı verilerek bastırılır ve milletvekillerine dağıtılır, TBMM internet sayfasında yayınlanır. Komisyon raporları bu aşamadan sonra aldıkları sıra sayısı ile anılır. Sıra sayısı ayrıca Genel Kurulda görüşülmesine başlandığı ilk birleşimin tutanağına eklenir.

Birden çok teklifin birleştirilmesi halinde bunlar da sıra sayısında yer alır. Sıra sayısının sonunda komisyonun kabul ettiği metin ile görüşmelere esas alınan teklif metni karşılıklı olarak bulunur. Genel Kurul görüşmeleri, komisyonun kabul ettiği metin üzerinden yürütülür.

59. Sıra sayısında (Basılmış Komisyon Raporunda) hangi bölümler yer alır?

a) Komisyon raporunda yer alan kanun teklifine ilişkin genel bilgiler nelerdir?

- 1) Teklifin kim tarafından hazırlandığı (Görüşülen iş tasarı ise tasarımı hazırlayan bakanlığın adı, teklif ise dosyası üzerinde belirtilen şekli ile teklif sahibi milletvekili veya milletvekillerinin adı, soyadı ve seçim çevresi)
- 2) TBMM Başkanlığına geliş tarihi ve Başkanlık tarafından komisyona havale tarihi
- 3) Esas numarası ve adı
- 4) Havale edildiği esas komisyon ve tali komisyonlar
- 5) Komisyon toplantısının tarihi ve sayısı
- 6) Komisyon toplantısında hazır bulunan bakan, toplantıda temsilcisi bulunan kamu kurum ve kuruluşları ile sendikalar, meslek kuruluşları ve sivil toplum kuruluşlarının adları
- 7) İttüyük'ün 35. maddesine göre birleştirme işlemi yapılmış ise birleştirilen işlerin ve görüşmelere esas alınan teklifin hangisi olduğu
- 8) İttüyük'ün 77. maddesine göre yenilenen bir teklif ise yenilemeden önceki safhalar
- 9) Olağanüstü hal sırasında çıkarılan Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ise kararnamenin kabul tarihi ve TBMM Başkanlığına geliş tarihi
- 10) Varsa Cumhurbaşkanının geri gönderme tezkeresine ilişkin bilgi

b) Komisyon raporunda yer alan teklifin konusuna ilişkin bilgiler nelerdir?

- 1) Teklifin genel gerekçesi, madde gerekçeleri, varsa alt komisyon raporu ve tali komisyon raporu ve/veya raporları,

ilgili mevzuat, yargı kararları ve inceleme raporu göz önüne alınarak tasarı veya teklifin amacı, konusu ve getirilen başlıca düzenlemelerin özeti

- 2) Cumhurbaşkanınca geri gönderilen bir kanun söz konusu ise geri gönderme gerekçesinin ana hatları

c) Komisyon raporunda yer alan komisyonda yapılan görüşmeler ve ileri sürülen görüşlere ilişkin bilgiler nelerdir?

- 1) Teklifin tümü üzerinde ileri sürülen lehte ve aleyhteki görüşler ile sorulan sorular ve bunlara ilişkin Yürütme adına yapılan açıklamaların özeti
- 2) Teklifin alt komisyona sevk edilmesi hâlinde alt komisyonun kuruluş tarihi, üyeleri ve toplantı tarihlerini içerecek bilgiler
- 3) Cumhurbaşkanınca kısmen uygun bulunmayarak geri gönderilen kanunların kısmen görüşülmesi hâlinde kısmen görüşme kararı

ç) Komisyon raporunda yer alan komisyonca teklifte yapılan değişiklikler ve gerekçelere ilişkin bilgiler nelerdir?

- 1) Maddelerin görüşülmesinde tali veya alt komisyon metni esas alınmışsa görüşmelerin söz konusu metin üzerinden yürütüldüğünün belirtilmesi
- 2) Teklif üzerinde komisyonca yapılan değişiklikler, bu değişikliklerin ayrıntılı ve eksiksiz gerekçeleri ile eklenen ya da çıkarılan madde, fıkra, bent, alt bent, cümle ve ibareler
- 3) Komisyonun tali komisyon olması hâlinde; İçtüzük'ün 23. maddesi kapsamında hangi yönden veya hangi maddeler hakkında görüş bildirecekleri havale sırasında belirtilmemişse, kendileriyle ilgili gördükleri hususlar üzerinde verdikleri görüşler
- 4) Teklifin madde numaralarında değişiklik olması hâlinde madde numarası karşılaştırma anahtarı.

60. Üyelerce Komisyon Raporu hangi ifadeler konularak imzalanabilir?

Raporun tümüne katılan üye sadece imzasını atar,
Raporun tümüne muhalif olan üyeler için “muhalifim”,

Raporun tümüne olumlu oy vermiş olmakla birlikte bir maddesine muhalefetini ifade etmek isteyen üyeler için “...’ncı maddeye muhalifim”,

Rapora muhalif olan ve muhalefet şerhi ekleyen üyeler için “muhalefet şerhim eklidir”,

Komisyon raporunun tümüne veya belli kısımlarına çekimser kalan komisyon üyeleri için “çekimserim”,

Daha önceki toplantılara katılmış olup teklifin tümünün son oylamasında hazır bulunamayan ancak varsa gerekçeli muhalefetini de yazarak raporu imzalayan üyeler için “son toplantıya katılmadım”,

Teklifin görüşülmesi amacıyla sadece bir toplantının yapılmış olması durumunda, toplantıya katılan fakat teklifin tümünün son oylamasında hazır bulunamayan ancak varsa gerekçeli muhalefetini de yazarak raporu imzalayan üyeler için “son oylamada bulunamadım”, ifadelerine yer verilir.

61. Kanun teklifleri komisyonlarda yeniden nasıl görüşülebilir?

Komisyonlar, bir gündem maddesinin görüşülmesini tamamlamadan önce, o konu ile ilgili belli bir hususun yeniden görüşülmesini, hazır bulunan üyelerin salt çoğunluğunun oyuyla kararlaştırabilir.

Komisyonlar belli bir gündem maddesinin görüşülmesini tamamladıktan sonra, aynı konunun komisyonunda yeniden görüşülmesi, komisyon raporu Meclis Başkanlığına verilmeden önce, komisyon üye tamsayısının salt çoğunluğunun gerekçeli ve yazılı istemi üzerine bir defa için mümkündür.

Raporu Meclis Başkanlığına sunulan ve Genel Kurul gündemine giren kanun teklifi, ancak esas komisyon tarafından talep edilmesi halinde komisyonunda tekrar görüşülebilir.

Ç- Genel Kurul ve Genel Kurulda Görüşme

62. Kanun teklifleri Genel Kurul gündemine nasıl alınır?

Kanunteklifleri havale edildikleri esas komisyonca görüşüldükten sonra bir rapora bağlanarak Meclis Başkanlığına sunulur. Sıra sayısı verilerek bastırılan komisyon raporları, bu aşamadan sonra aldıkları sıra sayısı ile anılır. Komisyon raporları siyasi parti gruplarına, komisyonlara ve milletvekillerine dağıtılır, gelen kâğıtlar listesinde ve TBMM internet sayfasında yayımlanır. Komisyon raporunun Genel Kurul gündemine alınması için dağıtımından itibaren 48 saat geçmesi gerekir. Bu süre geçtikten sonra ilgili rapor Genel Kurul gündeminin “Kanun teklifleri ile Komisyonlardan Gelen Diğer İşler” kısmının son sırasına girer. Ancak Danışma Kurulu önerisi üzerine Genel Kurulun kararıyla bu süre geçmeden raporun Genel Kurul gündemine alınması ve bu kısımdaki komisyon raporlarının sırasının değiştirilmesi mümkündür.

63. Gündem dışı konuşma nedir?

TBMM Genel Kuruluna duyurulmasında zaruret görülen olağanüstü acele hallerde, birleşimi yöneten Başkan veya başkanvekilinin takdiriyle gündeme geçmeden önce en çok 3 milletvekiline 5'er dakikayı geçmemek üzere gündem dışı söz verilebilir. Yürütme her gündem dışı konuşmaya 20 dakika süreyle cevap verebilir.

Gündem dışı konuşma o günkü birleşimi yönetecek başkan veya başkanvekilinden talep edilir. Başkan veya başkanvekili, konunun önemi ve güncelliği, siyasi parti grupları arasındaki denge gibi kıstasları gözeterek istem sahibi milletvekillerinden hangilerine söz vereceğini belirler.

Yürütmenin olağanüstü acele hallerde gündem dışı söz isteminde bulunması durumunda birleşimi yöneten başkan istemi yerine getirir. Yürütmenin 20 dakikalık gündem dışı konuşmasından sonra, siyasi parti gruplarına 10'ar dakikayı geçmemek üzere söz

hakkı doğar. Ayrıca, grubu bulunmayan partilere mensup ya da bağımsız bir milletvekiline 5 dakikayı geçmemek üzere söz verilir.

64. Genel Kurul gündemi hangi kısımlardan oluşur?

TBMM Genel Kurul gündemi aşağıdaki kısımlardan oluşur.

1. Başkanlığın Genel Kurula sunuşları

Başkanlıkça Genel Kurulun bilgisine veya onayına sunulan çeşitli konular bu kısımda yer almaktadır. Bunlar,

- Cumhurbaşkanlığı tezkereleri,
- TBMM Başkanlığı tezkereleri,
- Komisyon başkanlıkları tezkereleri,
- Karma Komisyonun dokunulmazlığın dönem sonuna ertelenmesine ilişkin raporları,
- Danışma Kurulu veya siyasi parti grup önerileri,
- Komisyonunda süresinde görüşülmeyen tekliflerin, doğrudan gündeme alınması önermeleri,
- Olağanüstü toplantıya çağrı önergesi,
- Diğer sunuşlar.

2. Özel gündem

Anayasa ve İçtüzüğün emredici hükümleri gereğince belli bir sürede sonuçlanması gereken işler özel gündemde görüşülür. Özel gündem ve görüşme günleri, Danışma Kurulunca belirlenir ve Genel Kurulca karara bağlanır. Bunlar;

- Bütçe ve kesin hesap kanunları,
- Genel görüşme,
- Meclis araştırması komisyonu raporlarının görüşülmesi,
- Meclis soruşturması önermelerinin görüşülmesi.

3. Seçimler

TBMM Başkanının seçimi ile Başkanlık Divanı, komisyonlar, Anayasa Mahkemesi, RTÜK, Kişisel Verileri Koruma Kurulu ve

Sayıştaya üye seçimleri ve Kamu Başdenetçisi seçimi gibi işler bu kısımda yapılır.

4. Oylaması yapılacak işler

Üzerinde herhangi bir görüşme yapılmaksızın, sadece oylaması yapılacak işler bu kısımda yer alır. Örneğin, tüm görüşmeleri bitip sadece oylaması kalmış kanun teklifleri.

5. Meclis soruşturması raporları

Meclis soruşturması açılmasına dair yapılan ilk görüşmeler özel gündemde yer alırken, Meclis soruşturması komisyonu kurulduktan sonra komisyonca hazırlanan rapor bu kısımda görüşülür.

6. Genel görüşme ve Meclis araştırması yapılmasına dair öngörüşmeler

Genel görüşme ya da Meclis araştırması önermeleri üzerindeki öngörüşmeler bu kısımda yapılır.

7. Sözlü Sorular (Yeni sistemde bulunmamaktadır.)

8. Kanun teklifleri ile komisyonlardan gelen diğer işler

Komisyonlarca görüşülen kanun tekliflerine ilişkin komisyon raporları, yasama dokunulmazlığı dosyalarına ilişkin Karma Komisyon raporları ile diğer komisyon raporları bu kısımda yer alır.

Uygulamada her yasama dönemi başında, Salı günlerinin denetim konularına ayrılması, Salı ve Çarşamba günleri birleşimin başında 1'er saat sözlü soru önermelerinin görüşülmesi, Çarşamba günü sözlü sorulardan sonra ve Perşembe günü kanun tekliflerinin görüşülmesi ile sunuşların ve seçimlerin her gün yapılmasına yönelik olarak Genel Kurulca karar alınmaktadır. Ancak Danışma Kurulu veya siyasi parti grubu önerileri üzerine Genel Kurulca bu kısımların görüşme günlerinde değişiklikler yapılabilmektedir.

Danışma kurulu önerisi ve Genel Kurulun kararı ile değiştirilebilmekle beraber, Gündemin kısımlarındaki işlerin kendi içindeki görüşülme sırası, işleme alınış sırasına göre dir.

65. Genel Kurulda Komisyon raporunun görüşmelerine nasıl başlanır?

Kanun teklifleri üzerinde görüşmelerin başlayabilmesi için Genel Kurulda esas komisyonun hazır bulunması gerekir. Başkan öncelikle, ilgili esas komisyonun hazır olup olmadığını sorar. Komisyonlar, Genel Kurulda başkan veya başkanvekili veya o konu için seçilmiş özel sözcü veya sözcüler tarafından temsil edilirler. Esas komisyon hazır değilse o işin görüşmelerine başlanması mümkün değildir. Esas komisyon varsa fakat yürütme hazır değilse, o işin görüşmeleri bir defaya mahsus olmak üzere ertelenebilir. Daha sonraki birleşimde esas komisyonun bulunması halinde, Yürütmenin temsili aranmaksızın görüşmelere başlanır. Yürütme adına herhangi bir bakanın bulunması görüşmelere başlamak için yeterlidir.

Ancak rapor üzerinde soru-cevap işlemi yapılacağından ve önergelerle ilgili olarak görüş sorulacağından genellikle tekliflerin görüşmelerinde ilgili bakanlar Genel Kurulda hazır bulunur.

Yürütme ve komisyon temsilcileri komisyon raporunun görüşmeleri sırasında Genel Kurulda komisyon sırasında yan yana oturmaktadırlar. Komisyon sıralarında ayrıca ilgili bakanlık bürokratları da yer almakta ve özellikle soru-cevap bölümlerinde yürütme temsilcisi bakana destek vermektedirler.

66. Meclis Televizyonu hangi saatlerde Genel Kuruldan canlı yayın yapmaktadır?

Kapalı oturum kararı alınmadığı sürece Salı, Çarşamba ve Perşembe günleri görüşmeler TBMM Televizyonundan (TRT 3) başından itibaren saat 21.00'a kadar canlı yayınlanır.

Görüşmeler TBMM internet sayfasından ise saat sınırı olmadan canlı olarak yayınlanmaktadır.

Özel gündemli günlerde de (23 Nisan, 1 Ekim, 15 Temmuz, Bütçe görüşmeleri) gün ve saat sınırı olmadan görüşmeler TBMM Televizyonundan canlı yayınlanır. Ayrıca Salı günleri siyasi parti grup toplantılarının birer saatlik bölümü de canlı yayınlanmaktadır.

67. Kanun tekliflerinin Genel Kurulda görüşülme süreci nasıldır?

Genel Kurulda kanun teklifleri üzerindeki görüşmeler; konuşmalar, soru-cevap işlemi, önerge işlemi ve oylamalar biçiminde dört ana kısımdan oluşmaktadır.

Görüşmelerine başlanılan teklifin önce tümü üzerinde görüşme açılır. Tümü üzerinde yürütme, komisyon, siyasi parti grupları temsilcileri 20'şer ve şahsı adına iki milletvekili 10'ar dakika söz alabilir. 20 dakika soru-cevap işleminden sonra teklifin maddelerine geçilmesi oylanır. Maddelere geçilmesi reddedilen teklifler tamamen reddedilmiş olur.

Teklifin maddelerine geçilmesinin kabul edilmesi halinde maddeler üzerinde görüşmelere başlanır. Her madde üzerinde yürütme, komisyon, siyasi parti grupları temsilcileri 10'ar ve şahsı adına iki milletvekili 5'er dakika söz alabilir. Maddeler üzerinde soru-cevap işlemi 10 dakikadır. Soru-cevap işleminden sonra madde üzerindeki önerge işlemleri yapılır. Her madde ayrı ayrı oylanır.

Tekliflerin tümü ve maddeleri üzerinde soru-cevap işleminden önce görüşmelerin devam etmesine dair önerge verilmiş ve Genel Kurulca kabul edilmişse, siyasi parti gruplarına ve milletvekillerine ikinci defa konuşma hakkı doğar. Bu durumda konuşma süreleri ilk konuşma sürelerinin yarısı kadardır.

Teklifin tümünün oylanmasından önce istemleri halinde oyunun rengini açıklamak üzere lehte ve aleyhte birer milletvekiline kısa bir söz verilir. Bu konuşmalardan sonra teklifin tümü oylanır. Kabul edilen teklif kanunlaşmış olur.

Kanun Tekliflerinin Genelinin Görüşülme Süreci şu şekildedir;

- Yürütme ve esas komisyonun 20'şer dakika konuşması,
- Siyasi parti grupları adına birer milletvekilinin 20'şer dakika konuşması,
- Şahsı adına iki milletvekilinin 10'ar dakika konuşması,
- 20 dakika süreyle soru-cevap işlemi yapılması,
- Maddelerine geçilmesinin oylanması.

Maddelere geçilmesi reddedilen teklifler tamamen reddedilmiş sayılır. Maddelerine geçilmesi kabul edilen işlerin ise maddelerinin ayrı ayrı görüşülmesine başlanır.

Maddelerin Görüşülme Süreci şu şekildedir;

- Yürütme ve esas komisyonun 10'ar dakika konuşması,
- Siyasi parti grupları adına birer milletvekilinin 10'ar dakika,
- Şahsı adına iki milletvekilinin 5'er dakika konuşması,
- 10 dakika süreyle soru-cevap işlemi yapılması,
- Önerge işlemlerinin yapılması,
- Maddenin oylanması.

Teklifin tümünün oylamasından önce oyunun rengini belli etmek üzere lehte ve aleyhte birer milletvekilinin kısa bir süre konuşması mümkündür.

Son işlem teklifin tümünün oylanması ve işin kanunlaşmasıdır.

68. Söz talebi nedir, konuşma sırası nasıldır?

Söz talebi, Meclis Başkanlığına hitaben yazılmış bir dilekçe ile yapılır. Başvuruda, üzerinde söz talep edilen kanun teklifinin sıra sayısı numarasının yanı sıra söz isteminin işin tümü, kaçınıcı maddesi veya oyunun rengini belirtmek için lehte/aleyhte olduğu açıkça belirtilir.

Görüşmelerde, siyasi parti grup temsilcilerine ve şahısları adına 2 milletvekiline istem sırasına göre söz verilir. Siyasi parti gruplarından önce şahıslar adına konuşma yapılamaz. Şahıslar adına söz talebi için yapılan başvuruların ikiden fazla ve aynı anda olması halinde kura çekilmektedir.

Gündemde bulunan veya belli bir günde görüşme konusu olacağı Anayasa, kanun veya İçtüzük gereğince bilinen konular dışında, kâtip üyeler söz taleplerini kaydedemezler. Uygulamada kanun teklifleri için söz talepleri o işe ait sıra sayısının dağıtıldığı andan itibaren Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı Komisyonlar Bürosunca alınmaktadır.

Bir milletvekili söz sırasını başka bir milletvekiline devredebilir.

Yürütmeye ve esas komisyona söz almada öncelik tanınır. İlk öncelik esas komisyona, ikinci öncelik yürütmeye aittir. Dolayısıyla, esas komisyon ve yürütme söz sırasına bağlı olmadan konuşabilir. Esas komisyon ve yürütmenin şahıslar adına yapılan ikinci konuşmadan sonra söz alması durumunda İçtüzüğü'nün "son söz milletvekilinindir" kuralı gereği şahsı adına bir milletvekiline daha konuşma hakkı doğar.

a) Söz talebi örneği nasıldır?

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Görüşülmekte olan sıra sayılı Kanun teklifinin tümü/.... maddesi üzerinde şahsım adına söz talep ediyorum.

Gereğini arz ederim.

Saygılarımla.

(İmza)

Milletvekilinin Adı ve Soyadı
Seçim Çevresi

69. Değişiklik önergesi nasıl hazırlanır ve nasıl işlem görür?

Değişiklik önergesi, milletvekilleri, yürütme veya esas komisyon tarafından verilen ve kanun tekliflerinin bir maddesinin tamamen veya kısmen değiştirilmesini, metinden çıkartılmasını, metne ek veya geçici madde eklenmesini öngören gerekçeli öneridir.

Değişiklik önergesi TBMM Başkanlığına hitaben yazılır. Önergelerde, değiştirilmesi, kaldırılması veya eklenmesi istenen hükümler açıkça belirtilir. Açık olmayan ve şarta bağlı önergeler işleme konulmaz.

Değişiklik önermeleri gerekçeli olarak verilir. Gerekçesiyle birlikte değişiklik önergesi 500 kelimedenden fazla ise, önerge sahibi önergesine 500 kelimeyi geçmeyen bir özet eklemek zorundadır. Bu durumda Genel Kurulda özet okunur. Önergenin tamamı ise tutanağa eklenir.

Değişiklik önermeleri komisyon raporunun (sıra sayısının) dağıtılmasından itibaren o işin görüşmeleri başlayıncaya kadar tek imzayla verilebilir. Ancak, görüşmelere başladıktan sonra verilecek değişiklik önermelerinde en az 5 milletvekilinin imzasının bulunması zorunludur. Önergeler, görüşülen madde üzerinde önerge işlemi başlayıncaya kadar verilebilir. Önergeler okunmaya başladıktan sonra önerge verilemez.

Milletvekilleri tarafından Anayasaya aykırılık önermeleri dâhil her madde için en fazla 7 önerge verilebilir. Her siyasî parti grubuna mensup milletvekillerinin birer önerge verme hakkı saklıdır. Ancak bu hak; ilgili siyasî parti grubuna mensup milletvekillerince kullanılmaması halinde, diğer siyasî parti grubuna mensup olanlarla grubu olmayan veya bağımsız milletvekilleri tarafından kullanılabilir. Başka bir ifadeyle her siyasi parti grubuna mensup milletvekilinin en az 1 önergesi işleme alınır.

Teklifin konusu olmayan başka bir kanunda ek veya değişiklik öngören yeni bir kanun teklifi niteliğindeki değişiklik önermeleri Başkanlıkça işleme konulmaz.

Görüşülmekte olan teklife konu kanunun, komisyon metninde bulunmayan ancak teklifle çok yakın ilgisi bulunan bir maddesinin değiştirilmesini isteyen ve komisyonun salt çoğunlukla katıldığı önergeler üzerinde yeni madde olarak görüşme açılır. Usul olarak önce yeni madde ihdasına dair önerge okutulur. Daha sonra komisyon sıralarında esas komisyonun salt çoğunluğunun hazır bulunup bulunmadığı kontrol edilir. Komisyonun salt çoğunluğu yoksa bu tür önergeler işleme alınmaz. Komisyonun salt çoğunlukla

önergeye katılması halinde o önerge üzerinde yeni bir madde olarak işlem yapılır. Başka bir ifadeyle önerge üzerinde komisyon, yürütme, gruplar ve şahıslar adına konuşmalar, soru-cevap işlemi ve varsa önerge işlemi yapıldıktan sonra önerge oylanır. Önergenin kabul edilmesi halinde teklife yeni bir madde ilave edilmiş olur.

Değişiklik önergelerinin birer sureti komisyona, yürütmeye, siyasi parti gruplarına ve stenograflara dağıtılır.

Değişiklik önergeleri önce verilmiş, sonra aykırılık sırasına göre okunur ve işleme alınır. Önerge okutulduktan sonra birleşimi yöneten başkan, komisyon ve yürütme temsilcisine önergeye katılıp katılmadıklarını sorar. Komisyon ve yürütme katılmama gerekçelerini kısaca açıklayabilirler. Komisyonun katılmadığı önerge hakkında önerge sahibinin 5 dakikalık konuşma hakkı vardır. Önerge sahibi konuşmayıp önergesinin gerekçesinin okunmasını da isteyebilir. Daha sonra önerge işaret oyu ile oylanır. Önergenin kabul edilmesi halinde o madde kabul edilen önerge doğrultusunda oya sunulur.

a) Değişiklik önergesi örneği nasıldır?

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Görüşülmekte olan ... sıra sayılı kanun teklifinin 5'inci maddesinin aşağıdaki şekilde değiştirilmesini arz ve teklif ederim.

Saygılarımla.

(İmza)
Milletvekilinin Adı ve Soyadı
Seçim Çevresi

“MADDE 5- İstenen değişikliğin metni yazılır.”

GEREKÇE – İstenen değişikliğin gerekçesi yazılır.

70. Genel Kurulda yeniden görüşme nasıl yapılır?

Kanun teklifinin tümünün oylanmasından önce, belli bir maddesinin yeniden görüşülmesini gerekeçeli bir önerge ile esas komisyon veya yürütme bir defaya mahsus olmak üzere isteyebilir. Bu istem hakkında Danışma Kurulunun görüşü alındıktan sonra Genel Kurulca karar verilir. Yeniden görüşülmesine karar verilen madde üzerinde gruplar ve şahıslar adına konuşmalar, soru-cevap işlemi ve varsa önerge işlemi yapıldıktan sonra madde oylanır. Her madde için sadece bir defa yeniden görüşme talebinde bulunulabilir.

71. Genel Kurulda kanun tekliflerinin maddeleri veya tümü nasıl oylanır?

Genel Kurulda işaretle, açık ve gizli oylama olmak üzere 3 çeşit oylama vardır. Anayasa, kanunlar ve İçtüzük hangi işlerin nasıl oylanacağını düzenlemiştir.

Anayasa değişiklikleri hariç kanun tekliflerinin tümünün veya maddelerinin oylanması, açık oylamaya tabi işlerden değilse, 20 üyenin talebi halinde açık oyla, aksi takdirde işaret oyuyla yapılır.

72. İşaretle oylama nasıl yapılır?

İşaretle oylama milletvekillerinin el kaldırması suretiyle yapılmaktadır. İşaretle oylamada milletvekillerinin ne yönde oy kullandığı kayıt altına alınmamaktadır. Anayasada, kanunlarda ve İçtüzükte açık veya gizli oylama yapılmasının zorunlu olduğu belirtilmeyen bütün hususlarda kural olarak işaret oyuna başvurulur. İçtüzükte işaret oyuyla halledileceği belirtilen hususlarda, oylamaların işaretle yapılması zorunludur.

İşaretle oylama sırasında oya sunulan hususun lehinde ve aleyhinde el kaldıranları, Başkan ile kâtip üyeler beraberce sayarak tespit ederler. Aralarında anlaşamadıkları veya oyları tespit edemedikleri hallerde, işaretle oylama elektronik cihazla tekrarlanır. Oylama sonucu, Başkan tarafından Genel Kurula “kabul edilmiştir” veya “kabul edilmemiştir” demek suretiyle ilân olunur.

73. Açık oylama nasıl yapılır?

Uygulamada son zamanlarda açık oylama elektronik oylama cihazıyla yapılmaktadır. Açık oylamada hangi milletvekilinin ne yönde oy kullandığının listesi Meclis tutanaklarına eklenir. Açık oylamanın hangi hallerde yapılacağı İçtüzükte açıkça sayılmıştır. Bu haller dışında açık oylama yapılması işaretle veya gizli oyla oylama yapılmasının zorunlu kılınmamış olması ve en az 20 milletvekilinin istemde bulunması şartlarına bağlıdır.

Bütçe ve kesinhesap kanunları, mali hüküm ve yükümlülükler içeren teklifler, milletlerarası antlaşmaların onaylanması; kalkınma planları ve İçtüzüğün emredici hükümleriyle belirtilen diğer hususların oylanması açık oylama ile yapılır.

Açık oylamada “kabul”, “ret” ve “çekimser” olmak üzere üç tür oy kullanılır.

74. Gizli oylama nasıl yapılır?

Gizli oylama milletvekilinin ne yönde oy kullandığının hiçbir şekilde belirlenemediği ve bu konuda herhangi bir kaydın olmadığı oylama şeklidir. Gizli oylama adı okunan üyeye bir zarf ve beyaz (kabul), kırmızı (ret) ve yeşil (çekimser) renkli üç pusulanın verilmesi ve üyenin bunlardan birisini kapalı kabinde zarfa koyması suretiyle yapılır.

Gizli oylamada kullanılan oyların tasnifi o günkü Başkanlık Divanında görevli kâtip üyelerce yapılır. Sonuçlar “kabul”, “ret”, “çekimser” ve varsa “boş” ve “geçersiz” şeklinde Genel Kurula ilan edilir.

Anayasa değişikliğine ilişkin kanun teklifleri ile Meclis soruşturması önergesi ve Yüce Divana sevke ilişkin Meclis soruşturması komisyonu raporu gizli oyla oylanır.

75. Temel kanun nedir?

Kapsamlı kanun tekliflerinin Genel Kurulda daha hızlı bir şekilde kanunlaşması amacıyla İçtüzükte özel bir görüşme ve oylama usulü öngörülmüştür. Temel kanun olarak adlandırılan bu düzenlemeye

göre bir hukuk dalını sistematik olarak bütünüyle veya kapsamlı olarak değiştirecek biçimde genel ilkeleri içermesi; kişisel veya toplumsal yaşamın büyük bir bölümünü ilgilendirmesi; kendi alanındaki özel kanunların dayandığı temel kavramları göstermesi, özel kanunlar arasında uygulamada ahenk sağlaması, düzenlediği alan yönünden bütünlüğünün ve maddeler arasındaki bağlantıların korunması zorunluluğunun bulunması; önceki yasalaşma evrelerinde de özel görüşme ve oylama usulüne bağlı tutulması gibi özellikleri taşıyan kanunları ve İttüzüğü bütünüyle veya kapsamlı olarak değiştiren veya yürürlüğe koyan tekliflerin Genel Kuruldaki görüşmelerinde özel görüşme ve oylama usulü uygulanabilir.

Bir kanunun temel kanun olarak görüşülmesine Danışma Kurulu veya siyasi parti gruplarının önerisi üzerine Genel Kurul tarafından karar verilir. Temel kanun olarak görüşülmesine karar verilen işlerde önce teklifin tümü üzerinde görüşme açılır ve maddelerine geçilmesi oylanır. Maddelerine geçilmesi kabul edilen tekliflerin bölümlerinin görüşülmesine başlanır. Teklifler 30 maddeyi geçmeyecek şekilde bölümlere ayrılır.

Bu yöntemle maddeler ayrı ayrı görüşülmemekte, konuşmalar ve soru-cevap işlemi bölümler üzerinde yapılmaktadır. Bölümler üzerindeki soru-cevap süresi 15 dakikadır. Ayrıca temel kanun olarak görüşülmesine karar verilen işlerde milletvekilleri tarafından her madde için en fazla 2 değişiklik önergesi verilebilmektedir. Ancak her siyasi parti grubuna mensup milletvekillerinin bir önerge verme hakkı saklıdır. Temel kanun yöntemiyle görüşmelerde madde metinleri okunmamakta, maddeler üzerinde değişiklik önergeleri varsa önerge işlemleri yapılmakta ve madde oylanmaktadır. Bölümler üzerinde görüşmeler tamamlandıktan ve tüm maddeler olandıktan sonra işin tümü oylanır.

76. Temel kanunların görüşmeleri özetle nasıldır?

Teklifin tümü üzerinde görüşmeler

- Yürütme ve Esas komisyona 20 dakika,
- Siyasi parti grupları adına birer milletvekiline 20'şer dakika,

- Şahısları adına iki üyeye 10'ar dakika söz verilir.
- 20 dakika süre ile soru-cevap işlemi yapılır.
- Kanun teklifinin maddelerine geçilmesi oylanır.

Teklifin bölümleri üzerinde görüşmeler

- Yürütme ve Esas komisyonun 10 dakika,
- Siyasi parti grupları adına birer milletvekiline 10'ar dakika,
- Şahısları adına iki üyeye 5'er dakika söz verilir.
- 15 dakika süre ile soru-cevap işlemi yapılır.

Maddeler üzerinde önerge işlemi

- Madde üzerinde verilen en fazla 2 önerge işleminin yapılması (Her siyasi parti grubuna mensup milletvekillerinin 1 önerge verme hakkı saklıdır. Siyasi parti grubu sayısı kadar önerge olabilir.)
- Önergelerin oylanması
- Maddenin oylanması

Son konuşmalar ve tümünün oylanması

- Oyunun yönünü belli etmek üzere lehte ve aleyhte birer kişiye 5'er dakika söz verilir.
- Teklifin tümü oylanır.

77. Anayasa değişiklikleri nasıl yapılır?

Anayasanın değiştirilmesi TBMM üye tamsayısının üçte biri olan en az 200 milletvekilinin imzasıyla teklif edilebilir.

Anayasanın değiştirilmesi hakkındaki teklifler Genel Kurulda iki defa görüşülür. Değişiklik teklifinin kabulü TBMM üye tamsayısının en az beşte üç (360) çoğunluğunun gizli oyuyla mümkündür.

Cumhurbaşkanı Anayasa değişikliklerine ilişkin kanunları, bir daha görüşülmek üzere TBMM'ye geri gönderebilir. TBMM, geri gönderilen kanunu, üye tamsayısının üçte iki çoğunluğu (400) ile aynen kabul ederse Cumhurbaşkanı bu kanunu halkoyuna sunabilir.

Meclis tarafından üye tamsayısının beşte üçü (360) ile veya üçte ikisinden (400) az oyla kabul edilen Anayasa değişikliği hakkındaki kanun, Cumhurbaşkanı tarafından Meclise iade edilmediği takdirde halkoyuna sunulmak üzere Resmî Gazetede yayımlanır.

Doğrudan veya Cumhurbaşkanının iadesi üzerine, Meclis üye tamsayısının üçte iki (400) veya daha fazla çoğunluğu ile kabul edilen Anayasa değişikliğine ilişkin kanun veya gerekli görülen maddeleri Cumhurbaşkanı tarafından halkoyuna sunulabilir. Halkoylamasına sunulmayan Anayasa değişikliğine ilişkin kanun veya ilgili maddeler Resmî Gazetede yayımlanır.

TBMM, Anayasa değişikliklerine ilişkin kanunların kabulü sırasında, bu kanunun halkoylamasına sunulması halinde Anayasanın değiştirilen hükümlerinden, hangilerinin birlikte hangilerinin ayrı ayrı oylanacağını da karara bağlamaktadır.

Anayasanın değiştirilmesi hakkındaki tekliflerin görüşülmesi ve kabulü, belirtilen hükümler dışında, kanunların görüşülmesi ve kabulü hakkındaki hükümlere tâbidir.

78. Olağanüstü hal döneminde çıkarılan Cumhurbaşkanlığı kararnamesi nedir?

Olağanüstü hal döneminde çıkarılan Cumhurbaşkanlığı kararnamesi, Anayasaya dayanarak Cumhurbaşkanı tarafından çıkarılan düzenleyici bir işlemdir.

Bu kararnameler, farklı bir tarih belirtilmediği takdirde Resmî Gazetede yayımlandıkları gün yürürlüğe girerler ve aynı gün TBMM'ye sunulurlar. Yayımlandıkları gün TBMM'ye sunulmayan kararnameler bu tarihte yürürlükten kalkar. TBMM kendisine sunulan kararnameyi kanunla reddedip yürürlükten kaldırabileceği gibi, aynen veya değiştirerek kabul edebilir.

Üç ay içinde sonuçlandırılmayan Olağanüstü hal döneminde çıkarılan Cumhurbaşkanlığı kararnameleri kendiliğinden yürürlükten kalkar.

79. Genel Kurulda sataşma nedir?

Genel Kurulda şahsına sataşılan veya ileri sürmüştüğü görüşten farklı bir görüş atfolunan Yürütme, komisyon, siyasî parti grubu veya milletvekilleri açıklama yapabilir ve cevap verebilir. Sataşma nedeniyle söz almak isteyen, hangi sebepten dolayı konuşmak istediğini birleşimi yöneten Başkanla sözlü veya yazılı olarak bildirir. Başkanın söz verip vermeme konusunda takdir yetkisi vardır. Başkan açıklama ve cevap için söz verecekse, söz verme zamanını da aynı oturum içinde olmak üzere takdir eder. Başkanlıkça kendisine söz verilmeyen kimse direnirse, Genel Kurul, bu konuda görüşmesiz ve işaret oyuyla karar verir.

Genel Kurulda sataşmadan dolayı açıklama hakkını yürütme adına Cumhurbaşkanı yardımcısı veya bir bakan, komisyon adına o iş için Genel Kurulda bulunan komisyon temsilcisi ve siyasî parti grupları adına grup başkanı veya başkanvekilleri kullanmaktadır.

80. Genel Kurulda disiplin cezaları nelerdir?

Genel Kurul çalışmaları sırasında milletvekillerinin İchtüzüğe aykırı söz ve eylemleri çeşitli yaptırımlara tabidir. Bu yaptırımların bir kısmı disiplin cezası niteliğindedir. Disiplin cezaları uyarma, kınama ve Meclisten geçici olarak çıkarmadır.

a) Uyarma Cezası nedir?

Uyarma Cezası; Birleşimi yöneten Başkan veya başkanvekili tarafından sözlü olarak bir milletvekilinin uyurulmasıdır.

Söz kesmek, sükûneti ve çalışma düzenini bozmak ve şahsiyatla uğraşmak uyarma cezasını gerektiren tutumlardır. Uyarma cezasını vermek ve yerine getirmek birleşimi yöneten Başkanın takdirindedir. Uyarma cezası alan milletvekili kendisini savunmak üzere söz isterse, bu üyeye o birleşimde söz verilmesi gerekir. Ancak, Başkan gerekli görürse daha önce de söz verebilir. Başkan ceza alan milletvekilinin açıklamalarını yeterli görürse verdiği cezayı kaldırabilir. Aynı birleşimde iki defa uyarma cezası alan bir milletvekilinin bu durumunun tutanak özetinde belirtilmesi zorunludur ve bu milletvekilinin o birleşimin sonuna kadar söz söylemesi Başkanın teklifi üzerine, Genel Kurulca yasaklanabilir.

b) Kınama Cezası nedir?

Kınama Cezası; Sözlü olarak bir milletvekilinin uyarılması için Genel Kurulun karar vermesidir. Ayrıca kınama cezasına çarptırılan milletvekilinin bir aylık ödenek ve yolluğunun üçte biri kesilir.

İçtüzükte kınama cezasını gerektiren haller aşağıdaki şekilde sayılmıştır,

- 1) Aynı birleşimde iki kere uyarma cezası aldığı halde bunu gerektiren hareketten vazgeçmemek;
- 2) Bir ay içinde üç kere uyarma cezasına uğramış olmak;
- 3) Kaba ve yaralayıcı sözler sarf etmek ve hareketler yapmak;
- 4) Türkiye Büyük Millet Meclisi bina, tesis, eklenti ve arazisine silahlı olarak girmek;
- 5) Mecliste gürültü ve kavgaya sebep olmak veya Meclisin görevini yerine getirmesini önlemek için toplu bir harekete girişilmesine önyak olmak;
- 6) Genel Kurulun çalışma düzenini ve huzurunu bozucu döviz, pankart ve benzeri materyali getirmek ve kullanmak.

Kınama cezası birleşimi yöneten Başkanın teklifi üzerine Genel Kurulca kararlaştırılır. Hakkında kınama cezası teklif edilen milletvekili doğrudan kendisini savunabilir veya başka bir milletvekiline savunma yaptırabilir. Kınama cezası, tutanak özetine geçirilir.

c) Meclisten Geçici Olarak Çıkarma Cezası nedir?

Meclisten Geçici Olarak Çıkarma Cezası; Genel Kurul, komisyon, Başkanlık Divanı ve Danışma Kurulu çalışmalarına cezası süresince ilgili milletvekilinin katılmasının yasaklanmasıdır. Ayrıca meclisten geçici olarak çıkarma cezasına çarptırılan milletvekilinin bir aylık ödenek ve yolluğunun üçte ikisi kesilir.

İçtüzükte, en ağır disiplin cezası olan Meclisten geçici olarak çıkarma cezasını gerektiren haller aşağıdaki şekilde sayılmıştır,

- 1) Aynı birleşim sırasında üç kere kınama cezasına uğramak;

- 2) Bir ay içinde beş kere kınama cezası almak;
- 3) Görüşmeler sırasında Cumhurbaşkanına, Türkiye Büyük Millet Meclisine, Başkanına, Başkanlık Divanına, Başkanlık görevini yerine getiren Başkanvekiline, milletvekiline, Türk Milletinin tarihine ve ortak geçmişine, Anayasanın ilk dört maddesinde çerçevesi çizilen Anayasal düzene hakaret etmek ve sövmek, Türkiye Cumhuriyetinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü esasında Anayasada düzenlenen idari yapısına aykırı tanımlamalar yapmak;
- 4) Görüşmeler sırasında halkı veya Devlet kuvvetlerini yahut kamu organ, kuruluş ve görevlilerini kanun dışı hareketlere, ayaklanmaya veya Anayasa hükümlerini bozmaya teşvik veya tahrik etmek;
- 5) Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kuruluna ve komisyonlara silahlı olarak girmek;
- 6) Meclis yapıları yahut eklentileri içinde yasak bir eylemde bulunmak;
- 7) Fiili saldırıda bulunmak.

Meclisten geçici olarak çıkarma cezası, en çok üç birleşim için, Birleşimi yöneten Başkanın teklifi üzerine Genel Kurulca kararlaştırılır. Hakkında Meclisten geçici olarak çıkarma cezası teklif edilen milletvekili doğrudan kendisini savunabilir veya başka bir milletvekiline savunma yaptırabilir. Ceza tutanak özetine geçirilir.

Bu cezaya çarptırılan milletvekili, TBMM'nin Genel Kurul, komisyon, Başkanlık Divanı ve Danışma Kurulu çalışmalarına cezası süresince katılamaz.

Geçici olarak Meclisten çıkarma cezasına uğrayan bir milletvekili izin alıp kürsüden açıkça af dilerse Meclise girmek hakkını kazanır.

D- Bütçe Süreci

81. Bütçe kanunu nedir?

Bütçe kanunu, devletin gelecek bir dönemdeki gelirlerini ve harcamalarını tahmin eden ve yürütme organına harcamaların yapılması, gelirlerin toplanması konusunda yetki ve izin veren bir kanundur. Bütçe, mali yıl içerisinde yapılacak giderleri ve elde edilecek gelirleri tahmini olarak gösterir. Mali yıl, 1 Ocak - 31 Aralık arasındaki süreyi kapsamaktadır. Bütçenin uygulanması için verilen izin süresi 1 mali yıl ile sınırlıdır.

Zorunlu nedenlerle merkezî yönetim bütçe kanununun süresinde yürürlüğe konulamaması halinde, geçici bütçe kanunu çıkarılır. Geçici bütçe ödenekleri, bir önceki yıl bütçe başlangıç ödeneklerinin belirli bir oranı esas alınarak belirlenir. Geçici bütçe uygulaması 6 ayı geçemez. Cari yıl bütçesinin yürürlüğe girmesiyle geçici bütçe uygulaması sona erer ve o tarihe kadar yapılan harcamalar ve girilen yüklenmeler ile tahsil olunan gelirler cari yıl bütçesine dâhil edilir. Geçici bütçe kanununun da çıkarılamaması durumunda, yeni bütçe kanunu kabul edilinceye kadar bir önceki yılın bütçesi yeniden değerlendirilerek uygulanır.

Merkezî yönetim kapsamındaki kamu idarelerinin bütçelerindeki ödeneklerin yetersiz kalması halinde veya öngörülmeyen hizmetlerin yerine getirilmesi amacıyla, karşılığı gelir gösterilmek kaydıyla, kanunla ek bütçe yapılabilir.

82. Merkezî yönetim bütçesi kapsamında hangi bütçe türleri yer alır?

Genel yönetim kapsamındaki idarelerin bütçeleri; merkezî yönetim bütçesi, sosyal güvenlik kurumları bütçeleri ve mahallî idareler bütçeleri olarak hazırlanır ve uygulanır. Merkezi yönetim bütçesi de genel bütçe, özel bütçe ve düzenleyici ve denetleyici kurum bütçelerinden oluşur. Kamu idarelerince bunlar dışında herhangi bir ad altında bütçe oluşturulamaz.

Genel bütçe, Devlet tüzel kişiliğine dâhil olan kamu idarelerinin bütçesidir.

Özel bütçe, bir bakanlığa bağlı veya ilgili olarak belirli bir kamu hizmetini yürütmek üzere kurulan, gelir tahsis edilen, bu gelirlerden harcama yapma yetkisi verilen, kuruluş ve çalışma esasları özel kanunla düzenlenen kamu idarelerinin bütçesidir.

Düzenleyici ve denetleyici kurum bütçesi, özel kanunlarla kurul, kurum veya üst kurul şeklinde teşkilatlanan düzenleyici ve denetleyici kurumların bütçesidir.

Sosyal güvenlik kurumu bütçesi, sosyal güvenlik hizmeti sunmak üzere, kanunla kurulan kamu idarelerinin bütçesidir.

Mahallî idare bütçesi ise mahallî idare kapsamındaki kamu idarelerinin bütçesidir.

83. Merkezi yönetim bütçe kanun teklifi nasıl kanunlaşır?

Cumhurbaşkanı, merkezi yönetim bütçe kanun teklifi ile millî bütçe tahminlerini gösteren raporu, malî yılbaşından en az 75 gün önce, TBMM'ye sunar. Merkezi yönetim bütçe kanun teklifi, Plan ve Bütçe Komisyonunda görüşülür. Plan ve Bütçe Komisyonunun 55 gün içinde kabul edeceği bütçe metni, TBMM Genel Kurulunda görüşülerek malî yılbaşına kadar karara bağlanır.

Bütçe ve kesin hesap kanun tekliflerinin Genel Kuruldaki görüşmelerinde önce yürütme tarafından sunuş konuşması yapılmakta, sonra da bütçenin tümü üzerinde siyasi parti grupları, şahısları adına 2 milletvekili konuşmaktadır. Maddelere geçilmesi kabul edildikten sonra tekliflerin 1. ve 2. maddeleri okutularak kamu kurum ve kuruluşlarının gelir ve gider cetvelleri turlar halinde görüşülmekte ve bölümler halinde oylanmaktadır. Bu görüşmelerden sonra bütçe kanun teklifinin diğer maddeleri kanun tekliflerindeki usule uygun olarak görüşülüp karara bağlanmaktadır. Bütçe üzerindeki son konuşmaların ardından teklifler açık oya sunulmaktadır.

Milletvekilleri, bütçe kanun teklifinin Genel Kurulda görüşülmesi sırasında, gider artırıcı veya gelir azaltıcı değişiklik önermeleri veremezler.

Merkezî yönetim bütçe kanunu malî yılbaşından önce Resmî Gazetede yayımlanır.

84. Kesin hesap kanunu nedir, merkezi yönetim kesin hesap kanunu teklifi nasıl kanunlaşır?

Kesin hesap, bütçe gelirleri ve giderleri ile ilgili son durumu ortaya koyan ve yürütmenin denetimine imkân tanıyan bir araçtır. Uygulanması bitmiş bütçenin hesabının kesinleşmesi kesin hesap kanunu ile olur. Kesin hesap yürütme organına verilen harcama yetkisinin kanunlara uygun olarak etkin, ekonomik ve verimli bir şekilde kullanılıp kullanılmadığının parlamentolar tarafından onaylanması anlamına gelmektedir.

Kesin hesap kanun teklifi, ilgili oldukları malî yılın sonundan başlayarak, en geç 6 ay sonra, Cumhurbaşkanınca TBMM'ye sunulur ve yeni yıl bütçe kanun teklifiyle birlikte Plan ve Bütçe Komisyonu gündemine alınır. Plan ve Bütçe Komisyonu, bütçe kanun teklifini ve kesin hesap kanun teklifini Genel Kurula birlikte sunar.

Genel Kurul, kesin hesap kanun teklifini yeni yıl bütçe kanun teklifi ile beraber görüşerek karara bağlar. Kesin hesap kanun teklifinin TBMM'ye sunulması, ilgili yıla ait Sayıştay tarafından sonuçlandırılmamış denetim ve hesap yargılamasını önlemez ve bunların karara bağlandığı anlamına gelmez.

E- Kanunların Cumhurbaşkanınca Yayımlanması ve Yürürlüğe Girmesi

85. Kanunlar nasıl yayımlanır?

Kanun teklifleri TBMM Genel Kurulunda kabul edildiğinde kanunlaşır ve bir kanun numarası alır. Ancak, Genel Kurul tarafından kabul edilen kanunun bağlayıcı olabilmesi ve uygulanabilmesi için Resmî Gazetede yayımlanması ve yürürlüğe girmesi gerekir.

Kanunlar Cumhurbaşkanlığına, onaylanması ve 15 gün içinde Resmî Gazetede yayımlanması gayesiyle gönderilir.

Cumhurbaşkanı, yayımlanmasını kısmen veya tamamen uygun bulmadığı kanunları bir daha görüşülmek üzere bu konuda gösterdiği gerekçe ile birlikte TBMM'ye gönderebilir. Ancak Cumhurbaşkanı bütçe kanunlarını bir daha görüşülmek üzere TBMM'ye iade edemez.

Cumhurbaşkanı tarafından kısmen uygun bulunmama durumunda TBMM, o işin tamamını veya sadece uygun bulunmayan maddelerini görüşebilir. Bu görüşme sonucunda gönderilen metin değiştirilerek veya aynen kabul edilebilir. TBMM, geri gönderilen kanunu üye tamsayısının salt çoğunluğuyla aynen kabul ederse, Cumhurbaşkanı kanunu yayımlamak zorundadır. Meclis, geri gönderilen kanunda değişiklik yaparsa, Cumhurbaşkanı değiştirilen kanunu tekrar Meclise iade edebilir.

86. Kanunlar ne zaman yürürlüğe girer?

Kanunların ne zaman yürürlüğe gireceği yürürlük maddesinde açıkça belirtilir. Yürürlük maddesinde kanunun tümü için tek bir yürürlük tarihi belirlenebileceği gibi, farklı maddeler veya hükümler için farklı yürürlük tarihleri de düzenlenebilir. Yürürlük maddesi bulunmayan kanunlar, Resmî Gazetede yayımlanmasından itibaren 45 gün sonra yürürlüğe girer. Kanunların yürürlük maddesi genellikle “Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer” şeklindedir.

5. BÖLÜM

BİLGİ EDİNME VE DENETİM YOLLARI

A- Yazılı Soru

87. Yazılı soru nedir?

Yazılı soru, yürütmenin görev ve yetkileriyle ilgili belli bir konuda, Cumhurbaşkanlığı yardımcısı ve ilgili bakanlardan bir önerge ile bilgi alınmasını sağlayan bir parlamenter bilgi edinme ve denetim yoludur.

88. Yazılı soru önergelerinin taşınması gereken şartlar nelerdir?

Yazılı soru önergelerinin İhtüzük gereğince şekil ve esas yönünden aşağıdaki şartları taşınması gerekir:

- Kısa olmalıdır.
- Herhangi bir belge eklenmemelidir.
- Tek bir Cumhurbaşkanlığı yardımcısına veya tek bir bakana yöneltilmelidir.

- TBMM Başkanlığına hitaben yazılmalıdır.
- Sadece bir milletvekili tarafından adı, soyadı ve seçim çevresi belirtilerek imzalanmalıdır.
- Gereksiz hazırlanmalı ve kişisel görüşler ileri sürülmemelidir.
- Kişilik ve özel yaşama ilişkin konular içermemelidir.
- Başka bir kaynaktan kolayca öğrenilebilecek nitelikte olmamalıdır.
- Tek amacı istişare sağlamaktan ibaret konuları içermemelidir.
- Kaba ve yaralayıcı ifadeler taşımamalıdır.
- Anayasa hükmü gereğince, görülmekte olan bir dava hakkında yargı yetkisinin kullanılması ile ilgili olmamalıdır.

89. Yazılı soru önergesi nasıl hazırlanır ve işleme alınır?

Kütüphane ve Arşiv Hizmetleri Başkanlığı Genel Evrak Birimine gönderilerek evrak kaydı yapılan yazılı soru önergelerinin iş ve işlemleri, havale edildiği Kanunlar ve Kararlar Başkanlığında, TBMM'nin bilgi edinme ve denetim işlemlerinin yürütülmesinden sorumlu olan Denetim Bürosunda gerçekleştirilmektedir.

Yazılı soru önergesi, öncelikle Anayasa ve İçtüzük hükümleri açısından taşınması gereken şekil ve esasa yönelik şartlara göre incelenmektedir. Gerekli şartları taşımayan yazılı soru önergesi, TBMM Başkanı tarafından bir yazı ekinde önerge sahibine gerekçeli olarak iade edilir. Önerge sahibi, iade edilen önergesini iade gerekçesindeki hususları düzeltmek suretiyle tekrar verebilir.

İşleme alınan önergeye Başkanlığa geliş sırasına göre (7/...) esas numarası verilir. Önerge; imza sahibi milletvekilinin adı ve soyadı, seçim çevresi ile önergenin içeriğini yansıtan özeti, esas numarası ve Başkanlığa geliş tarihi bilgileriyle gelen kâğıtlar listesine alınır.

Yazılı soru önergeleri gereği için Cumhurbaşkanı yardımcılığına ve muhatap bakanlığa TBMM Başkanının imzasıyla gönderilir.

Önergenin elektronik ortamdaki kopyası, TBMM resmi internet sitesinde erişime açılır.

a) Yazılı soru önergesi örneği nasıldır?

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Aşağıdaki sorularımın Cumhurbaşkanı yardımcısı / ...
Bakanı tarafından yazılı olarak cevaplandırılmasını arz ederim.

Saygılarımla.

(İmza)

Milletvekilinin Adı ve Soyadı
Seçim Çevresi

.....

.....

1.

2.

3.

90. Yazılı soru önergesi nasıl cevaplandırılır?

Yazılı soru önergesinin cevaplandırılma süresi Anayasa gereğince, TBMM Başkanlığı yazısının Cumhurbaşkanı yardımcılığına ve muhatap bakanlığa gönderildiği tarihten itibaren 15 gündür.

Yazılı soru önergesine Cumhurbaşkanı yardımcısı veya muhatap bakanın imzasıyla verilen cevap, Cumhurbaşkanı yardımcısı veya ilgili bakanlıkça Meclis Başkanlığına sunulur. Cevap metninin bir sureti önerge sahibi milletvekiline gönderilir. Cevap ayrıca soru metniyle birlikte TBMM Başkanlığınca alındığı günkü veya bir sonraki birleşime ait Tutanak Dergisinde yayımlanır ve TBMM internet sitesinde de erişime açılır.

Cumhurbaşkanı yardımcısı veya ilgili bakanlık, gereken bilgilerin derlenebilmesi için bu süre yeterli olmayacaksa bir aylık ek süre talebinde bulunabilir.

Yazılı soru önergesinin 15 günlük sürede cevaplandırılmaması ve ek süre talebinde bulunulmaması durumunda TBMM Başkanı, Cumhurbaşkanı yardımcısının veya ilgili bakanın dikkatini çekerek 10 günlük kesin ve son bir süre verir.

Bu 10 günlük uyarma süresi içerisinde de cevap gönderilmez ise soru önergesinin cevaplandırılmadığı gelen kâğıtlar listesinde ilan edilir. Gelen kâğıtlar listesinde, “Süresi İçinde Cevaplandırılmayan Yazılı Soru Önergeleri” başlığı altında önergenin sahibi, esas numarası, özeti ve muhatabı belirtilir.

Uygulamada yazılı soru önergelerine süresi içinde cevaplandırılmadığının, gelen kâğıtlar listesinde yayımlanmasından sonra da cevap gönderildiği görülmektedir. Bu cevaplar da önerge sahibi milletvekiline gönderilmekte ve internet sitesinde yayımlanmaktadır, ancak Tutanak Dergisine eklenmemektedir.

91. Yazılı soru önergesi nasıl geri alınır?

Yazılı soru önergeleri TBMM Başkanlığına sunulmasından sonuçlanmalarına kadar geçen süre içinde işlemde sayılır. Yazılı soru önergesi işlemde iken her zaman önerge sahibi milletvekili

tarafından bir yazı ile geri alınabilir. Önergeler, Cumhurbaşkanı yardımcılığına ve muhatap bakanlığa gönderildiği tarihten sonra geri alınması durumunda bu önergeler gelen kâğıtlar listesinde “Geri Alınan Yazılı Soru Önergeleri” başlığı altında yayımlanır ve geri alınma hakkında önerge muhatabına bir yazı ile bilgi verilir.

a) Yazılı soru önergelerini geri alma dilekçesi örneği nasıldır?

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Cumhurbaşkanı yardımcısına/..... Bakanına
yönelmiş olduğum (7/.....) esas numaralı yazılı soru önergemini
geri alıyorum.

Gereğini arz ederim.

Saygılarımla.

(İmza)

Milletvekilinin Adı ve Soyadı
Seçim Çevresi

92. TBMM Başkanından yazılı soru nedir?

TBMM Başkanının, Başkanlık Divanının, Başkanlık Divanı üyelerinin ve Danışma Kurulunun TBMM'nin faaliyetleriyle ilgili görevleri hakkında, Başkanlıktan yazılı soru sorulabilir.

Bu sorular Başkan veya görevlendireceği başkanvekillerinden biri tarafından cevaplandırılır.

Bu sorular hakkında da Cumhurbaşkanı yardımcıları ve bakanlara yöneltilen sorular hakkındaki hükümler uygulanmaktadır.

a) TBMM Başkanından yazılı soru önergesi örneği nasıldır?

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Aşağıdaki sorularımın TBMM Başkanı tarafından yazılı olarak cevaplandırılmasını arz ederim.

Saygılarımla.

(İmza)

Milletvekilinin Adı ve Soyadı
Seçim Çevresi

.....

.....

1.

2.

3.

B- Genel Görüşme

93. Genel görüşme ne demektir?

Genel görüşme, toplumu ve devlet faaliyetlerini ilgilendiren belli bir konunun, TBMM Genel Kurulunda görüşülmesidir.

94. Genel görüşme önergesinin taşınması gereken şartlar nelerdir?

Genel görüşme açılması; siyasi parti grupları veya en az 20 milletvekili tarafından yazılı bir önergeyle istenebilir.

- En az 20 milletvekili tarafından verilen önergede, milletvekillerinin adı, soyadı, seçim çevresi ve imzası bulunmalıdır.
- Siyasi parti grubu adına verilen önergede, grup başkanı ve/veya başkanvekilinin adı, soyadı, seçim çevresi ve imzası bulunmalıdır.
- Önergede kaba ve yaralayıcı ifadeler bulunmamalıdır.
- Önergenin konusu görülmekte olan bir davada, yargı yetkisinin kullanımı ile ilgili olmamalıdır.
- Önerge metni 500 kelimedenden fazla ise önergeye 500 kelimeyi aşmayacak bir özet metin eklenmelidir.
- Önergenin konusu muğlâk, çok geniş ve yoruma açık olmamalıdır.
- Önerge, "TBMM Başkanlığına" hitaben yazılmalıdır.

a) Genel görüşme önergesi örneği nasıldır?

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Ülke gündemini son günlerde meşgul eden
konusunda bir genel görüşme açılmasını arz ederiz.

Saygılarımızla.

(İlk imza sahibi)

(İmza)

Milletvekilinin Adı ve Soyadı

Seçim Çevresi

(En az 20 milletvekilinin imzası)

GEREKÇE:

95. Genel görüşme önergesi nasıl işleme alınır?

Genel evrak kaydı alan genel görüşme önergesi Kanunlar ve Kararlar Başkanlığına gönderilir. Önergenin işlemleri, Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı Denetim Bürosunca yürütülür. Anayasa ve İçtüzük hükümleri çerçevesinde incelenen önergeye (8/...) şeklinde bir esas numarası verilir. Önerge, ilk imza sahibi milletvekilinin adı ve soyadı, seçim çevresi ve taşıdığı imza sayısı ile içeriğini yansıtan özeti, esas numarası ve Başkanlığa geliş tarihi bilgileriyle gelen kâğıtlar listesine alınır.

Gelen kâğıtlar listesine alınan önerge, TBMM gündeminin “Genel Görüşme ve Meclis Araştırması Yapılmasına Dair Öngörüşmeler” kısmında Başkanlığa geliş sırasına göre yer alır.

96. Genel görüşme önergesinin öngörüşmesi nasıl yapılır?

Öngörüşme bir genel görüşme önergesi hakkında genel görüşme açılıp açılmayacağına dair yapılan görüşmedir. Genel görüşme önergesinin öngörüşmesi Genel Kurulda sırası geldiğinde ya da Danışma Kurulu veya siyasi parti grubu önerisi üzerine Genel Kurulun kararıyla belirlenen bir tarihte yapılır. Öngörüşmede yürütme, siyasi parti grupları, önergedeki birinci imza sahibi milletvekili veya onun göstereceği bir diğer imza sahibi konuşabilir. Öngörüşmede milletvekillerinin şahsı adına konuşma imkânı bulunmamaktadır.

Öngörüşmede konuşma süreleri, yürütme ve siyasi parti grupları için 20’şer dakika, önerge sahibi milletvekili için 10 dakikadır. Genel görüşme açılıp açılmamasına öngörüşme sonunda yapılan işaretle oylamayla karar verilir.

97. Genel görüşme nasıl yapılır?

Genel Kurulda yapılan öngörüşmede genel görüşme açılmasına karar verilirse, genel görüşme günü özel gündem halinde Danışma Kurulunca belirlenir. Ancak genel görüşmenin yapılacağı gün, açılmasına karar verilmesinden itibaren 48 saatten önce ve 7 tam günden sonra olamaz.

Genel görüşmede ilk söz hakkı, genel görüşme önergesindeki birinci imza sahibi veya onun göstereceği bir diğer imza sahibi milletvekiline aittir. Bunun dışında genel hükümlere göre yürütme, siyasi parti grupları ve şahsı adına iki milletvekilinin konuşma hakkı mevcuttur. Genel görüşmede konuşma süreleri, üyeler için 10’ar dakika; yürütme ve siyasi parti grupları için 20’şer dakikadır.

Genel görüşme sonrasında herhangi bir karar alınması gerekmediği için herhangi bir oylama da yapılmaz.

98. Genel görüşme önergesi nasıl geri alınır?

Genel görüşme önergesinin sahiplerince geri alınabilmesi, TBMM Başkanlığına verilecek bu yönde bir önerge ile mümkündür.

Genel görüşme önergesinde yer alan imza sahipleri imzalarını her zaman geri çekebilirler. İmzaların çekilmesi sonrası imza sayısı 20'nin altına düşerse Meclis Başkanlığı önergede yeterli imza kalmadığı gerekçesiyle önergeyi işlemden kaldırır.

a) Genel görüşme önergesinin geri alınması örneği nasıldır?

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Ülke gündemini son günlerde meşgul eden konusundaki .../.../2019 tarihli genel görüşme önergesini geri alıyoruz.

Gereğini arz ederiz.

Saygılarımızla.

(İmza)

Milletvekilinin adı ve soyadı

Seçim çevresi

(Önergedeki tüm imza sahibi milletvekilleri)

b) Genel görüşme önergesinden imza çekilmesi örneği nasıldır?

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Ülke gündemini son günlerde meşgul eden
konusundaki .../.../2019 tarihli genel görüşme önergesinden
imzamı geri çekiyorum.

Gereğini arz ederim.

Saygılarımla.

(İmza)
Milletvekilinin Adı ve Soyadı
Seçim Çevresi

C- Meclis Araştırması

99. Meclis araştırması ne demektir?

Meclis araştırması, yasama organının bir konuda bilgi edinmek için kendi içinden oluşturduğu özel bir komisyon eliyle gerçekleştirdiği bilgi edinme ve denetim çalışmasıdır.

100. Meclis araştırması önergesinin taşınması gereken şartlar nelerdir?

- Meclis araştırması açılması; siyasi parti grupları veya en az 20 milletvekili tarafından yazılı bir önergeyle istenebilir.
- Siyasi parti grubu adına verilen önergede, grup başkanı ve/veya başkanvekilinin adı, soyadı, seçim çevresi ve imzası, 20 milletvekili tarafından verilen önergede milletvekillerinin adı, soyadı, seçim çevresi ve imzaları bulunmalıdır.
- Önergenin metni 500 kelimeyi geçmemelidir. Fazla ise önergeye 500 kelimeyi aşmayacak bir özet metin eklenmelidir.
- Önergenin konusu ticari sırlara ve Devlet sırrına ilişkin olmamalıdır.
- Konusu, görülmekte olan bir davada, yargı yetkisinin kullanımı ile ilgili olmamalıdır.
- Önergede kaba ve yaralayıcı ifadeler bulunmamalıdır.
- Önerge, "TBMM Başkanlığına" hitaben yazılmalıdır.

a) Meclis araştırması önergesi örneği nasıldır?

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Yürütmenin yapmış olduğu faaliyetleri konusunda bir Meclis araştırması açılmasını arz ederiz.

Saygılarımızla.

(İlk imza sahibi)

(İmza)

Milletvekilinin Adı ve Soyadı

Seçim Çevresi

(En az 20 milletvekilinin imzası)

GEREKÇE:

101. Meclis araştırması önergesi nasıl işleme alınır?

Meclis araştırması önergesi genel evrak kaydı olarak Kanunlar ve Kararlar Başkanlığına gelir. Önergenin işlemleri, Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı Denetim Bürosunca yürütülmektedir.

Anayasa ve İçtüzük hükümleri çerçevesinde incelenen önergeye (10/...) esas numarası verilir. Önerge, ilk imza sahibi

milletvekilinin adı ve soyadı, seçim çevresi, taşıdığı imza sayısı ile içeriğini yansıtan özeti, esas numarası, Başkanlığa geliş tarihi bilgileriyle gelen kâğıtlar listesine alınır.

Gelen kâğıtlar listesine alınan önerge, TBMM gündeminin “Genel Görüşme ve Meclis Araştırması Yapılmasına Dair Öngörüşmeler” kısmında esas numarası sırasına göre yer alır.

102. Meclis araştırması komisyonu nasıl kurulur ve çalışır?

Meclis araştırması açılıp açılmayacağı hususu genel görüşme usulüne tabidir. Genel Kurulda yapılan görüşme sonunda, Meclis araştırması açılıp açılmamasına işaretle oylama yapılarak karar verilir.

Meclis araştırması açılmasına karar verilirse bir komisyon kurulur. Bu komisyonun üye sayısı, görev süresi ve gerektiğinde Ankara dışında da çalışabileceği hususları Başkanlığın önerisiyle oylanarak Genel Kurulca kararlaştırılır. Komisyonda siyasi parti grupları güçleri oranında temsil edilirler.

Meclis araştırması komisyonu bakanlıklardan, diğer kamu kurumlarından, mahalli idarelerden, üniversitelerden, kamu iktisadi teşebbüslerinden, özel kanun ile veya özel kanunun verdiği yetkiye dayanılarak kurulmuş banka ve kuruluşlardan, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarından ve kamu yararına çalışan derneklerden bilgi istemek ve buralarda inceleme yapmak, ilgililerini çağırıp bilgi almak yetkisine sahiptir.

Meclis araştırması komisyonları 3 ay görev yaparlar. Komisyona çalışmalarını tamamlayamaması halinde Genel Kurulca 1 aylık ek bir süre verilir. Komisyon, bu kesin süre sonunda da çalışmasını tamamlayamaması halinde 15 gün içinde araştırmanın tamamlanamaması nedenleri veya o ana kadar varılan sonuçları üzerinde Genel Kurulda görüşme açılır. Genel Kurul bu görüşmeyle yetinebileceği gibi yeni bir komisyon da kurabilir.

Meclis araştırması komisyonu raporunda, incelenen konunun mevcut durumu, boyutları, sorunun nedenleri ve alınması gereken önlemler tüm yönleriyle yer alır. Bastırılan rapor dağıtıldıktan sonra üzerinde genel görüşme açılır.

Genel Kurulun rapor üzerinde yapacağı genel görüşmede ilk söz hakkı, Meclis araştırması önergesindeki birinci imza sahibi veya onun göstereceği bir diğer imza sahibi milletvekiline aittir. Bunun dışında komisyon, yürütme, siyasi parti grupları ve şahsı adına iki milletvekilinin konuşma hakkı mevcuttur. Konuşma süreleri genel hükümlere tabi olup, milletvekilleri için 10'ar dakika, komisyon, yürütme ve siyasi parti grupları için 20'şer dakikadır. Komisyon raporları Tutanak Dergisine eklenmekte ve TBMM internet sitesinde yayınlanmaktadır.

Ç- Meclis Soruşturması

103. Meclis soruşturması ne demektir?

Meclis soruşturması, Cumhurbaşkanı yardımcıları veya bakanların görevleri sırasında ve görevleri ile ilgili olarak işlemiş oldukları iddia edilen suçlardan dolayı, Anayasa Mahkemesinin Yüce Divan sıfatıyla yaptığı yargılamanın başlamasını sağlayan ve bizzat yasama organı tarafından yerine getirilen hukuki süreci ifade eder.

104. Meclis soruşturması önergesinin taşınması gereken şartlar nelerdir?

Meclis soruşturması açılması TBMM üye tamsayısının salt çoğunluğunun (301) vereceği bir önerge ile istenebilir.

Meclis soruşturması önergesinde hakkında soruşturma açılması istenen Cumhurbaşkanı yardımcıları veya ilgili bakanların, görevleriyle ilgili hangi suçu işledikleri, bu suçların hangi mevzuat hükmüne aykırı olduğu, madde ve gerekçe gösterilmek suretiyle belirtilmelidir.

a) Meclis soruşturması önergesi örneği nasıldır?

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Cumhurbaşkanı yardımcısı / ... Bakanı hakkında bir Meclis soruşturması açılmasını arz ederiz.

Saygılarımızla.

(İlk imza sahibi)
(İmza)
Milletvekilinin Adı ve Soyadı
Seçim Çevresi
(En az 301 milletvekilinin imzası)

GEREKÇE:

105. Meclis soruşturması önergesinin izlediği süreç nedir?

Meclis soruşturması önergesi, gelen kâğıtlar listesine alınır ve Genel Kurulda okunur. Meclis soruşturmasının açılıp açılmamasına, TBMM Başkanlığına geliş tarihinden itibaren 1 ay içerisinde yapılacak görüşme sonucunda TBMM Genel Kurulu tarafından gizli oyla karar verilir.

Bu görüşmede ilk imza sahibi veya onun göstereceği bir diğer imza sahibi ile üç milletvekili ve hakkında Meclis soruşturması açılması istenen Cumhurbaşkanı yardımcısı veya bakanın konuşma hakkı vardır. Konuşma süreleri genel hükümlere tabi olup 10'ar dakikadır.

Meclis Soruşturma açılması için bu oylamada üye tamsayısının 3/5 (360) nitelikli çoğunluğu aranır.

106. Meclis soruşturması komisyonu nasıl kurulur ve çalışır?

Meclis soruşturması açılmasına karar verilmesi halinde, Meclisteki siyasî partilerin güçleri oranında komisyona verebilecekleri üye sayısının üç katı olarak gösterecekleri adaylar arasından her parti için ayrı ayrı ad çekme suretiyle kurulacak 15 kişilik Meclis soruşturması komisyonu oluşturulur.

Ceza Muhakemesi Kanununa göre hâkimlerin davaya bakmasına veya karara katılmasına engel oluşturacak durumlarda bulunan, önergede imzası bulunan veya bu konuda görüşünü açıklamış bulunan milletvekilleri komisyona üye olamazlar.

Meclis soruşturması komisyonu, Genel Kurul kararıyla oluşturulduktan sonra yapacağı ilk toplantıda başkan, başkanvekili, sözcü ve kâtip üye seçimini yapar.

Meclis soruşturması komisyonu, raporunu kuruluşundan itibaren 2 ay içinde verir. Soruşturmanın bitirilememesi halinde, komisyona 1 aylık yeni ve kesin bir süre verilir.

Meclis soruşturması komisyonu, üye tamsayısının salt çoğunluğu ile toplanır ve toplantıya katılanların salt çoğunluğu ile karar verir.

Komisyonun çalışmaları gizlidir. Diğer komisyonların aksine Meclis soruşturması komisyonunun toplantı ve çalışmalarına kendi üyeleri dışındaki milletvekilleri katılamazlar.

Meclis soruşturması komisyonu kamu kurum ve kuruluşları ile özel kuruluşlardan konu ile ilgili bilgi ve belgeleri isteyebilir; gerekli gördüklerine el koyabilir; yürütmenin bütün vasıtalarından faydalanabilir; soruşturmanın konusuyla ilgilileri, tanık ve bilirkişileri dinleyebilir. Komisyon, naip veya istinabe yolu ile adlî mercilerden yardım isteyebilir. Ayrıca Ceza Muhakemesi Kanununun tanıklarla, bilirkişilerle, zapt ve arama ile ilgili olarak adlî mercilere verdiği hürriyetleri kısıtlayıcı yetkilerin genel hükümler çerçevesinde kullanılmasını, gerekçesini bildirmek suretiyle görevli adlî merciden yazıyla isteyebilir.

Komisyon, hakkında Meclis soruşturması açılması istenilen Cumhurbaşkanı yardımcısı veya bakanın savunmasını alır. Bununla ilgili olarak talep edeceği belgeleri temin ettirir.

Komisyon, gerektiğinde alt komisyonlar kurarak Ankara dışında çalışma kararı alabilir.

107. Meclis soruşturması komisyonu raporu nasıl görüşülür ve hukuki sonucu nedir?

Meclis soruşturması komisyonu raporu, Başkanlığa verildiği tarihten itibaren 10 gün içinde bastırılarak hakkında soruşturma açılması istenen Cumhurbaşkanı yardımcısı veya bakana derhal gönderilir ve TBMM üyelerine dağıtılır. Rapor, üyelere dağıtımından itibaren 10 gün içinde görüşülür.

Meclis soruşturması komisyonu tarafından hazırlanan rapor Yüce Divana sevk veya sevk etmeme şeklinde ortaya çıkabilir.

Komisyonun Yüce Divana sevk yönündeki raporları ile Genel Kurulun Yüce Divana sevk kararlarında hangi ceza hükmüne dayanıldığı belirtilir.

Komisyonun Yüce Divana sevk etmeme yönündeki raporlarının reddi, ancak, Yüce Divana sevke dair verilen ve sevk kararının hangi ceza hükmüne dayanıldığını gösteren bir önerenin kabulüyle mümkün olur.

Meclis soruşturması komisyonu raporunun görüşmesinde, komisyona, şahısları adına altı milletvekiline ve o sırada görevde bulunsun veya bulunmasın hakkında soruşturma açılması istenen Cumhurbaşkanı yardımcısı veya bakana söz verilir. Son söz, hakkında soruşturma açılması istenen Cumhurbaşkanı yardımcısı veya bakana aittir ve süresi sınırlandırılmaz. TBMM İçtüzüğü raporun görüşülmesi sırasında kimlerin söz talebinde bulunacağını belirtmiş olmakla birlikte siyasi parti grupları ile yürütmeye söz hakkı tanımamıştır. Siyasi parti grupları açısından bu durum İçtüzükteki yasaklamanın bir sonucudur. Meclisteki siyasi parti gruplarında Meclis Soruşturması ile ilgili görüşme yapılamaz ve karar alınamaz.

Görüşmeler tamamlandıktan sonra komisyon raporu Genel Kurulca gizli oyla karara bağlanır. Bu oylamada üye tamsayısının 2/3 (400) çoğunluğunun gizli oyuyla karar verilmektedir.

TBMM’ce Yüce Divana sevk kararı alınırsa dosya, en geç 7 gün içinde Başkanlıkça dizi pusulasına bağlanarak Anayasa Mahkemesi Başkanlığına gönderilir.

TBMM’nin Yüce Divana sevk kararı kesindir.

Görevde bulunan Cumhurbaşkanı yardımcısı veya bakanın Yüce Divana sevk kararı ile birlikte görevi resen sona ermez.

Buna karşılık Yüce Divanda seçilmeye engel bir suçtan mahkûm olan Cumhurbaşkanı yardımcısı veya bakanın görevi sona ermektedir.

D- Cumhurbaşkanının Cezai Sorumluluğu

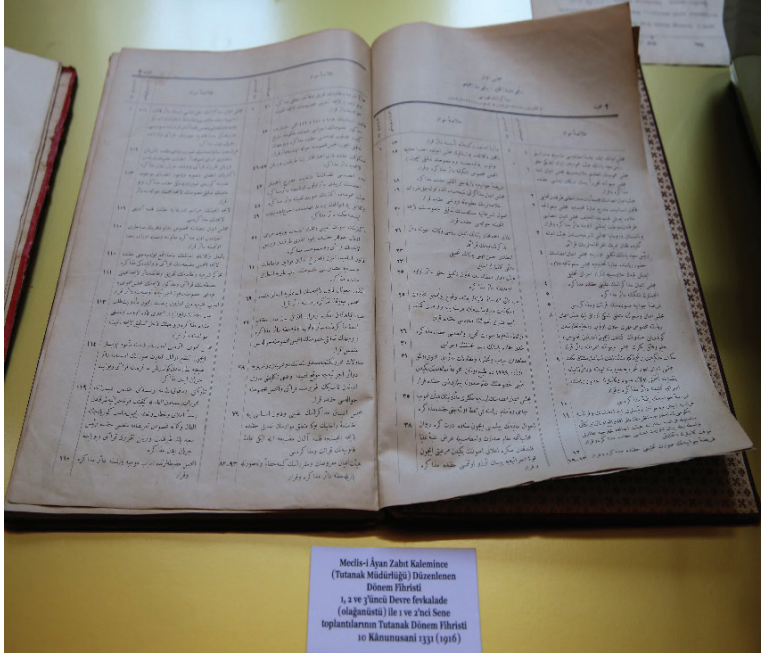
108. Cumhurbaşkanının cezai sorumluluğuna ilişkin usul ve esaslar nelerdir?

Cumhurbaşkanı hakkında bir suç işlediği iddiasıyla soruşturma açılabilir. Bu soruşturmanın kapsamına Cumhurbaşkanı yardımcıları ve bakanların görevleriyle ilgili suç isnatları hakkında işletilen Meclis soruşturması usulünden farklı olarak Cumhurbaşkanı hakkındaki her türlü suç isnadı girmektedir. Cumhurbaşkanı hakkında soruşturma açılmasında Meclis soruşturması açılmasındaki hükümler uygulanır.

Cumhurbaşkanının görevde bulunduğu sürede işlediği iddia olunan suçlar için görevi bittikten sonra da aynı soruşturma usulü tatbik edilir.

Hakkında soruşturma açılmasına karar verilen Cumhurbaşkanı seçim kararı alamaz. Yüce Divanda seçilmeye engel bir suçtan mahkûm olan Cumhurbaşkanının görevi sona erer.

6. BÖLÜM TBMM'DE YAPILAN SEÇİMLER, TUTANAKLAR VE PARLAMENTER DİPLOMASI

A- TBMM'de Yapılan Seçimler

109. TBMM'nin yaptığı seçimler nelerdir?

TBMM tarafından yapılan seçimler iki kısma ayrılabilir. Bu seçimlerin bir kısmı TBMM Başkanlık Divanı ve komisyonlara üye seçiminde olduğu gibi Meclis içindeki kurumlara yapılan seçimlerdir. Söz konusu seçimlerin nasıl gerçekleştirildiği "Yasamayla İlgili Temel Kurumlar" bölümünde açıklanmıştır.

Bunların dışında TBMM'de Hâkimler ve Savcılar Kurulu, Sayıştay, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu, Kişisel Verileri Koruma Kurulu, Anayasa Mahkemesi üyelikleri, Kamu Başdenetçisi ve kamu denetçileri için seçim yapılmaktadır.

110. Hâkimler ve Savcılar Kuruluna üye nasıl seçilir?

Hâkimler ve Savcılar Kurulu 13 üyeden oluşur.

Kurulun üç üyesi Yargıtay üyeleri, bir üyesi Danıştay üyeleri, üç üyesi nitelikleri kanunda belirtilen yükseköğretim kurumlarının hukuk dallarında görev yapan öğretim üyeleri ile avukatlar arasından Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından seçilir.

Öğretim üyeleri ile avukatlar arasından seçilen üyelerden, en az birinin öğretim üyesi ve en az birinin de avukat olması zorunludur. Kurulun Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından seçilecek üyeliklerine ilişkin başvurular, Meclis Başkanlığına yapılır. Başkanlık, başvuruları Anayasa ve Adalet Komisyonları Üyelerinden Kurulu Karma Komisyona gönderir. Komisyon her bir üyelik için üç adayı, üye tamsayısının üçte iki çoğunluğuyla belirler. Birinci oylamada aday belirleme işleminin sonuçlandırılmaması halinde ikinci oylamada üye tamsayısının beşte üç çoğunluğu aranır. Bu oylamada da aday belirlenmediği takdirde, her bir üyelik için en çok oyu alan iki aday arasında ad çekme usulü ile aday belirleme işlemi tamamlanır. Türkiye Büyük Millet Meclisi, Komisyon tarafından belirlenen adaylar arasından, her bir üye için ayrı ayrı gizli oyla seçim yapar. Birinci oylamada üye tamsayısının üçte iki çoğunluğu; bu oylamada seçimin sonuçlandırılmaması halinde, ikinci oylamada üye tamsayısının beşte üç çoğunluğu aranır. İkinci oylamada da üye seçilemediği takdirde en çok oyu alan iki aday arasında ad çekme usulü ile üye seçimi tamamlanır.

111. Anayasa Mahkemesine üye nasıl seçilir?

Anayasa Mahkemesi üyelerinin seçimi Anayasa ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanunda düzenlenmiştir. 15 üyeden oluşan Anayasa Mahkemesinin

3 üyesi TBMM tarafından seçilir. TBMM 2 üyeyi Sayıştay Genel Kurulunun kendi başkan ve üyeleri arasından, her boş yer için gösterecekleri 3'er aday içinden, 1 üyeyi ise baro başkanlarının serbest avukatlar arasından gösterecekleri 3 aday içinden gizli oylama ile seçer. Bu seçimde her üyelik için ilk oylamada üye tamsayısının 2/3'ü (400) ve ikinci oylamada üye tamsayısının salt çoğunluğu (301) aranır. İkinci oylamada salt çoğunluk sağlanamazsa bu oylamada en çok oy alan iki aday için üçüncü oylama yapılır. Bu oylamada en çok oy alan aday üye seçilmiş olur.

112. Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) üyeleri nasıl seçilir?

RTÜK üyelerinin seçimi Anayasa ve 6112 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanunda düzenlenmiştir. RTÜK, TBMM tarafından seçilen 9 üyeden oluşur. RTÜK üyelerinin görev süresi 6 yıldır. Üyelerin görev sürelerinin bitiminden 2 ay önce; üyeliklerde herhangi bir sebeple boşalma olması hâlinde, boşalma tarihinden veya boşalma tarihinde TBMM tatilde ise tatilin bitiminden itibaren 1 ay içinde aynı usulle seçim yapılır.

Bu seçimlerde, boşalan üyeliklerin siyasî parti gruplarına dağılımı, ilk seçimde siyasî parti grupları kontenjanından seçilen üye sayısı ve siyasî parti gruplarının hâlihazırdaki oranı dikkate alınmak suretiyle yapılır. Üyeliklerdeki boşalma sebebiyle yapılan seçimlerde seçilen üyeler, yerlerine seçildikleri üyelerin görev süresini tamamlar. Seçim için, siyasî parti gruplarının üye sayısı oranında belirlenecek üye sayısının ikişer katı aday gösterilir ve Üst Kurul üyeleri bu adaylar arasından her siyasî parti grubuna düşen üye sayısı esas alınmak suretiyle TBMM Genel Kurulunca seçilir. Üst Kurul üyelerinin seçimi, adayların belirlenerek ilânından sonra 10 gün içinde yapılır.

113. Sayıştay Başkanı ve üyeleri nasıl seçilir?

Sayıştay Başkan ve üyelerinin seçimi 6085 sayılı Sayıştay Kanununda düzenlenmiştir.

Sayıştay Başkanlığı ve Sayıştay üyeliği seçimleri için gerekli değerlendirmeleri yapmak ve aday belirlemek üzere “Sayıştay Başkanı ve Üyeleri Ön Seçim Geçici Komisyonu” kurulur. Ön Seçim Geçici Komisyonu, Plan ve Bütçe Komisyonu üyeleri arasından belirlenen on beş kişiden oluşur. Plan ve Bütçe Komisyonu Başkanı, kendi siyasi parti grubunun kontenjanından Ön Seçim Geçici Komisyonuna katılır ve başkanlık eder. Ön Seçim Geçici Komisyonu salt çoğunluk ile toplanır. Ön Seçim Geçici Komisyonunda aday seçimleri gizli oyla yapılır. Aday seçilebilmek için ilk turda üye tamsayısının salt çoğunluğu, ikinci turda oylamaya katılanların salt çoğunluğu aranır. İlk iki oylamada sonuç alınmadığı takdirde, üçüncü oylamada geçerli oyların en yükseğini alanlar seçilmiş sayılır. Adayların belirlenmesi sırasında oylarda eşitlik olması halinde, eşit oy alanlar arasında yeniden oylama yapılır. Ön Seçim Geçici Komisyonu tarafından boş üyelik sayısının iki katı olarak belirlenen adayların isimleri, TBMM Genel Kuruluna sunulur. TBMM Genel Kurulunda Sayıştay Başkanı ve üyesi seçilebilmek için Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının dörtte birinin bir fazlasından az olmamak kaydıyla, toplantıya katılanların salt çoğunluğunun oyu aranır. Genel Kuruldaki oylamalarda adayların adlarının karşısındaki özel yer işaretlenmek suretiyle gizli oylama yapılır. Seçilecek üyelerin sayısından fazla verilen oylar geçersiz sayılır.

114. Kamu Başdenetçisi ve kamu denetçileri nasıl seçilir?

Kamu Başdenetçisi ve 5 denetçi için, 6328 sayılı Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu gereğince TBMM’de seçim yapılır. Başdenetçi veya denetçilerden birinin görev süresinin bitmesinden 90 gün önce, bu görevlerin herhangi bir sebeple sona ermesi hâlinde ise sona erme tarihinden itibaren 15 gün içinde durum, Kurum tarafından TBMM Başkanlığına bildirilir. Başkanlık tarafından ilân edilen başvuru süresi içinde, koşulları taşıyanlardan Başdenetçi veya denetçi aday adayı olmak isteyenler TBMM Başkanlığına başvuruda bulunurlar.

Başdenetçi seçimine ilişkin Dilekçe Komisyonu ile İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu üyelerinden oluşan Karma Komisyon,

başvuruda bulunan aday adayları arasından 3 adayı, başvuru süresinin bittiği tarihten itibaren 15 gün içinde belirleyerek Genel Kurula sunulmak üzere TBMM Başkanlığına bildirir. Genel Kurul, bildirim tarihinden itibaren 15 gün içinde, Başdenetçi seçimlerine başlar. Başdenetçi gizli oyla seçilir. Başdenetçi, üye tamsayısının 2/3 çoğunluğu (400) ile seçilir. Birinci oylamada bu çoğunluk sağlanamadığı takdirde ikinci oylamaya geçilir. İkinci oylamada da üye tamsayısının 2/3 çoğunluğunun oyu aranır. Bu oylamada üye tamsayısının 2/3 çoğunluğu sağlanamadığı takdirde üçüncü oylamaya geçilir ve üye tamsayısının salt çoğunluğunun (301) oyunu alan aday seçilmiş sayılır. Üçüncü oylamada üye tamsayısının salt çoğunluğu sağlanamazsa, bu oylamada en çok oy alan iki aday için dördüncü oylama yapılır. Dördüncü oylamada karar yeter sayısı olmak şartıyla en fazla oy alan aday seçilmiş olur. Seçilen Kamu Başdenetçisi Genel Kurulda yemin eder.

Kamu denetçilerinin seçimi ise Karma Komisyonda gerçekleştirilir. Denetçi seçimine ilişkin Karma Komisyon tarafından oluşturulacak alt komisyon, başvuruda bulunan aday adayları arasından, seçilecek denetçi sayısının 3 katı kadar adayı, başvuru süresinin bittiği tarihten itibaren 15 gün içinde belirler ve Karma Komisyona sunar. Karma Komisyon sonraki 15 gün içinde denetçi seçimlerini yapar. Denetçiler, üye tamsayısının 2/3 çoğunluğu ile seçilir. Birinci oylamada bu çoğunluk sağlanamadığı takdirde ikinci oylamaya geçilir. İkinci oylamada da üye tamsayısının 2/3 çoğunluğunun oyu aranır. Bu oylamada üye tamsayısının 2/3 çoğunluğu sağlanamadığı takdirde üçüncü oylamaya geçilir ve üye tamsayısının salt çoğunluğunun oyunu alan aday seçilmiş olur. Üçüncü oylamada üye tamsayısının salt çoğunluğu sağlanamadığı takdirde en çok oy alan adaylardan, seçilecek aday sayısının iki katı kadar aday ile seçime gidilir. Dördüncü oylamada karar yeter sayısı olmak şartıyla en fazla oy alan aday seçilmiş olur. Seçilen Kamu Denetçileri Karma Komisyonda yemin eder.

115. Kişisel Verileri Koruma Kurulu üyeleri nasıl seçilir?

6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanununa göre 9 üyeden oluşan Kişisel Verileri Koruma Kurulunun 5 üyesi TBMM tarafından seçilir. Seçim için siyasi parti grupları, milletvekili sayıları oranında belirlenen kendilerine düşen üye sayısının ikişer katı aday gösterirler. Kurul üyeleri bu adaylar arasından her siyasi parti grubuna düşen üye sayısına göre TBMM Genel Kurulunca seçilir. Kurul üyelerinin seçimi, adayların belirlenerek ilanından sonra on gün içinde yapılır. Siyasi parti grupları tarafından gösterilen adaylar için birleşik oy pusulası düzenlenir ve adayların adlarının karşısındaki yer işaretlenmek suretiyle oy kullanılır. Siyasi parti gruplarının belirlenen kontenjanlarından Kurula seçilecek üyelerin sayısından fazla verilen oylar geçersiz sayılır. Karar yeter sayısı olmak şartıyla seçimde en çok oyu alan boş üyelik sayısı kadar aday seçilmiş olur. Üyelerin görev sürelerinin bitiminden iki ay önce; üyeliklerde herhangi bir sebeple boşalma olması hâlinde, boşalma tarihinden veya boşalma tarihinde TBMM tatilde ise tatilin bitiminden itibaren bir ay içinde aynı usulle seçim yapılır.

Bu seçimlerde, boşalan üyeliklerin siyasi parti gruplarına dağılımı, ilk seçimde siyasi parti grupları kontenjanından seçilen üye sayısı ve siyasi parti gruplarının hâlihazırdaki oranı dikkate alınmak suretiyle yapılır. Kurul üyelerinin görev süresi dört yıldır. Süresi biten üye yeniden seçilebilir. Görev süresi dolmadan herhangi bir sebeple görevi sona eren üyenin yerine seçilen kişi, yerine seçildiği üyenin kalan süresini tamamlar.

B- Tutanaklar

116. Tutanak nedir ve nasıl tutulur?

Genel Kurul ve komisyon görüşmeleri sırasında yapılan konuşmaların bire bir yazıya dökülmüş hâline tutanak denir.

Genel Kurul ve komisyonlarda görevli stenograflarca, görüşmelere katılan milletvekillerinin kürsüden yaptıkları

konuşmalar ve yerlerinden söyledikleri sözler not edilir. Tutanak yazılırken, stenografların tuttukları steno notları ve elektronik kayıt cihazıyla tespit edilen ses kayıtları esas alınır ve yazıya dökülerek tam tutanak hâline getirilir.

117. Tutanakta düzeltme nasıl yapılır?

Tutanakta düzeltme İçtüzüğü'nün 58 ve 155. maddelerine göre yapılır. Ancak üzerinde düzeltilme yapılmak istenilen ifadeler tutanaktan çıkartılmaz; önceki ifade tutanakta yerinde kalmakla birlikte düzeltilen ifadeler de tutanağa not olarak geçirilir.

İçtüzüğü'nün 58. maddesine göre, bir milletvekili veya bakan, kendisine ait olup geçen birleşim tutanağında yer alan bir açıklamasının düzeltilmesi için yazılı başvuru yapabilir.

İçtüzüğü'nün 155. maddesine göre ise tutanağın bastırılıp dağıtılmasından başlayarak, 15 gün içerisinde, üyeler gereken düzeltmelerin yapılması için Başkanlığa başvurabilirler.

C- Parlamenter Diplomasi

118. Parlamenter diplomasi nedir?

Günümüzde uluslararası ilişkiler ve gelişmelerin yoğunluğu ve boyutunun giderek farklılaşması, demokratik hukuk devletlerini; diplomasinin sadece geleneksel yöntemlerle ve aktörlerle sürdürülmesi anlayışını terk etmeye sevk etmiş ve uluslararası kamuoyundaki dinamiklerin doğru anlaşılması, kamuoyunu oluşturan aktörlerin ilişki ve etkileşimlerinin güçlendirilmesi amacıyla farklı bir yaklaşım geliştirmeye yöneltmiştir. Bu bağlamda, uluslararası ilişkilerde parlamenter süreç ve metotlar daha etkin bir şekilde devreye sokulmuştur. Meclisler ve milletvekillerinin aktör olarak yer aldıkları söz konusu süreç ve metotları içeren diplomatik faaliyetler, parlamenter diplomasi olarak adlandırılmaktadır. Çağımızda parlamenter diplomasi yumuşak güç araçlarından biri olarak yoğun biçimde kullanılmaya başlanmıştır.

Parlamber diplomaside taraflardan birinin parlamento olması yeterlidir. Bu kapsamda; parlamber asambleler, karma parlamento komisyonları ve parlamberler arası dostluk grupları çerçevesindeki faaliyetler; andlaşmaların uygun bulunması, yurt dışına asker gönderme ve yabancı askerî kuvvetlerin Türkiye’de konuşlanmasına karar verme; başta Dışışleri Komisyonu, Avrupa Birliği Uyum Komisyonu, Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu ve İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu olmak üzere komisyonların dış ilişkileri; Genel Kurulda dış politikayla ilgili yapılan görüşmeler ve başka ülkelerdeki parlamber seçim izleme faaliyetleri parlamber diplomasinin araçlarındandır.

119. TBMM’nin dış ilişkiler faaliyetleri nelerdir?

TBMM’nin dış ilişkileri 28.03.1990 tarihli ve 3620 sayılı TBMM’nin Dış İlişkilerinin Düzenlenmesi Hakkında Kanun çerçevesinde yürütölmektedir.

TBMM’nin dış ilişkilerine yönelik başlıca faaliyetleri şunlardır,

- Türkiye Cumhuriyetinin üye olduğu milletlerarası kuruluşlardan, üye ülke parlamberlerinin temsil edildiği organlar çerçevesinde yürütölen ilişkiler,
- Türkiye Cumhuriyeti ile bünyesinde parlamberlerden müteşekkil bir organ bulunan milletlerarası bir kuruluş arasında mevcut bir anlaşma gereği tesis edilmiş veya edilecek karma parlamento komisyonları çerçevesindeki ilişkiler,
- Milletlerarası bir anlaşma ile veya böyle bir anlaşma olmaksızın kurulmuş veya kurulacak parlamento birlikleri çerçevesindeki ilişkiler,
- Yabancı devlet parlamberlerinin bir veya birkaçı ile karşılıklılık ilkesine göre kurulacak dostluk grupları ile yürütölen ilişkiler,
- Yabancı devlet parlamberleri ile karşılıklı resmî ziyaretler,

- Yabancı parlamentolar, yürütmeler, milletlerarası kurum, kurul veya kuruluşların parlamento üyelerinin iştirakiyle düzenleyecekleri milletlerarası toplantılar ile bunlardan TBMM’ce düzenlenecek toplantılar,
- Türkiye’nin dış politikasını ilgilendiren konularda yabancı ülkelere gönderilecek özel parlamento heyetlerinin faaliyetleri.

120. TBMM’nin dış ilişkilerinde TBMM Başkanının rolü nedir?

Parlamente diplomasi en üst seviyede, meclis başkanları tarafından icra edilmektedir. Bu bağlamda, TBMM’yi en üst düzeyde temsil eden TBMM Başkanının, muhatapları ile gerçekleştirdiği görüşmeler, kabul ettiği yabancı heyetler, katıldığı uluslararası toplantılar, yabancı ülkeler nezdinde yaptığı temas ve ziyaretler, parlamente diplomasiinin en önemli ayağını oluşturmaktadır.

TBMM Başkanı, muhatapları olan diğer parlamento başkanlarının yanı sıra, ülkemizi ziyaret eden cumhurbaşkanları ile de görüşmekte, ayrıca Cumhurbaşkanı yardımcılarını, büyükelçiler ve diğer yabancı münferit heyetleri de kabul etmektedir.

TBMM başkanları, uluslararası meseleler ve gelişmeler hakkında mesajlar yayımlamakta ve basında da geniş yer bulan önemli açıklamalar da yapmaktadırlar.

TBMM Başkanı çeşitli uluslararası kuruluşlar bünyesinde oluşturulan ve parlamento başkanlarından oluşan konferans ve platformlara da katılmaktadır. Son dönemde bu konferanslar kurumsallaşma yönünde önemli mesafeler kat etmiş ve parlamente diplomasiinin önemli araçlarından biri hâline gelmiştir.

TBMM Başkanının katıldığı parlamento başkanlarından oluşan konferans ve platformlar şunlardır,

- Avrupa Birliği Parlamento Başkanları Konferansı
- Avrupa Konseyi Parlamento Başkanları Konferansı

- G20 Parlamento Başkanları İstişare Toplantısı
- MİKTA (Meksika, Endonezya, Güney Kore, Türkiye ve Avustralya İstişare ve Eşgüdüm Platformu) Parlamento Başkanları Toplantısı
- Güneydoğu Avrupa Ülkeleri İş Birliği Süreci Parlamenter Asamblesi Genel Kurulu
- İslam İş Birliği Teşkilatı Parlamento Birliği Konferansı
- Parlamentolar Arası Birlik Parlamento Başkanları Konferansı
- Türk Dili Konuşan Ülkeler Parlamenter Asamblesi Genel Kurulu

TBMM başkanları ayrıca; Asya Parlamenter Asamblesi, Akdeniz Parlamenter Asamblesi, Akdeniz İçin Birlik Parlamenter Asamblesi, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı Parlamenter Asamblesi, Güneydoğu Avrupa Ülkeleri İşbirliği Süreci Parlamenter Asamblesi, İslam İşbirliği Teşkilatı Parlamenter Asamblesi, Karadeniz Ekonomik İş Birliği Parlamenter Asamblesi, NATO Parlamenter Asamblesi, Parlamentolar Arası Birlik, Türk Dili Konuşan Ülkeler Parlamenter Asamblesi, Türkiye Avrupa Birliği Karma Parlamento Komisyonu gibi parlamenter asambleler ve uluslararası kuruluşların TBMM'nin ev sahipliğini yaptığı genel kurullarında ya da TBMM'nin dönem başkanlığı esnasındaki toplantılarında ev sahipliği yapmakta ve toplantılarına başkanlık etmekte ve konuşmalar gerçekleştirmektedir.

121. Parlamenter asamble nedir, parlamenter asambleye nasıl üye olunur ve TBMM hangi parlamenter asamblelere üyedir?

Parlamenter asambleler, uluslararası alanda kendilerine özgü kuruluşlardır. Bu kuruluşların ayırt edici yanlarından biri, ulusal parlamentolardan gelen delegasyonlardan oluşmaları, diğeri ise bu delegasyonların aynı zamanda kendi yasama meclislerinin üyesi olmalarıdır. Bu kuruluşların mevcudiyetleri, işleyişleri ve organları kendi iç tüzüklerinde belirtilmiştir.

Parlamentar Asamble Türkiye Delegasyonları, Türkiye Cumhuriyeti'nin üye olduğu milletlerarası kuruluşlardan, üye ülke parlamentolarının temsil edildiği organlar ve milletlerarası bir anlaşma ile veya böyle bir anlaşma olmaksızın kurulmuş veya kurulacak parlamento birlikleri çerçevesinde görev yapmaktadırlar. TBMM'nin bir parlamenter asambleye üyeliği, TBMM Başkanının önerisi üzerine Genel Kurulca alınan kararlarla gerçekleşir.

TBMM'yi temsil edecek parlamenter sayısı, ilgili asamblenin kurucu anlaşmasında ve/veya iç tüzüğünde belirtilmektedir. Uluslararası parlamenter asamblelerde, TBMM'yi temsil edecek milletvekilleri TBMM'nin Dış İlişkilerinin Düzenlenmesi Hakkında Kanuna ve üyesi olduğu siyasi parti grubunun iç yönetmeliği hükümlerine göre aday gösterilirler. Bu bağlamda parlamenter asamble Türkiye delegasyonlarında yer alacak milletvekilleri sayılarının dağılımı, siyasi parti gruplarının güçleri oranında temsiline imkân tanıyacak şekilde belirlenir. Siyasi parti gruplarının adayları, TBMM Başkanlığınca Genel Kurulun bilgisine sunulmakla seçilmiş sayılır.

Parlamentar asamble Türkiye Delegasyonlarının görev süreleri TBMM'nin devre olarak kabul edilen Başkanlık Divanı görev süresidir. Birinci ve ikinci devre ikişer yıllık süreyi kapsar.

Parlamentar asambleler yılda en az bir defa genel kurul hâlinde, bir defa da komiteler olarak toplanır. Asamblelerde bunlara ilave toplantılar da yapılabilmektedir.

TBMM'den uluslararası toplantılara katılacak olan milletvekillerinin Fransızca veya İngilizceyi veyahut gitmeleri bahis konusu olan toplantıda kullanılacak dillerden birini iyi düzeyde bilmeleri gerekmektedir.

TBMM'nin üye olduğu parlamenter asambleler,

- Akdeniz İçin Birlik Parlamenter Asamblesi (AİBPA), Avrupa Parlamentosu, AB ülkeleri, AB üyesi olmayan bazı Avrupa ülkeleri ve 11 Akdeniz ülkesinden toplam 280 parlamenterden oluşur. TBMM 7 üye ile temsil edilmektedir. Genel Kurulu yılda bir defa toplanmaktadır.

- Akdeniz Parlamenter Asamblesi (AKDENİZPA), 26 ülkeden 130 parlamenterden oluşur. TBMM 5 üye ile temsil edilmektedir. Genel Kurulu her yıl bir defa farklı ülkede toplanmaktadır.
- Asya Parlamentoları Asamblesi (APA), 42 ülkeden 206 parlamenterden oluşur. TBMM 5 üye ile temsil edilmektedir. Genel Kurulu her yıl bir defa farklı ülkede toplanmaktadır.
- Avrupa Güvenlik ve İş Birliği Teşkilatı Parlamenter Asamblesi (AGİTPA), 56 ülkeden 323 parlamenterden oluşur. TBMM 8 üye ile temsil edilmektedir. Kış Genel Kurulu Viyana'da Yaz Genel Kurulu ve Sonbahar Toplantısı ise farklı ülkelerde toplanmaktadır.
- Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi (AKPM), 47 ülkeden 318 parlamenterden oluşur. TBMM 18 üye ile temsil edilmektedir. Genel Kurulu yılda dört defa Fransa'nın Strazburg şehrinde toplanmaktadır.
- Ekonomik İş Birliği Teşkilatı Parlamenter Asamblesi (EİTPA), 6 ülkeden 30 parlamenterden oluşur. TBMM 5 üye ile temsil edilmektedir. Genel Konferansın her yıl bir defa farklı ülkede toplanması öngörülmekle birlikte henüz bir toplantı gerçekleştirilmemiştir.
- Güneydoğu Avrupa İş Birliği Süreci Parlamenter Asamblesi (GDAÜPA), 13 ülkeden 78 parlamenterden oluşur. TBMM 6 üye ile temsil edilmektedir. Genel Kurulu her yıl bir defa farklı ülkede toplanmaktadır.
- İslam İş Birliği Teşkilatı Parlamento Birliği (İSİPAB), 54 ülkeden 270 parlamenterden oluşur. TBMM 5 üye ile temsil edilmektedir. Genel Kurulu yılda bir defa farklı ülkede yapılmaktadır.
- Karadeniz Ekonomik İş Birliği Parlamenter Asamblesi (KEİPA), 12 ülkeden 76 parlamenterden oluşur. TBMM 9 üye ile temsil edilmektedir. Genel Kurulu yılda iki defa farklı ülkede toplanmaktadır.

- NATO Parlamenter Asamblesi (NATOPA), 29 ülkeden 266 parlamenterden oluşur. TBMM 18 üye ile temsil edilmektedir. Genel Kurulu yılda iki defa farklı ülkelerde toplanmaktadır.
- Parlamentolar Arası Birlik (PAB), 178 ülkeden 1434 parlamenterden oluşur. TBMM 8 üye ile temsil edilmektedir. Genel Kurul her yıl iki defa; sonbaharda Cenevre’de, ilkbaharda ise farklı ülkelerde toplanmaktadır.
- Türk Dili Konuşan Ülkeler Parlamenter Asamblesi (TÜRKPA), 4 ülkeden 36 parlamenterden oluşur. TBMM 9 üye ile temsil edilmektedir. Genel Kurulu her yıl bir defa farklı ülkede toplanmaktadır.

122. Türkiye Avrupa Birliği Karma Parlamento Komisyonu nedir ve bu Komisyona nasıl üye olunur?

Ülkemiz, 1958 yılında kurulan Avrupa Ekonomik Topluluğu’na tam üye olmak üzere Temmuz 1959’da başvurmuştur. Anılan dönemde, tam üyelik koşulları gerçekleşinceye kadar geçerli olacak bir ortaklık anlaşması imzalanması önerilmiş ve 12 Eylül 1963 tarihinde Ankara Anlaşması imzalanmıştır.

Ankara Anlaşması’nın 27’nci maddesi uyarınca, 27 Temmuz 1965 tarihli Türkiye-Avrupa Ekonomik Topluluğu Ortaklık Konseyi kararına dayanılarak Türkiye-Avrupa Birliği (AB) Karma Parlamento Komisyonu (KPK) kurulmuştur. Türkiye-AB KPK’nın görevi, Türkiye’nin AB’ye katılım süreci ile ilgili konuları ele almak ve TBMM ve Avrupa Parlamentosu (AP) arasındaki ilişkileri güçlendirmektir.

Komisyon üyeliği için AB Uyum Komisyonu üyeliği şartı aranmaktadır. Türkiye-AB KPK, AP ve TBMM’den 25’er parlamenterden oluşur. Türkiye-AB KPK’nın TBMM üyeleri ile AP üyelerinin ayrı ayrı kendi aralarında seçtiği birer eş başkan başkanlık eder. Yılda üç defa TBMM’nin ve AP’nin ev sahipliğinde dönüşümlü olarak toplanmaktadır. Türkiye-AB KPK hem TBMM kanadı hem de AP kanadı üyelerinin çoğunluğunun oyu ile tavsiye kararları alabilir, bu kararları AP, TBMM, Avrupa Komisyonu ve AB Konseyine sunabilir. Komisyonun resmî dilleri AP resmî dilleri ve Türkçedir.

123. Parlamentolar arası dostluk grupları nelerdir?

Parlamentolar arası ilişki ve iş birliğinin geliştirilmesini sağlayan araçlardan biri de parlamentolar arası dostluk gruplarıdır.

Parlamentolar arası dostluk grupları;

- 1) Ülkeler ve parlamentolar arası yakınlaşma ve iş birliğinin geliştirilmesi,
- 2) İş birliği ve ülkelerin tanıtımı için karşılıklı resmî ziyaretlerin gerçekleştirilmesi,
- 3) Karşılıklı görüş alışverişinde bulunulması,
- 4) Ülkeler arası dostluğun geliştirilmesine katkı sağlanması, amacıyla kurulur.

Parlamentolar arası dostluk grupları, yürütmenin görüşü alındıktan sonra TBMM kararı ile kurulur ve TBMM'nin bütün üyelerine açıktır. Bir parlamentolar arası dostluk grubu, asgari 10 milletvekilinin başvurusu üzerine kurulur.

Parlamentolar arası dostluk grupları tüzüklerini kendileri yaparlar. Parlamentolar arası dostluk grubu tüzükleri;

- 1) Parlamentolar arası dostluk grubu yönetim kurulunda ve yurt dışına gönderilen temsil heyetlerinde siyasi partilerin adaletli bir şekilde yer almasını,
- 2) Bir milletvekilinin birden fazla parlamentolar arası dostluk grubu yönetim kurulunda yer almamasını,
- 3) Yurt dışına gönderilen temsil heyetlerinin sadece yönetim kurulu üyeleriyle sınırlandırmayacak hükümlerin öngörülmesini

sağlayacak şekilde düzenlenir.

Parlamentolar arası dostluk gruplarının yurt dışı temasları TBMM Başkanının oluruyla ve mütekabiliyet esaslarına göre düzenlenir ve yürütülür.

Parlamentolar arası dostluk grubu faaliyeti kapsamında yurt dışına giden milletvekillerinde yabancı dil şartı aranmaz.

DİZİN

A

- Açık Oylama 78, 79
Adalet Bakanlığı 27
Adalet Komisyonu 26, 27, 28, 48, 112
Akdeniz için Birlik Parlamenter Asamblesi 120, 121
Akdeniz Parlamenter Asamblesi 120, 122
Alt Bent 43, 67
Alt Komisyon 35, 53, 55, 64, 66, 67, 108, 115
Anayasa 17, 19, 20, 22, 23, 24, 25, 27, 29, 35, 47, 48, 49, 50, 54, 57, 70, 76, 78, 81, 82, 85, 92, 98, 113
Anayasa Değişiklikleri 22, 78, 81
Anayasa Komisyonu 26, 27, 28, 48, 112
Anayasa Mahkemesi 19, 21, 22, 23, 70, 105, 109, 112
Araştırma ve İnceleme Bürosu 47
Ara Verme 30
Asya Parlamentoları Asamblesi 122
Avrupa Birliği (AB) Uyum Komisyonu 20, 49, 50, 55, 56, 64, 118
Avrupa Güvenlik ve İş Birliği Teşkilatı Parlamenter Asamblesi 122
Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi 122

B

- Bağımsız Milletvekili 50, 70, 76
Başkanlık Divanı 20, 23, 26, 28, 36, 37, 50, 70, 84, 85, 95
Başkanvekilleri 22, 36, 37, 39, 96

- Bayındırlık, İmar, Ulaştırma ve Turizm Komisyonu 48
Bent 43, 47, 67
Birleşik Oy Pusulası 50, 116
Birleşim 26, 31, 32, 33, 36, 39, 65, 69, 71, 72, 83, 84, 85, 94, 117
Bütçe Kanun Teklifi 17, 35, 42, 87, 88

C

- Çekimser 32, 65, 68, 79
Çerçeve Kanun 41, 43
Çevre Komisyonu 48
Cumhurbaşkanı 15, 16, 17, 18, 24, 25, 30, 34, 40, 41, 42, 61, 66, 67, 81, 82, 85, 87, 88, 89, 110
Cumhurbaşkanı Yardımcısı 25, 61, 83, 91, 94, 107, 108, 109
Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi 16, 35

D

- Daimi Komisyonlar 36, 48, 49
Danışma Kurulu 20, 30, 31, 34, 36, 37, 38, 49, 55, 56, 58, 61, 69, 70, 71, 78, 80, 84, 85, 95, 99
Değişiklik Önergesi 62, 63, 75, 77, 80
Denetim Bürosu 92, 98, 103
Denetim Komisyonları 36, 47
Devamsızlık 26, 28
Dilekçe Komisyonu 48
Disiplin Cezaları 83
Dışişleri Komisyonu 48, 118
Dostluk Grupları 118, 124

E

- Ek Bütçe 86
Ek Madde 44
Ekonomik İş Birliği Teşkilatı
Parlamentar Asamblesi 122
Elektronik Cihaz 32, 78
Esas Komisyon 59, 61, 66, 68, 72, 73,
75, 76, 78, 80
Esas Komisyon Raporları 33
Eylemli İçtüzük 22

F

- Fıkra 43, 47, 67

G

- Geçici Kanun 40, 41
Geçici Komisyonlar 48
Gelen Kâğıtlar Listesi 33, 69, 92, 94,
95, 98, 104, 106
Genel Bütçe 86
Genel Gerekçe 42, 45, 46, 66
Genel Görüşme 33, 34, 53, 70, 71, 97,
98, 99, 100, 104, 105
Genel Kurul 16, 20, 22, 25, 26, 27,
28, 30, 31, 32, 34, 35, 38, 39, 40,
42, 47, 49, 55, 56, 59, 65, 69, 70,
71, 72, 73, 76, 78, 79, 81, 83, 84,
85, 87, 88, 97, 99, 104, 106, 113,
114, 115, 116, 118
Genel Kurulda Görüşme 47, 69
Genel Kurulda Yeniden Görüşme 78
Genel Kurul Gündemi 27, 33, 39, 61,
68, 70
Gerekçe 30, 33, 34, 42, 63, 65, 68,
76, 77, 78, 92, 105
Gizli Oylama 78, 79, 113, 114

- Gündem Dışı Konuşma 69
Güneydoğu Avrupa İş Birliği Süreci
Parlamentar Asamblesi 122
Güvenlik ve İstihbarat Komisyonu 49,
58
Güvenoyu 16, 17

H

- Halkoyu 81
Havale 27, 33, 35, 40, 54, 58, 59, 60,
61, 66, 69
Hükümsüz Sayılma 34

I

- İçişleri Komisyonu 48
İdare Amirleri 36, 37
İhtisas Komisyonu 48
İmza 30, 34, 41, 42, 60, 63, 65, 68,
76, 81, 92, 94, 97, 98, 99, 102, 103,
105, 107
İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu
(İHİK) 20, 49, 52, 54, 114, 118
İşaretle Oylama 32, 78, 99, 104
İslam İş Birliği Teşkilatı Parlamento
Birliği 120, 122
İzin 24, 26, 28, 30, 36, 85

K

- Kaba ve Yaralayıcı İfade 42, 92, 97,
102
Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu
(KEFEK) 20, 48, 49, 50, 57, 64,
118
Kadük 34
Kalkınma Planları 21, 23, 79
Kamu Başdenetçisi 23, 52, 71, 112,
114, 115

Kamu İktisadî Teşebbüsleri (KİT)
Komisyonu 49, 50

Kanun 19, 20, 22, 23, 29, 35, 40, 43,
45, 48, 51, 54, 57, 59, 63, 67, 74,
76, 78, 80, 81, 82, 85, 89

Kanun Numarası 88

Kanun Önerme 40, 41

Kanun Teklifi 16, 17, 40, 41, 45, 47,
60, 62, 63, 68, 74, 76, 78, 81

Kanun Teklifleri 33, 34, 35, 38, 42,
43, 44, 47, 54, 56, 57, 59, 62, 64,
69, 71, 72, 79, 88

Kanun Yapım Süreci 20, 35, 40, 47

Kanun Yapım Tekniği 47

Kapalı Oturum 34, 59, 72

Karadeniz Ekonomik İşbirliği
Parlamber Asamblesi 120, 122

Karar Yeter Sayısı 32, 33, 64, 115, 116

Karma Komisyon 26, 27, 28, 52, 70,
71, 112, 114, 115

Kâtip Üye 36, 37, 50, 74, 78, 79, 107

Kesin Hesap 23, 70, 87, 88

Kişisel Verileri Koruma Kurumu 55

Kınama Cezası 84

Kod Kanun 40, 41, 43, 44

Komisyon Gündemi 60, 62

Komisyonlar 16, 20, 28, 30, 33, 34,
35, 36, 40, 47, 48, 49, 50, 56, 57,
59, 60, 61, 62, 63, 64, 68, 70, 72,
85, 111, 116

Komisyonlar Bürosu 74

Komisyonlarda Değişiklik
Önergesi 63

Komisyonların Toplantı Yeter
Sayısı 64

Komisyon Raporları 64, 69, 71, 105

Komisyon Toplantısı 60, 62, 66

Konuşma Sırası 74

Kuvvetler Ayrılığı İlkesi 20

M

Madde 42, 43, 44, 47, 60, 62, 63, 65,
67, 73, 75, 76, 78, 80, 81

Madde Gereççeleri 42, 45, 46, 66

Maddeler Üzerinde Görüşmeler 73

Madde Üzerinde Önerge 76

Maddî Anlamda Kanun 40

Meclis Araştırması 33, 34, 71, 102,
103, 105

Meclis Araştırması Komisyonu 49,
70, 104

Meclis Soruşturması 105, 106, 107,
108, 110

Meclis Soruşturması Komisyonu 49,
71, 79, 107, 108

Meclisten Geçici Çıkarma Cezası 84,
85

Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu 87

Milletvekili Seçilme Yeterliliği 24

Milletvekilliği Sıfatının
Kaybedilmesi 25

Millî Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor
Komisyonu 48

Millî Savunma Komisyonu 48

Muhalefet Şerhi 33, 68

N

NATO Parlamber Asamblesi 120,
123

O

Olağanüstü Hal Sırasında
Çıkarılan Cumhurbaşkanlığı
Kararnameleri 17, 18, 22, 23, 54

Olağanüstü Toplantı 30, 31, 70

Oyların Tasnifi 79

Oyunun Rengi 73, 74

Ö

Öğreti (Doktrin) 19, 22
Öngörüleme 71, 99, 104
Ön Seçim Geçici Komisyonu 114
Oturum 31, 83
Özel Bütçe 86, 87
Özel Gündem 70, 71, 99
Özel Sözcü 65, 72
Özet Metin 97, 102

P

Parlamentar Asamble 118, 120, 121
Parlamentar Diplomasi 117, 118, 119
Parlamentar Hükümet Sistemi 15, 16
Parlamento Hukuku 19, 20, 22
Parlamentolar Arası Birlik 120, 123
Plan ve Bütçe Komisyonu 48, 50, 87, 88, 114

R

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) 23, 112, 113
Resmî Gazete 17, 45, 82, 88, 89

S

Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonu 48
Salt Çoğunluk 28, 32, 37, 50, 64, 68, 76, 89, 105, 107, 113, 114, 115
Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonu 48
Sataşma 83
Savaş İlanı 23

Sayıştay 53, 71, 88, 112, 114
Sayıştay Başkan ve Üyelerinin Seçimi 113
Sayıştay Kanunu 21, 113
Sayıştay Raporları 53
Siyasi Parti Grubu 28, 34, 37, 38, 39, 49, 76, 80, 83, 97, 99, 102, 113, 114, 116, 121
Siyasi Parti Grubu Önerisi 71
Siyasi Parti Grubu Sözcüsü 34, 39
Sıra Sayısı 33, 65, 69, 74
Soru 33, 65
Soru-Cevap İşlemi 72, 73, 74, 77, 78, 80, 81
Söz Talebi 74, 75, 109
Stenograf 59, 77, 116
Sürekli Kanun 40, 41

Ş

Şekli Anlamda Kanun 40

T

Tali Komisyon 33, 59, 60, 66, 67
Tarım, Orman ve Köyişleri Komisyonu 48
Tatil 30, 31, 33, 113, 116
TBMM Başkanı 21, 23, 28, 30, 31, 36, 37, 38, 39, 49, 50, 70, 92, 94, 95, 119, 121, 124
TBMM Başkanlık Divanı 25, 36, 111
TBMM İhtüzüğü 19, 20, 22, 23, 29, 30, 35, 48, 49, 64, 65, 74, 78, 79, 84, 91, 92, 98, 103, 109
TBMM Kararı 25, 124
TBMM'nin Görev ve Yetkileri 22
TBMM'nin Yaptığı Seçimler 111

TBMM Televizyonu 72
 Teamüller 19, 22, 60, 64
 Temel Kanun 79, 80
 Toplantı Yeter Sayısı 29, 32
 Türk Dili Konuşan Ülkeler 120, 123
 Türkiye-Avrupa Birliği (AB) Karma
 Parlamento Komisyonu 123
 Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik
 Kurumu 55
 Tutanak 34, 59, 79, 83, 84, 85, 116,
 117
 Tutanak Dergisi 94, 105
 Tutanakta Düzeltme 117

U

Uyarma Cezası 83, 84

Ü

Üyelikle Bağdaşmayan Görev 25, 36
 Üyelik Sıfatı 24, 26
 Üye Tamsayısı 26, 28, 29, 32, 37, 50,
 64, 81, 89, 105, 107, 109, 112, 113,
 114, 115

Y

Yasama Dokunulmazlığı 22, 26, 27,
 71
 Yasama Dönemi 25, 29, 30, 33, 34,
 37, 42, 49, 50, 71
 Yasama Sorumsuzluğu 26
 Yasama Uzmanları 59, 62, 65
 Yasama Yetkisi 16, 23
 Yasama Yılı 30, 31, 56, 57
 Yazılı Soru 34, 91, 92, 94, 95
 Yoklama 31, 32
 Yüce Divan 24, 79, 105, 108, 109, 110
 Yüksek Seçim Kurulu 24
 Yürürlük Maddesi 44, 45, 89
 Yürütme 15, 16, 17, 18, 19, 35, 47, 53,
 56, 59, 61, 62, 67, 69, 72, 73, 75,
 78, 80, 83, 86, 88, 91, 99, 105, 108,
 109, 124
 Yürütme Maddesi 43, 44
 Yürütmenin Temsilcisi 39, 61, 72, 77

Kanunlar ve Kararlar Başkanlığının 141'inci Kuruluş Yıldönümü Programı Hatıra Fotoğrafı

